

România literară

23 August 1944 -

23 August 1983

SĂRBĂTOAREA NAȚIONALĂ

S-A OBSERVAT acest adevăr : cu cât trece vremea, cu atât strălucesc mai puternic pe cerul memoriei razele lui August 1944. S-au făcut și se fac pe această temă confesiuni nenumărate, aprinzându-se mereu făclii în cinstea clipei în care s-a născut libertatea patriei. 23 August, adinec încrustat în conștiința noastră, pătrunde tot mai mult și în conștiința lumii, fiindcă rareori actul unei națiuni, izvorit din cele mai imediate interese ale ei, a corespuns într-un mod atât de necesar și într-o măsură atât de deplină cu interesele și aspirațiile întregii omeniri. Dar 23 August este, întâi de toate, sărbătoarea națională a poporului român. În viața fiecărui popor există o dată fundamentală care, pe de o parte, îi înriurește întregul destin, iar pe de alta, îi exprimă interesele vitale. Pentru poporul nostru marele moment a fost și va rămâne acel eveniment deschizător de nouă istorie petrecut cu 39 de ani în urmă, la 23 August 1944. Devenită pagină glorioasă, această zi ne rememorează o incununare a celor mai profunde tradiții și a celor mai alese aspirații — dreptate socială, așezarea țării în matca demnității naționale.

Insurecția populară, organizată și condusă de Partidul Comunist Român, a căpătat cea mai completă definire prin conceptul cu care tovarășul Nicolae Ceaușescu a îmbogățit științele istorice — 23 August însemnând începutul revoluției de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă din România. Un asemenea concept dezvăluie clar, profund și pregnant, o viziune de ansamblu asupra evenimentului care a deschis cel mai complex și substanțial proces revoluționar din întreaga istorie a poporului român. Acum și peste timp, înfăptuirea marelui act de la 23 August — într-un context internațional dominat de victoriile popoarelor coaliției antifasciste și, în primul rînd, de puternicele lovituri date hitlerismului de armatele sovietice — va rămîne momentul în care s-a deschis în viața poporului român era unor profunde transformări democratice, revoluționare, era făuririi, pe străvechiul nostru pămînt, a socialismului și comunismului.

Au trecut de atunci 39 de ani. De pe promontoriul la care ne-au adus, îndeosebi, înfăptuirile de după cel de al IX-lea Congres al partidului cînd a biruit noul în toate domeniile, cînd a triumfat, totodată, prin operele președintelui țării, viziunea științifică despre istoria poporului român, unică și indestructibilă, ne vedem patria într-o tot mai tinără înfățișare. În retrospectiva celor 39 de ani, apare limpede marea însemnătate a perioadei inaugurată de Congresul al IX-lea care a deschis curs larg afirmării unui puternic suflu înnoitor, dinamizînd toate sferele activității sociale, accelerînd ritmul general de dezvoltare social-politică, economică și culturală a țării. Aceasta este perioada cea mai fertilă, cea mai bogată în realizări, care poartă amprenta unor transformări calitative, superioare. Ne apare, de asemenea, în plină lumină, valoarea deosebită, determinantă a aportului personal al tovarășului Nicolae Ceaușescu la elaborarea, ca și la aplicarea strategiei și tacticii partidului, a orientărilor de principiu ale politicii sale interne și externe. Rolul decisiv în fundamentarea liniei generale a partidului, realismul și discernămintul științific cu care abordează problemele cruciale ale dezvoltării societății, temeinicia opțiunilor și cutezanța soluțiilor preconizate în urma permanentei confruntări a teoriei cu practica, imbinată cu pasiunea și consecvența în promovarea noului, fac ca activitatea secretarului general al partidului nostru să fie asociată indisolubil în conștiința poporului cu ansamblul succeselor dobîndite în acești ani pe calea înfloririi patriei socialiste. Țara în august ni se înfățișează, astfel, ca o patrie a muncii înfrățite a tuturor fiilor ei, fără deosebire de naționalitate și, totodată, ca o țară a demnității și democrației socialiste, fiindcă făuritorii bunurilor materiale, cei prin a căror hărnicie sporește avuția națională, sînt ei înșiși beneficiarii roadelor muncii lor, stăpîni deopotrivă pe propriul destin. Experiența acestor ani relevă cu putere că întreaga activitate a partidului, a secretarului său general are drept scop dezvoltarea orînduirii și națiunii socialiste, creșterea continuă a bunăstării materiale și culturale a poporului, asigurarea libertății și demnității omului, afirmarea multilaterală a personalității umane. Caracterul de proces istoric conștient al construcției socialiste, creșterea rolului factorului subiectiv în întărirea unității poporului fac ca amploarea și ritmul progresului social să depindă într-o mare măsură de înflorirea vieții spirituale, de dezvoltarea conștiinței socialiste, înaintate a oamenilor muncii. Rolul culturii ca puternic factor de unitate a constructorilor societății socialiste multilateral dezvoltate pe temeiul unor idealuri și al unei voințe comune este dat de dinamismul politic al partidului nostru care vizează deopotrivă transformarea valorilor științifice și culturale în bunuri de civilizație pentru întregul popor, cit și îmbogățirea conștiinței socialiste a maselor. Purtătoare a unui mesaj cu conținut patriotic, revoluționar, reflectînd activitatea tumultuoasă a poporului, munca și viața de zi cu zi, cultura noastră înriurește oamenii, influențează pozitiv conștiința și sensibilitatea lor, contribuie la formarea omului nou, făuritor conștient al noii orînduirii. Pentru promovarea unei vieți spirituale militante, cu o înaltă ținută umanistă, Partidul Comunist Român, secretarul său general, tovarășul Nicolae Ceaușescu, pornesc în mod consecvent de la principiul

„România literară”

(Continuare în pagina 2)

Desen de Miha Vulcănescu

Biruitoare flamură de August

Citesc în cartea
Istoriei tale,
Plămădită
Într-un August fierbinte,
Și mă îmbujorez
La dogoarea ei,
A istoriei,
Făurită cu migală,
Zidită cu temei
Din dorul înălțător
Al celui August
Douăzeci și trei.

Citesc în cartea
Istoriei țării,
Și-i simt tinerețea
Anilor de foc
În fiecare victorie,
În fiecare inimă de om,
În adierea de vise înalte a ei,
Și pretutindeni
Simt cum freamătă,
Atotbiruitoare
Și senină,
Flamura
Acelui August
Douăzeci și trei.

Viorel Cozma

România literară

DIRECTOR: George Ivaşcu. Redactor şef adjunct: G. Dimisianu. Secretar responsabil de redacţie: Roger Câmpăneanu

Adunare festivă cu prilejul „Zilei presei române”

Prin tradiţie, la 15 august se sărbătoreşte „Ziua presei române”. Cu acest prilej, şi cu ocazia celei de-a 52-a aniversări a apariţiei primului număr al ziarului „Scinteia”, în Capitală a avut loc, luni la amiază, o adunare festivă organizată de Consiliul ziariştilor.

Au luat parte membri ai C.C. al P.C.R., redactori-şefi, redactori şi corespondenţi ai presei centrale şi periodice, ai Agenţiei române de presă — Agerpres, Radioteleviziunii, activişti de partid şi de stat, ai unor organizaţii de masă şi obşteşti, muncitori tipografi.

Despre evenimentul aniversat, semnificaţiile lui şi sarcinile ce revin presei în lumina recentei cuceriri a tovarăşului Nicolae Ceauşescu la Consfăţuirea de lucru pe problemele muncii organizatorice şi politico-educative de la Mangalia, a vorbit Nicolae Dragoş, prim redactor-şef adjunct al ziarului „Scinteia”, membru al Consiliului ziariştilor.

Într-o atmosferă de puternic entuziasm, de neţărmurită dragoste faţă de partid, de secretarul său general, în încheierea adunării festive participanţii au adoptat o telegramă adresată tovarăşului Nicolae Ceauşescu, secretar general al partidului, preşedintele Republicii Socialiste România, în care se spune:

Sărbătorind Ziua presei în aceste zile în care întregul popor cinsteşte prin fapte de muncă şi de dăruire revoluţionară împlinirea a 18 ani de când destinele patriei şi ale partidului au în dumneavoastră conducătorul şi călăuzul care a înălţat România pe culmi neasemuite ale muncii şi creaţiei, ale socialismului multilateral dezvoltat, noi, slujitorii presei comuniste, ai Radioului şi Televiziunii, vă adresăm, în atmosfera vibrată a adunării festive din Capitală, consacrată „Zilei presei române”, expresia preţurii profunde, a devotamentului neţărmurit pe care vi le purtăm.

Fierbinte omagii pe care vi-le aducem are acoperire în sentimentele noastre cele mai alese, în mindria patriotică de a vă şi în fruntea partidului şi statului nostru, în respectul neţărmurit pentru glorioasa dumneavoastră activitate revoluţionară dăruită de peste o jumătate de veac slujirii poporului, luptei revoluţionare pentru edificarea unei noi societăţi.

Cu inimile pline de lumina acestor ani eroici pe care i-aţi citorit, de profunde transformări petrecute în viaţa socială şi spirituală a poporului — se arată în telegramă — noi, slujitorii presei şi ai Radioteleviziunii, vă simţim profund recunoscători, mult stimat şi iubite tovarăşe secretar general Nicolae Ceauşescu, pentru faptul că, după Congresul al IX-lea al partidului, în temeiul aplicării cu fermitate a unei concepţii şi înţinţei profund patriotice şi revoluţionare cu privire la ascensiunea în istorie a poporului nostru în etapa actuală şi în perspectivă, concepţie care reflectă în înalt grad opera dumneavoastră filozofică şi politică, gândirea dumneavoastră luminoasă, cutezătoare şi vizionară, presei i s-au conferit răspunderi deosebit de importante, nobila misiune revoluţionară de a face larg cunoscută politica partidului, ideologia sa revoluţionară şi de a mobiliza masele de oameni ai muncii în opera de edificare a noii orinduirii sociale.

Sînt neuitate în inimile noastre aprecierile şi orientările primite cu prilejul adunării festive consacrate celei de-a 50-a aniversări a ziarului „Scinteia” şi a Zilei presei şi, acţionînd neabătut în acest spirit, în spiritul expunerilor dumneavoastră programatice la Plenara Comitetului Central din iunie 1982 şi la Conferinţa Naţională a partidului din decembrie anul trecut, vă asigurăm că lucrătorii din presă, din Radioteleviziune militază neabătut pentru unirea eforturilor creatoare ale tuturor oamenilor muncii în vederea înfăptuirii cu succes a obiectivului fundamental al politicii partidului nostru privind trecerea României la o etapă superioară de dezvoltare, realizarea unei noi calităţi a muncii şi vieţii în toate domeniile de activitate, edificarea societăţii socialiste multilateral dezvoltate în România.

Puternic însufleţit de ideile magistralei expunerii pe care aţi făcut-o recent la Consfăţuirea de lucru pe problemele muncii organizatorice şi politico-educative de la Mangalia, sintem hotărîţi să acţionăm pentru perfecţionarea întregii noastre activităţi, să ne aducem o contribuţie sporită în vederea întăririi răspunderii şi exigenţei comunistilor, a tuturor oamenilor muncii, pentru îndeplinirea sarcinilor de plan, valorificarea superioară a resurselor materiale şi financiare, a timpului de muncă, întărirea democraţiei şi disciplinei muncitoreşti, pentru creşterea tot mai puternică a rolului conducător al partidului în toate domeniile vieţii sociale.

Sîntem conştienţi că trebuie să acţionăm şi mai hotărît pentru a răspunde îndemnurilor şi sarcinilor pe care le-aţi stabilit pentru presa comunistă şi vă asigurăm, mult stimat şi iubite tovarăşe Nicolae Ceauşescu, că vom acţiona în aşa fel încît să facem din fiecare ziar şi revistă, din fiecare emisiune de radio şi televiziune adevărate tribune comuniste ale educaţiei patriotice, revoluţionare, ale gândirii creatoare a colectivelor de oameni ai muncii, acţionînd cu şi mai multă hotărîre pentru evidenţierea valorilor marii noastre istorii, ale eroicului nostru prezent, a luminoaselor perspective deschise patriei prin hotărîrile partidului, prin gândirea dumneavoastră creatoare, vizionară, a politicii internaţionale de pace, colaborare şi cooperare cu toate popoarele lumii.

În atmosfera vibrată a adunării dedicate „Zilei presei române”, unindu-ne gândurile cu cele ale întregului nostru popor, ne angajăm solemn faţă de dumneavoastră, mult stimat şi iubite tovarăşe Nicolae Ceauşescu, să milităm neobosit pentru ca presa noastră comunistă să se afle profund ancorată în actualitatea operii de construire a socialismului şi comunismului, pentru înfăptuirea Programului partidului, a hotărîrilor celui de-al XII-lea Congres şi ale Conferinţei Naţionale ale partidului, pentru ca patria noastră să urce spre treptele mileniului trei cu demnitate şi strălucire, sub raza de lumină a tricolorului şi a drapelului partidului, spre comunism.

Viaţa literară

În întîmpinarea zilei de 23 August

● Cu sprijinul asociaţiilor scriitorilor, cenaaturile şi cercurile literare, cluburile din instituţii şi întreprinderi, organizează în aceste zile numeroase manifestări în întîmpinarea zilei de 23 August. În cadrul săzătorilor şi festivalurilor literare, simpozioanelor şi meselor rotunde au loc dezbateri, în lumina indicaţiilor de partid, în legătură cu dezvoltarea literaturii noastre, sint prezentate noi volume lansate de edituri, se iniţiază întîlniri cu cititorii, în cursul cărora poezii, prozatori, dramaturgi, critici şi istorici literari discută asupra celor mai importante probleme ale actualităţii literare în ţara noastră.

„Scrisul

ca mărturie”

● În colaborare cu Filiala Arhivelor Statului, Muzeul judeţean din Suceava a organizat o expoziţie în care sint prezentate cărţi cu autografe de Ioan Slavici, Mihail Sadoveanu, Tudor Arghezi, Eusebiu Camilar şi alţi scriitori reprezentativi, manuscrise ale lui Simeon Florea Marian şi Vasile Bumbac, partituri originale în manuscris de Ciprian Porumbescu etc.

Expoziţia — cu genericul „Scrisul ca mărturie istorică”, deschisă în întîmpinarea zilei de 23 August, include, de asemenea, documente istorice voievodale, vechi lucrări cu însemnări şi autografe, ceramică arheologică ce poartă diferite inscripţii, monede medievale moldoveneşti.

Şezători literare la Biblioteca din Cişmigiu

● În întîmpinarea marii sărbători a patriei noastre, Studioul cultural „Gheorghe Şincăi” de pe lângă Casa de cultură „M. Eminescu” din Capitală, are luat tradiţia şezătorilor literare la Biblioteca „M. Sadoveanu” din Cişmigiu, unde în aceste zile de vară sint prezenţi un mare număr de iubitori ai literaturii.

Primele două sedinţe, conduse de Aurel Mărgineanu, preşedintele studioului, i-au avut ca oaspeţi pe Alexandru Hoaje, directorul Bibliotecii centrale „M. Sadoveanu”, şi Ion Hulea, director adjunct.

Cele două şezători au fost dedicate lui Mihail Eminescu şi George Cosbuc. Pînă la 25 septembrie, sedinţele vor fi consacrate lui I.L. Caragiale, Liviu Rebreanu, Octavian Goga, Lucian Blaga. Conferinţele sint urmate de recitaluri de poezie închinată patriei şi partidului.

Festival liric

● Cenaclul literar „Mihail Eminescu” de pe lângă Casa de cultură a sectorului 2 din Capitală a organizat, în întîmpinarea zilei de 23 August, un festival liric sub genericul „Izvor permanent al conştiinţei patriotice.”

Au citit Valeriu Gorunescu, Octav Sargeţiu, Petre Paulescu, Petru Marinescu, Rodica Ciocirdel Teodorescu, Emilian Nestor, Octavian Ciucă, Ana Lungu, Mihail Antonescu, Petre Tipărescu, Const. Menagache.

„August biruitor”

● Sub acest generic, cenaclul literar „Ion Creangă” din sectorul 2 al Capitalei a iniţiat o seară literară în cadrul căreia au citit versuri patriotice Michaela Orăscu-Tomescu, Lola Gălăşanu, Mona Scotti, Emilian Costescu, Ion Secoşanu, Elena Chiriac, Ştefan Cirstoiu, Heana Ionescu, Vasile Flueraş.

Cu acest prilej, au fost anunţate premiile concursului literar „Slăvim marea victorie”, organizat de cenaclul respectiv. Premiul întâi pentru poezie a fost decernat lui Emilian Costescu, iar premiul al doilea pentru proză lui Petre Corbeanu.

„Excelsior”

● Comitetul de Cultură şi Educaţie Socialistă al judeţului Hunedoara a organizat prima ediţie a Festivalului-concurs interjudeţean de poezie „Excelsior”, integrat Festivalului naţional „Cîntarea României”. Pot participa membri ai cenaclurilor şi cercurilor literare, precum şi creatori individuali care nu sint membri ai Uniunii Scriitorilor şi nu au publicat volume de versuri. Fiecare participant poate prezenta 5—10 poezii sau un ciclu care să nu depăşească 10 pagini. Acestea vor fi expediate, conform uzanţei, pînd un motto, pe adresa „Centrului de îndrumare a creaţiei populare şi mişcării artistice de masă” al judeţului Hunedoara, Bd. dr. Petru Groza nr. 35, Deva, judeţul Hunedoara, cu menţiunea „Pentru concurs”, pînă la 5 septembrie 1983.

Manifestările festivalului se vor desfăşura între 21—22 septembrie la Deva. Cu acest prilej, va fi organizată consfăţuirea judeţeană a cercurilor şi cenaclurilor literare, recitaluri de poezie patriotică, vizite de documentare la Casa memorială Aurel Vlaicu şi la cetăţile dacice din munţii Orăştiei. Se vor distribui numeroase premii.

Întîlnire de lucru

● Miercuri, 10 august a.c., a avut loc la sediul Uniunii Scriitorilor o întîlnire de lucru cu Ognean Stambuliev (R.P. Bulgaria), Jana Palenikova (R.S. Cehoslovacă), Roland Erb (R.D. Germană), Dolina Duda (R.S.F. Iugoslavia), Mustafa Balel (Turcia), tineri scriitori şi traducători din limba română, participanţi la cursurile de vară organizate sub egida Universităţii din Bucureşti.

„Vara

tinereţii noastre”

● Salonul literar „Comentariu” a iniţiat, în cinstea zilei de 23 August, o manifestare sub genericul de mai sus, în cadrul căreia Gh. Bulgăr a conferenţiat despre „Valenţele umaniste ale literaturii contemporane”. A urmat un recital literar susţinut de Florian Calafeteanu, Ionel Protopopescu, Constanţa Dascălu, Radu Cange, Alex. Popa, Paul Bărbulescu, Romeo Parhon, Petre Paulescu, Ovidiu Predescu şi Toma Alexandrescu, preşedintele Salonului „Comentariu”.

În încheiere, au luat cuvîntul Ion Larian Postolache şi Constantin Georgescu.

„Patriotismul în rîndul tineretului”

● Casele Corpului didactic din municipiile Focşani şi Buzău au organizat la şcoala generală din Panciu, în cinstea zilei de 23 August, un schimb de experienţă pe tema cultivării patriotismului în rîndul tineretului.

Au participat Ilie Geantă, (inspector general adjunct al judeţului Vrancea), Lucrerea Saigău (directorul Casei Corpului didactic Buzău). În cadrul recitalului liric ce a urmat, Gheorghe Andrei a recitat poezii patriotice.

Lansări

de noi volume

● La Institutul de lingvistică şi istorie literară din Cluj-Napoca a fost lansat tomul al XI-lea, partea a 3-a, litera T, din „Dicţionarul limbii române”, editat de Editura Academiei. Lucrarea a fost prezentată de Violeta Mihăilă, redactor la editura respectivă.

Au luat cuvîntul Octavian Schian, directorul institutului, Ioan Pătruş şi Romulus Tudoran de la universitatea clujană, şi G. Mihăilă de la Universitatea din Bucureşti.

Constantin Toiu, vicepreşedinte al Uniunii Scriitorilor, membru în Consiliul de conducere al revistei „România literară”, şi Nicolae Dan Frunteleşu, redactor şef al revistei „Luceafărul”, au vorbit despre orientările, profilul şi colaboratorii celor două reviste.

Oaspeţii au fost salutaţi de Ion Hobana, secretar al Uniunii Scriitorilor.

LECTOR

SIDIMINAL

● Felix Aderca — OAMENI ŞI IDEI. Selecţie din publicistica scriitorului. Ediţie îngrijită, prefată şi antologie de Marcel Aderca. Note şi comentarii de Valentin Chifor. Seria „Restituiri”. (Editura Dacia, 380 p., 14 lei).

● Ion Biberi — DESTINUL AISEI. Roman. (Editura Litera, 140 p., 14 lei).

● Valeriu Anania — ROTONDA PLOPILOR APRINŞI. „Mărturie” despre Tudor Arghezi, Gala Galaction, Anton Holban, Victor Papilian, Lucian Blaga, Ion Luca, Marin Preda şi V. Voiculescu. (Editura Cartea Românească, 260 p., 11 lei).

● Horia Zilleru — ADDENDA LA UN FALS TRATAT DE IUBIRE. Culegere selectivă. Cuprinde secţiunile: Astralia, Fiul lui Eros şi alte poezii, Oglinda de ceaţă, Orfeon, Addenda. Cu o postfaţă de Marian Popa. (Editura Junimea, 208 p., 20 lei).

● Al. Oprea — ÎN CĂUTAREA LUI EMINESCU-GAZETARUL. (Editura Minerva, 382 p., 17,50 lei).

● Ion Serebreanu — FIUL MEU, ORIZON TUL. Poezii. (Editura Cartea Românească, 154 p., 13 lei).

● Sergiu Pavel Dan — VISUL LUI SCIPPIO. Istoria Romei ca poveste filosofică. (Editura Dacia, 264 p., 13,50 lei).

● Ludmila Ghişescu — ARŞITA STELELOR. Versuri. (Editura Eminescu, 146 p., 11,50 lei).

● Johann Lippert — BIOGRAFIE. UN MODEL. Poem. Gabriel Gafiţa traduce din limba germană volumul apărut în 1980 la Editura Kriterion (Biographie. Ein Muster) şi premiat de Uniunea Scriitorilor. (Editura Cartea Românească, 80 p., 13,50 lei).

● Al. Pintescu — LITERATURĂ ŞI EVENIMENT. Eseuri critice, în colecţia „Discobolul”, consacrate citorva poezi al „generaţiei de la 1920” a literaturii ruse şi sovietice. (Editura Dacia, 222 p., 11,50 lei).

● Jorge Luis Borges — CARTEA DE NISIP. Traducere de Cristina Hăuică. (Editura Univers, 364 p., 18,50 lei).

Sărbătoarea naţională

(Urmare din pagina 1)

că literatura şi arta, cultura ca parte componentă a conştiinţei sociale, au menirea să prefigureze schimbările viitoare ale societăţii, să însuşească masele, tineretul patriei la fapte măreţe închinare realizării înaltului nostru ideal comunist. Din această perspectivă, vasta activitate ideologică şi politico-educativă desfăşurată de partid se învadează a fi o condiţie de prim ordin pentru aşezarea pe temeiuri conştiente a unităţii şi coeziunii poporului. Prin aplicarea Programului ideologic al partidului, prin încorporarea normelor şi principiilor eticii şi echităţii socialiste în relaţiile sociale, prin intensificarea educaţiei comuniste, unitatea poporului dobîndeşte tot mai mult caracterul unui proces conştient, sporind eficacitatea acţiunilor sale.

Tara în August ni se înfăţişează, astfel, şi ca o ţară în care cultura, arta şi literatura se bucură de o atenţie şi grijă deosebite, orientările secretarului general al parti-

dului constituind un permanent îndemn spre crearea unor opere literar-artistice de cea mai înaltă valoare.

Marile transformări pe care poporul român le-a înfăptuit în cei 39 de ani care au trecut de la victoria revoluţiei de eliberare socială şi naţională, antifascistă şi anti-imperialistă constituie o vie ilustrare a forţei pe care o reprezintă unirea în lupta de construcţie a tuturor oamenilor muncii, indiferent de naţionalitate, pentru făurirea pe pămîntul patriei a noii orinduirii sociale. Acum cînd scrutăm viitorul — prin prisma experienţei, dar şi a noilor perspective deschise de Congresul al XII-lea şi Conferinţa Naţională, de opera profund vizionară a tovarăşului Nicolae Ceauşescu — apare limpede concluzia că sub conducerea încercată a Partidului Comunist Român s-au deschis largi şi generoase orizonturi, întregul nostru popor acţionînd strîns unit pentru realizarea Programului de făurire a societăţii socialiste multilateral dezvoltate şi înaintare a României spre comunism.

„România literară”

23 August 1944 —

23 August 1983

Un program revoluționar

PESTE cîteva zile întregul nostru popor va sărbători aniversarea a treizeci și nouă de ani de la Eliberare, data de 23 August 1944 avînd semnificația mării cîștigi decisive în istoria milenară a patriei noastre.

Prilejul fast al sărbătorii echivalează și cu trăsarea unui bilanț în toate zonele de activitate creatoare, de rememorare a marilor fapte de construcție, generate de noua conștiință a omului contemporan, de adeziunea sa integrală la orînduirea aptă să însumeze toate energiile creatoare, pentru transformarea umanistă a lumii și a existenței.

Într-o lume traversată de mari frămîntări, de continue procese de înnoire, preocupată de căile dezvoltării ei viitoare, cultura, ea însăși, suportă mari mutații, caută și oferă soluții, pentru întărirea încrederii omului în propriile forțe, tinzînd să devină un factor intens activ, stimulator.

Un bilanț aniversar presupune și încercarea de a distinge, de a defini caracteristicile, finalitățile culturii românești a prezentului, de a participa la elevarea conștiinței umane, de a oferi modele superioare de comportament, valori etice, politice, filosofice, orientatoare și generatoare de efervescență creatoare.

INTR-ADEVĂR cei treizeci și nouă de ani care au trecut de la Eliberare au arătat că făuritorii culturii românești, sub bolta de lumină a marilor fapte ale poporului, au fost martorii credincioși ai timpului lor și ai omului, apt să edifice o orînduire nouă, un stat armonic al unei civilizații superioare.

Așa cum se poate repeta, cu îndreptățită satisfacție umanistă, creatorii culturii contemporane a României, însușindu-și structural luminoasele îndrumări ale Partidului, au înțeles și înțeleg să-și pună întreaga lor capacitate de a crea frumusețea, de a respecta adevărul, în slujba celor mulți. Învățînd de la istorie, investiți cu înalta responsabilitate de a fi modelatori ai sufletului și minții omului în perspectiva desăvîrșirii sale umanist-revoluționare, creatorii culturii au înțeles să fie și răspînditori luminilor sale, asupra tuturor.

De altfel, de totdeauna, o caracteristică primordială a reprezentanților culturii românești a fost **participarea**, prin fapte și operă, la vastele mișcări sociale și politice, însușindu-și clipa de răscruce istorică. În armonie și consonanță cu semenii săi, a căror încărcătură de dureri, de împliniri, de bucurii existențiale, el este chemat s-o transloce și s-o transfigureze în materia nemuritoare a artei, creatorul culturii consideră drept o altă lege caracteristică a prezentului, mișcarea dialectică, dinamismul atotcuprinzător al unui climat social și spiritual în care nici o forță nu este contrară, ostilă omului. Asemenea climat este determinat de axele de simetrie ale unui program revoluționar, a cărui finalitate converge spre înălțarea unei lumi mai bune și mai drepte, spre modelarea omului nou.

NUCLEUL iradiant al acestui program este umanismul revoluționar, înaintata concepție filosofică a Partidului Comunist Român, care se ridică ferm împotriva dogmatismului de orice fel, împotriva inerției înlănțuitoare. Însușindu-și organic o asemenea orientare, oamenii de cultură și artă ai României socialiste, animați profund de spiritul civic al participării lor la construcția armonică a cetății, la desăvîrșirea omului, activează intens pentru libertatea spirituală, pentru luminarea umanistă a zonelor conștiinței individuale și sociale, pentru stabilirea unei ideale concordanțe între etic și estetic. Participarea creatorilor literaturii și artei la limpezirea marilor probleme cu care se confruntă omenirea este străbătută de filonul cardinal al concepției lor de a aparține acestor pămînturi și acestor timpuri. Pe trunchiul viguros al tradițiilor culturii poporului român, a cărui milenară existență istorică se desfășoară neîntrerupt și dramatic în zona mirifică a acestor binecuvîntate pămînturi, totdeauna iubite, niciodată părăsite, oamenii culturii altoiesc mlădițele noi ale contemporaneității, neignorînd nici una din datele cele mai moderne ale experienței de artă. Ei disting și discern, cunosc și urmează, în complexitatea evenimentelor și stărilor de lucruri contemporane, itinerarul de lumină al viitorului progresiv.

IN RECENȚA, luminoasa sa cuvîntare la importanta Consfătuire de la Mangalia, președintele Țării, tovarășul Nicolae Ceaușescu, a trasat, o dată mai mult, liniile de forță ale prezentului de construcție socialistă, perspectivele grandioase ale devenirii comuniste.

Pentru aceia care activează în zonele ideologiei și ale educației politice și culturale, secretarul general al Partidului a ridicat, cu fermitatea și profunda sinceritate cunoscute, întreaga, complexa serie de probleme rezultate din necesitatea de a purta la un nivel superior, cu dimensiuni și trăsături revoluționare, combative, întreaga muncă a tuturor comunistilor, a tuturor lucrătorilor din aceste sectoare atît de importante pentru formarea omului nou, constructor al socialismului și comunismului, întreaga concepție despre lume, viață și om, a Partidului.

Revoluția nu s-a încheiat odată cu preluarea puterii politice și ea continuă, este sinteza ultimei cuvîntări a tovarășului Nicolae Ceaușescu. Nici odată combativitatea nu trebuie să dispară, nici sacra nemulțumire de lucrurile realizate, chiar dacă ele pot apărea excepționale, așa cum se prezintă la bilanțul mării sărbători de la 23 August.

Acesta este puternicul îndemn al militantului, care nu a obosit niciodată de-a lungul arcului său existențial de revoluționar intransigent și profund umanist, adresat întregului popor, întregului partid, chemat o dată mai mult să conducă procesele de complexă transformare pe care concepția științifică, materialist-dialectică și istorică, le înfăptuiește în România contemporană.

Alexandru Balaci

OMAGIU — pictură de Cornel Brudașcu

Glorios destin

E pace acasă și e pace-n lume
În stemă griul s-a înluminat
Într-un demers de flacără anume
Verb lingă verb spre înălțimi purtat.

E pace acasă de întîmpinare
A tuturor recoltelor ce vin
Din temelie unică lucrare
Avem din August glorios destin.

Cetățile de August sînt de piatră
Și de oțel și de stejar, de lut
E August temelie pentru vatră
Acolo unde ne-am născut și-am crescut.

E nouă lumina și nou este timpul
Ce-arată măsura acestui popor
E August hotarul pe drept, nu e schimbul
Libertății și scriem suprem viitor.

Partidul e forța, privirea sa clară
Istoriei îi este cutezanța, izvorul
O eră deplină și-n pulsul de țară
E ctitorul, eroul, conducătorul.

E numai lumină în tot ce există
E patria una sub cerul deschis
Vremea-i înaltă și e comunistă
Clădirea-n tezaur prin muncă decise.

Pavel Pereș

O NOUĂ EPOCĂ DE CREAȚIE

Democratizarea personajelor literare

TIMPUL nu mai avea răbdare — propoziția aceasta a lui Marin Preda poate fi așezată în fruntea unei întregi literaturi, asupra căreia el, mai mult ca oricine, a lăsat o amprentă de neșters.

Există o înfrigurare a vremurilor și o regăsim transmisă, în deceniile de după 23 August 1944, scrisului însuși. Lui Lovinescu îi dădea o senzație supărătoare de anacronism sfătoșenia majorității povestitorilor dinaintea primului război mondial. Dar, raportat la durata desfășurării epicii românești contemporane, și timpul narativ al prozei interbelice ne pare mult mai lent. O impresie de lume neclătinată în așezările ei fundamentale vine până și din literatura Hortensiei Papadat-Bengescu, chiar atunci când ea înregistrează modificări sensibile ale ambianței sociale. Schimbările rămân totuși lente, se petrec pe generații și nu aduc distorsiuni violente în destinul indivizilor. Timpul narației, în romanul nostru de azi (cu adevărat astfel, căci există și destule producții care poartă un asemenea nume fără nici o legitimitate), are ceva convulsiv, zbuciumat, neliniștit. Exemplu grăitor e *Cel mai iubit dintre pământeni* de același Marin Preda, vastă confesiune epică făcută cu o evidentă grabă dureroasă. Dar biciuit de o similară impaciencă chinuitoare se prezintă și tempo-ul narației la Augustin Buzura sau Constantin Ţoiu. Relatarea trădează o suferință secretă că rămân încă alitea de spus, dar lipsește răgazul necesar, e cu neputință să fie prinse toate firele istorisirii. Obstinația revenirii la adevărata înlăunțuire a faptelor, niciodată deslușită satisfăcător și mereu reinterogată dramatic, meandrele artei narrative, așa cum o practică D.R. Popescu, suferă, în ciuda aparentei răsuciri pe loc, aceeași crispare grăbită.

Că literatura ultimelor patru decenii aparține unui timp fără răbdare o arată și numeroasele proiecte epice vaste (cicluri, trilogii și tetralogii) începute și lăsate nu o dată neterminate. Să le înșirăm? Am umple zadarnic paginile. E deajuns să notăm că rarele duse la capăt (*Istoria* de Mircea Ciobanu, spre exemplu) alcătuiesc veritabile pilde ale perseverenței.

Operele epice de întindere (analoage fostelor romane ciclice) se nasc în proza deceniilor din urmă, mai curînd prin construcții fragmentare, aluviuni succesive și fără un plan premeditat, ca la Sorin Titel, D.R. Popescu sau Radu Cosașu.

Există și o umanitate care și-a pierdut răbdarea, tot așteptînd să-i fie deschise porțile romanului, și pătrunde acum în ele îmbulzindu-se: aparține „oamenilor de rînd”.

Mihai Ralea susținea că insul comun devine copt pentru roman abia atunci cînd dobîndește destulă individualitate sau, altfel zis, societatea îi conferă o biografie distinctă, irepetabilă. Să nu ne închipuim însă o asemenea absorbire efectuîndu-se foarte ușor. „Omul de rînd” a intrat și în romanul interbelic, bineînțeles, altfel acesta nici n-ar fi fost posibil. A pătruns, fără îndoială, dar cu cîte discriminări! Țăranul nu avea ce căuta în romanul psihologic. Dascălului din Moldova, consumator în trei săptămîni a cinci mășline și posesorul unei gospodării cu trei coțete — vorba lui Camil Petrescu —, literatura proceselor de conștiință îi înforcea disprețuitoare spatele. Clasele laborioase, în general, puteau spera doar la o reprezentare de masă.

Moromeții au dat însă drumul țăranelui în romanul de analiză și reflecție. Pe urmele lui Marin Preda, o democratizare simțitoare a lumii eroilor literari s-a produs, iar literatura de

după 23 August 1944 îi culege și astăzi roadele. Să remarcăm cum ultima promoție de tineri prozatori (Mircea Nedelciu, Nicolae Iliescu, Cristian Teodorescu, Sorin Preda, Anibal Stănculescu) reabilitează polemic și universul sufletesc al intelectualului care-și câștigă pîinea ca profesor la țară sau exersînd alte îndeletniciri.

DAR NU ATÎT prezența fizică mi se pare caracteristică pentru procesul efectiv de democratizare a faunei eroilor literaturii ultimelor patru decenii. În anii '50 aproape că nu exista roman sau piesă de teatru fără personaje recrutate din rîndurile „oamenilor muncii”. Aceștia își trimiteau însă în literatură „delegați”, adică niște inși fabricați după o tipologie socio-politică mai mult imaginară, adevărata mentalitate a cetățeanului „de rînd” rămînînd practic absentă.

Intervenția ei a însemnat realmente un fapt deosebit: „omul de rînd”, ajuns personaj copt cu adevărat pentru roman prin acțiunea, nu o dată, brutală și sub forma adesea imprevizibilă a istoriei asupra destinului său; scos din anonim, încărcat de răspunderi necunoscute înainte, provocînd evenimente și suferînd efectul lor, manipulat sau traumatizat, căpătînd o biografie foarte animată și elocventă. Optica lui autentică, în sfîrșit, originală, plurală, extrem de sensibilă la problemele vieții cotidiene, trăite pe piele proprie, ca să spun așa, aceasta aduce o notă aparte, proprie, literaturii noastre din ultimele decenii.

Timpul n-a mai vrut să aștepte pentru ea și sub raport expresiv. Ceea ce izbise prin inedit al procedeelelor în epoca interbelică, a devenit practică frecventă. Reconstituirea trecutului pe cale asociativă, proustiană, grație mișcării capricioase a memoriei involuntare sau afective, a sfîrșit prin a fi adoptată, fără stînjeneală, pînă și într-un soi de „Bildungs-roman gorkian” cum e *Desculț*. Perspectiva relativistă care a stîrnit atîta vîlvă, atunci cînd a folosit-o Camil Petrescu, la noi pentru înțlia oară, e practică astăzi curent de numeroși prozatori. Cronologia răsturnată, monologul interior, marile îndrăzneții ale anilor '30, nici nu se mai bagă acum de seamă. Dimpotrivă, expunerea naiv auctorială, cu precizarea punctelor de vedere ale eroilor, acolo unde sînt invocate, precauțiile luate ca orice lucru să-i fie bine lămurit cititorului din capul locului, e greu să se mai întîlnească printre autenticii prozatori și denunță pe diletanți, care-și apără neîndeminarea răsîndu-se la critici.

Autorilor acestui alt timp, tot nerăbdarea lui le reclamă să caute funcționalitate experimentului spre a-l împinge cit mai repede către utilitatea practică. E, poate, motivul pentru care noul roman n-a prins la noi. În schimb, tehnicile sale cele mai ingenioase, necunoscute deloc epicii interbelice sau exersate pe spații foarte restrînse (pluralitatea vocilor care se fac auzite, implicarea în subtext, parodică ori melancolică, a modelelor literare ilustre, avertizarea cititorului asupra artificierilor scrisului etc.) apar adaptate unor cărți pline de miez. (Paul Georgescu, Ștefan Bănulescu, George Bălăiță, Radu Petrescu, Nicolae Breban, Mircea Horia Simionescu, Costache Olăreanu, Virgil Duda ș.a.).

Finalizarea aceasta neîntîrziată se vede mai limpede ca oriunde în proza unor autori foarte tineri, care elaborează, sub ochii noștri, o formă de realism inedit, antiluzionist, ironic, „cu cărțile pe față”.

Ov. S. Crohmălniceanu

Patru decenii în istoria unei culturi, a unei mișcări literare, constituie un interval îndecăjuns de bogat în acumulări încît să poată fi socotit drept o epocă de creație cu profil propriu. În cuprinsul său tendințele mari au avut vreme să se cristalizeze, căutările de soluții artistice noi să-și probeze sau nu valabilitatea, reperele valorice, învăluite la început în ceața aproximărilor, să apară din ce în ce mai limpezi în opinia lumii cititoare.

În stadiul de acum al evoluției literaturii noastre, aflați în pragul intrării în cel de-al patruzecilea an de istorie nouă, este cît se poate de firească perspectiva de ansamblu, nevoia de a privi în urmă sintetic și ordonator. Drumul străbătut în literatură e în consens cu al întregii dezvoltări spirituale din România postbelică, un drum pe care poporul și l-a ales înfăptuind, sub conducerea Partidului Comunist Român, actul revoluționar de la 23 August 1944. Un moment hotărîtor, de însemnătate istorică, pe acest drum al împlinirilor generate de revoluție, îl reprezintă Congresul al IX-lea al partidului, deschizător al unei ere noi în viața patriei noastre, era construirii societății socialiste multilateral dezvoltate și a înaintării României spre comunism. Cultura, literatura, gîndirea politică, socială și filosofică au fost marcate în profunzime de orientările acestui Congres care au dat un impuls fără precedent energiilor creatoare în absolut toate planurile. În acest context, rolul formativ al literaturii și artei, funcția lor modelatoare a căror importanță a subliniat-o încă o dată tovarășul Nicolae Ceaușescu, la recenta Consfătuire de lucru pe problemele muncii organizatorice și politico-educative, se constituie ca dimensiuni majore, ca permanente ale efortului creator din epoca noastră.

Prin ce aspecte ne definim în raport cu alte momente de creație, ce probleme umane, conflict, subiecte și-au făcut loc în literatura noastră din ultimele decenii ca expresie nemijlocită a existenței de azi a poporului român, ce formule artistice s-au dovedit viabile în poezie, proză, dramaturgie, ce orientări s-au făcut remarcate în critică, teoria și istoria literară, iată cîteva din întrebările ce nu pot fi ocolite dacă este să ajungem la o imagine concludentă a dezvoltării literare românești din anii noștri.

În contextul marii sărbători de la 23 August textele publicate în aceste pagini încearcă, desigur fără a epuiza tabloul, să contribuie la sintetizarea unor trăsături și tendințe ale literaturii noastre de după 1944. Scriitorii și criticii literari cărora ne-am adresat exprimă, bineînțeles, puncte de vedere personale, legitim diferite, care conduc totuși, prin însumare, către o imagine unitară. Cîmpul discuției poate fi încă mai larg și orice contribuții viitoare în această direcție nu pot fi decît binevenite.

R. L.

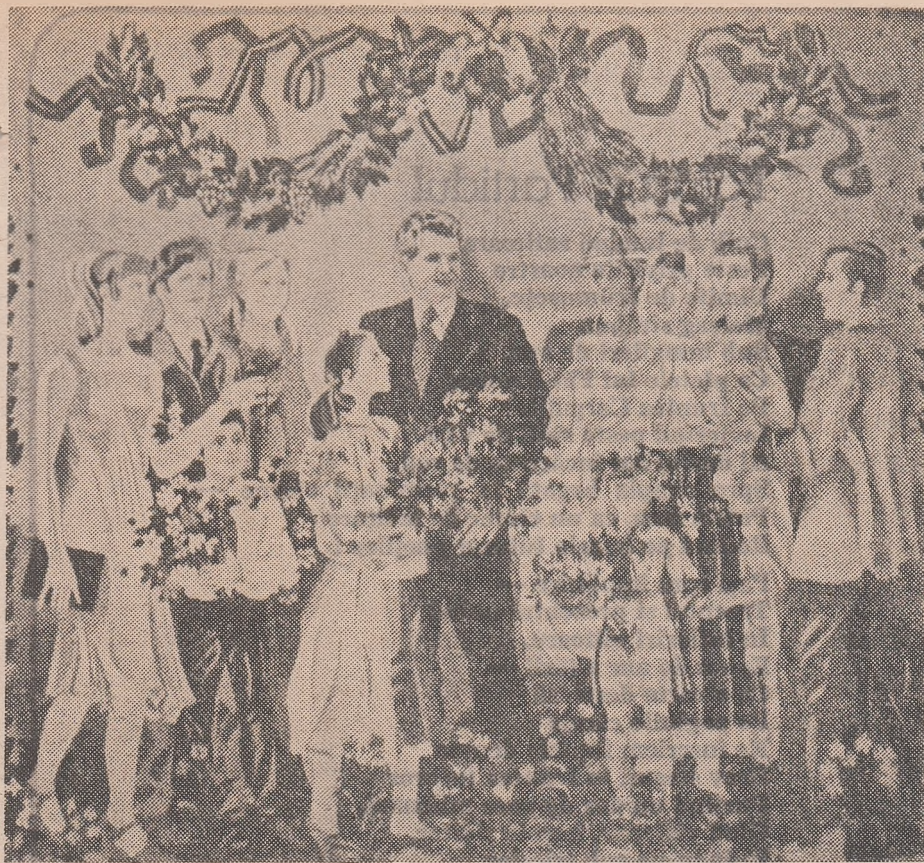
Spre roman: două generații

MAREA aspirație literară a perioadei postbelice rămîne romanul; o aspirație oarecum paradoxală, dacă ne gîndim că în epoca interbelică romanul românesc devenise nu numai o prezență redutabilă cantitativ, dar și o forță artistică reală, ce-și delimitase propriul spațiu de acțiune despărțindu-se hotărît de povestirea colorată afectiv și ritmată de elemente autobiografice, atîta vreme dominantă în epica națională. Probabil că marea cucerire a romanului românesc interbelic a constat, mai mult decît în acreditarea unor tehnici și modalități ori în explorarea unor teritorii pînă atunci necunoscute, în diferențierea — elementară, dar decisivă — dintre construcție și confesiune, cea dintîi presupunînd întuirea autonomiei imaginarului românesc, în vreme ce a doua reclamă, chiar dacă uneori travestită într-o pseudoobiectivitate, dependența față de autor, de dispozițiile și predispozițiile lui, de judecățile și prejudecățile lui etc. Într-un caz textul narativ se dezvoltă în acord cu legile proprii, generate de însăși structura sa, în celălalt aceste „legi” sînt impuse din afară, autorul-povestitor avînd, într-un fel, atitudinea unui moșier din veacul trecut. Și totuși, către jumătatea deceniului '40—'50, atunci cînd istoric literatura română intră într-o nouă perioadă a existenței sale, această diferențiere tinde să fie anulată; cu excepția cărților semnate de un tînăr prozator (Radu Tudoran) și a uneia datorate unui autor mai în vîrstă, ce-și aminase de fapt debutul în ipostază de creator (*Sfîrșit de veac în București*, de Ion Marin Sadoveanu), se constată un declin al romanului, firește în accepțiunea reală a termenului. Răscoală povestitorii; noii prozatori revin nu numai la speciile scurte, dar — și acesta e lucrul cel mai important — se reîntorc la formule tradiționale, sub aspect strict estetic reluîndu-se, în bună măsură, concepția și modalitățile epicii anterioare primului război mondial. Excepție — o excepție strălucită

— face Marin Preda, ale cărui povestiri din *Întîlnirea din Pămînturi* sînt de o remarcabilă modernitate; cînd însă scriitorul își publică primul roman (*Moromeții*, vol. I) se observă cum puternica presiune a povestirii așa-zis tradiționale nu rămîne fără urmări: scriitorul însuși a resimțit acut această „înfeudare” (a și denumit-o în fel și chip) și a căutat să se elibereze de ea: dovadă, versiunile *Risipitorilor*, unde romanescul este cu încetul repus în drepturile sale. Deosebirea, care pe mulți i-a șocat, dintre cele două volume ale *Moromeților* și împrejurarea că astăzi se înțelege tot mai bine cît de mult a contribuit cea de a doua carte a ciclului (publicată în 1967) la „supraetajarea” în sensul romanescului a celei dintîi (apărută în 1955, dar mereu modificată, revizuită — și ar fi interesant de analizat spiritul acestor modificări) marchează intrarea epicii românești postbelice într-un moment de restructurare a romanului.

Care s-a produs în a doua jumătate a deceniului '60—'70, masiv, impunător, energic, în primul rînd prin intrarea în literatură a unor autori pînă atunci necunoscuți sau aproape necunoscuți — Alexandru Ivasiuc, Nicolae Breban, apoi Mircea Horia Simionescu, Radu Petrescu, Augustin Buzura, Virgil Duda, Norman Manea, Bujor Nedelcovici, iar paralel a avut loc un fel de „convertire” la roman a prozatorilor ce se făcuseră remarcă prin înzestrarea lor de povestitori — D.R. Popescu, Fănuș Neagu, mai tîrziu George Bălăiță, Ștefan Bănulescu, Sorin Titel, sau a unora veniți din spațiul literaturii reflexive (Paul Georgescu, de curînd Octavian Paler), citiva „noi veniți”, astăzi și ei definitiv afirmați (Eugen Uricaru, Mihai Sin, Ștefan Agopian, Mircea Săndulescu), toți aparținînd de fapt unei aceleiași generații: a doua după aceea a lui Marin Preda. Va soluționa ea, oare, obișnuita observație după care avem multe romane strălucite dar nu și mulți romancieri autentici?

Mircea Iorgulescu

OMAGIU — tapiserie de Theodora Moisescu Stendl

Poezia militantă

CINE citește cu atenție istoria literaturii române descoperă, fără mare greutate, un adevăr de la care trebuie să pornească orice discuție asupra poeziei. Și iată acest adevăr: poezii care au fundat poezia română aveau conștiința sigură că prin poezie săvârșesc un act patriotic, înțelegând astfel destinul și plul pe care națiunea lor avea să-l joace în lume. Iancu Văcărescu o spunea foarte clar: „Orice neam începe / Întii prin poezie / Ființa de-și prilece”. Poetul nu făcea nimic altceva decât să execute un **testament** al bu-nicului său, Ienăchiță.

Fiecare eveniment istoric, fiecare revoluție, și-au avut poezii, unui scriind versuri ocazionale, în care era conținut evenimentul, deci compunând manifeste, alții intuind prin versurile lor un topos, un destin istoric al poporului român. Din avalanșa de poezii ce s-au scris în jurul unor evenimente numai o mică parte au rezistat în timp și anume selecția riguroasă a timpului (marele judecător) a operat numai în cea de a doua categorie de poezie. Când vorbim de reiterarea în timp a unor circuite lirice, nu ne referim la producțiile de serie, ocazionale, ci la operele durabile, pe care intemperiiile istoriei nu le-au diminuat, păstrându-le intacte, atât ca mesaj cât și ca valoare estetică. În ce privește poeziile de serie, istoria le-a depozitat neantul ei necesar.

Nu se poate spune că numai noi cei de azi avem conștiința unei poezii politice și estetice în același timp. O aveau și pașoptiștii; un Dimitrie Bolintineanu scria: „Poezia cată să fie naturală, simplă, adevărată. Cu toate acestea cată încă să se ferească de a fi prea naturală, căci ar fi învinsă în lupta ei cu realitatea, care are viață și mișcare. Poetul cată să creeze asupra elementelor ce-i sint date, altfel face articole de ziare în loc de poezie...” (sublinierea noastră). Cu alte cuvinte poetul pașoptist vorbea de poezie militantă aproape în înțelesul pe care îl acordăm și noi astăzi acestui gen poetic.

Dar poezii români ce l-au precedat pe Eminescu, deși au realizat capodopere de poezie patriotică, citiți după autorul **Luceafărului** nu mai spun același lucru. El dăduseră o poezie militantă descriptivă și evocativă, demonstrând măreția trecutului și intuind viitorul mai mult prin afirmații: „Viitor de aur țara noastră are...” Eminescu îi admira în primul rînd pentru că **ei credeau în scrisul lor**, dar venea, spre deosebire de ei, cu o fascinație a istoriei, cu o vrajă egală cu dragostea sau cu totala contopire în natură. Eminescu oferea contemporanilor și urmașilor nu numai o nouă tehnică poetică, dar și o altă trăire, mai profundă, cu implicații existențiale, a sentimentului patriotic. Izolarea lui Eminescu în istoria națională mai veche era nu numai o incantație, un viciu superior, ci și o modalitate de a înfrunta pe contemporanii săi.

Ceva din trăirile viscerale ale lui Eminescu găsim și în poeziile primului volum al lui Octavian Goga, poezii

pe care le elogia chiar Maiorescu în referatul academic din 1906: „Dar unde se vede arta scriitorului, nu este în patriotismul simțit, ci în **manifestarea lui amănunțită, în dreapta măsură a frumosului...**” (sublinierea noastră). Se poate ușor compara această opinie din 1906 a lui Maiorescu cu opiniile sale anterioare, cînd afirma că „patriotismul nu este materie de artă”. Dar Maiorescu e convertit de un mare poet, de Goga, de un mare artist. În referatul citat, criticul vorbește de lipsa unei reușite în materie „a celor lipsiți de talent literar”. Deci Maiorescu se ridică împotriva poeziei patriotice de serie, în care și aflau un deuseu simplitii versificatori ocazionali.

NOI urmărim cum punctele de vedere asupra poeziei patriotice, asupra poeziei de inspirație națională, coincid în timp, pentru că e vorba de **estetica poeziei** și nu de versificarea fără artă, sau cu o tehnică vetustă, a sentimentului patriotic. Dacă impostura este mai greu de depistat în oricare gen de poezie, în sfera poeziei patriotice impostura e vizibilă de la o poștă.

Față de poezia patriotică din trecut se pune problema reluării ei. Dar educația politico-patriotică nu se mai poate face în etapa actuală a istoriei culturii noastre prin tehnici vetuste, oricît de pitorești ar fi. Problema care se pune, din acest punct de vedere, nu este adaptarea gustului public și a viziunii estetice de azi la gustul și la viziunea unor epoci defuncte (pe plan istoric și artistic în același timp), ci reluarea din trecut numai a acelor opere care spun mai mult decît evenimentul pe care-l conțin și la care se

referă în comentariu. Capodoperele sînt întotdeauna actuale pentru că de fiecare dată, fiecare epocă ulterioară își află — simbolic — o rațiune existențială în ele, își află, fără să falsifice cu nimic textul, propria fizionomie morală, intuită ca o condiție estetică de autorul lor.

Poetul adevărat a fost și este un militant și un umanist. Poezia noastră de azi are printre caracteristicile sale generale și aceste atitudini, dar numai aceste conținuturi tematice, fără o expresie estetică adecvată, nu spun nimic. Iată de ce o poezie ca **Mirabila sămință** a lui Blaga poate fi așezată lângă poemele de inspirație patriotică ale lui Eminescu sau Goga, avîndu-și, desigur, originalitatea ei, mai ales în expresie. Poezia militantă este patriotică în sine și invers. Arghezi definea poezia ca o prezență plenară a omului în existență: „Poezia e pretutindeni, chiar și în sociologie”, adăugînd: „Poezia nu e numai în dragoste, poezia e în atelier, în uzină, în chinul omului de a realiza, în muncile, în invențiile lui — ea trebuie numai găsită”. De aceea, autorul **Cuvintelor potrivite** nu fugea de subiectele directe pe care i le oferea realitatea imediată. **Carnetul** din mai 1944 este o dovadă.

„Trebuie să dezvoltăm puternic spiritul de dragoste față de țară, față de partid, față de popor” — spunea tovarășul Nicolae Ceaușescu la **Constituirea de lucru pe problemele muncii organizatorice și politico-educative** de la Mangalia. „Să împletim educarea generală cu spiritul patriotic, al dragostei față de trecutul glorios de luptă al poporului nostru, care în cele mai grele timpuri a știut să înfrîngă orice greutăți”.

Patria ca istorie, ca realitate prezentă și ca destin, poate oferi poezilor infinite teme care pot fi tratate nu numai ca atitudini festiv-decorative, ci și ca mărturisiri profunde, concepute sub forme diverse; totul depinde de puterea de transfigurare a temei. Nu fondul sau ideea poetică spun totul, ci expresia artistică unică (de dorit), prin care sînt traduse sentimentele și ideile.

Poezii contemporane s-au identificat pe deplin cu tematica națională și au afirmat o nouă formă de militantism, punînd accentul pe transfigurarea conținutului. De ar fi să amintim numai cîteva nume dintre cele mai proeminente și tot am acoperi această afirmație. Astfel, Eugen Jebeleanu cultivă un militantism pacifist și civic exprimat prin forme de avertizare vaticinară; Nichita Stănescu, printr-o parte a liricii sale definește metaforic un sentiment esențial al unei patrii eterne; Ioan Alexandru propune o trăire inițiativă a istoriei, descifrînd mirajele existente în acea zonă a vechimii pe care o cultivase și Lucian Blaga; tot un căutător al arhaicului românesc e Ion Gheorghe, dar al unui arhaic țărănesc, din care n-a dispărut primitivitatea sau mai exact naivitatea primordială; Marin Sorescu abordează tematica națională printr-o scară de metafore, integrate compozițional într-o metaforă generală, devenită simbol unitar; Adrian Păunescu e redescoperitorul unei noi poezii politice, spusă cu patos romantic, de la tribuna istoriei contemporane...

Acești poeți știu că dacă în orice operă de artă veritabilă se realizează o unică viziune ideologică, o imagine de ansamblu, această operă devine surprinzătoare mai ales prin multitudinea aspectelor particulare.

Emil Manu

Spiritul diversității

decenii, cu mutațiile și statorniciile ei (începuturile există), vor observa că și Iorga, și Lovinescu, și Călinescu au intuit, cu accentele de rigoare, extraordinara disponibilitate, de totdeauna, indiferent de preferințele subiective ale criticii apreciative, orientative sau de susținere, a actului estetic personalizant. Tradiția, inovația, disjuncția, asociația, asimilările, echilibrul, neoclasicismul, neoromantismul, neoavangardismul, preluarea unor gesturi eterne umane, replica la desuet, acceptarea acestuia, promovează, în fapt, și orizonturi, și stiluri, și priorități tematice, și rostiri particulare. În dizarmonie naturală, atita vreme cît verbul traduce o gîndire și o sensibilitate purtînd amprenta unor temperamente, experiențe, culturi, moduri de identificare originală a dimensiunilor filosofice, etice sau politice ale teoremelor existențiale. Ca și în perioada interbelică (mai accentuat însă) diversitatea poeziei actuale e o realitate incontestabilă. Cu deosebire în ultimele două decenii, cînd aria tematică s-a extins în spirit terenian, cînd lirismul și-a redobîndit statutul, cînd modalitățile de expresie s-au individualizat, cînd

Cît mai multă viață

CITITORUL vrea să se regăsească în cărțile pe care le citește, vrea să-și regăsească gîndurile și aspirațiile lui de fiecare zi, lumea și oamenii în mijlocul cărora trăiește. Bărbatul acesta care se frămîntă, își pune întrebări, are certitudini sau îndoieli, iubește sau urăște nu este coborît de pe altă planetă, el seamănă cu mine, cu prietenii și cunoștințele mele, nu este o născocire a autorului, un produs de laborator al acestuia, ci este un ins din carne și oase, o ființă adevărată! Scriitorul și-a cucerit dreptul de a privi lumea și de a scrie despre ceea ce vede, despre ce se întîmplă în jurul lui, despre situații al căror personaj poate fi el însuși. Cele mai bune romane scrise la noi în ultimele decenii sînt seamă de un astfel de deziderat, ele vor să fie în primul rînd adevărate, inspirate din viața reală — și nu din una născocită — a contemporanilor noștri. În consens cu cele spuse aș vrea să fac o mărturisire în primul rînd de cititor: optez pentru acele cărți care aduc în paginile lor **cît mai multă viață** — întîmplări, oameni, locuri — mustind, ca să zic așa, de sevele bogate, inepuizabile ale existenței umane, pentru cărțile scrise cu multe substantive și nutresc eu însumi — trebuie să mărturisesc acest lucru — dorința de a scrie astfel de cărți. Nimic nu mi se pare mai supărător într-o carte decît contrafacerea, sentimentul penibil de care ești cuprins, lecturînd-o, că așa ceva nu există, că scriitorul a adus din condei în așa fel lucrurile încît ele să încapă în îngustul pat al lui Procust al gîndirii lui dogmatice. Proza noastră bună — și avem în mod sigur o astfel de proză! — nu lasă niciodată o astfel de impresie. Cît de fantastă e lumea navelor lui Ștefan Bănulescu sau Fănuș Neagu și în același timp cîtă viață autentică clocotește în ea! George Bălăiță izbutește să ne convingă, de pildă, că lumea încapă „în două zile”, și că în viața unui mic orașel de provincie se poate reflecta întregul univers, așa cum și cerul se reflectă într-o picătură de apă!... Am citit **Războiul amintirilor** de Virgil Duda și în destinul unui tînar de prin anii '60 am văzut prefigurîndu-se o întreagă perioadă, o epocă amplu dezbătută și minuțios pusă sub microscop. Tăranii lui Augustin Buzura din **Fetele tăcerii** sînt cei pe care i-am văzut la rîndul meu — nu mi-a fost greu să-i recunosc — trecînd prin dramaticele evenimente ale colectivizării. Cît de densă la lectură ne apare o pagină de D.R. Popescu și cite voci umane se interferează, ies parcă din pagină, atunci cînd citim o schiță humoristică semnată de Teodor Mazilu! Cît adevăr uman și cîtă lume clocotind de viață aflăm în cărțile lui Marin Preda!... N-a fost în intenția noastră să cităm toate cărțile și pe toți autorii care — în deceniile din urmă — au dat literaturii române opere de o indiscutabilă valoare. Am vrut însă ca prin puținele și incompletele noastre exemple citate să arătăm, și să demonstrăm totodată, cît de implicată în existența de fiecare zi a oamenilor e literatura noastră de astăzi. O literatură de certă valoare în care cititorul român se regăsește de cele mai multe ori, din care pricină o și iubește și prețuiește în mod deosebit. O literatură care merită din plin această iubire și prețuire.

Sorin Titel

vocile reprezentative s-au înmulțit. Patria, partidul, condiția umană, tentativa de radiografierea a acesteia, de abordare a dialecticii existențiale devin laitmotive alături de numeroase altele, comunicînd și ele atitudini revelatorii pentru spiritualitatea românească din timpul contemporan al construcției socialiste, al elanului revoluționar, al desmărginirilor, al meditațiilor, al esențializărilor, al lucidității creatoare, al semnificațiilor înalte. Poezia defineștîndu-se, într-un atare climat, nu numai ca martor, nu doar ca manifestare atitudinală, ci și ca palparea a sensurilor devenirii înseși, ca modelator al conștiințelor. Evident, universul poeziei de azi, varietatea problematicii reliefate, caracterul ei polifonic, multitudinea tipurilor de percepție a sonurilor adevărului interior, varietatea rostirii — trăsături, toate, ale realității lirice actuale — merită investigații critice de amploare. Poezia românească, în diversitatea ei actuală, afirmă un specific național, în lumina parcă a curcubeului imaginat de Eminescu în **Geniu pustiu**.

Aurel Martin

O NOUĂ EPOCĂ DE CREAȚIE

Starea liricii

CITESC în ultima vreme cărți mai ales de poezie și, din consultarea lor, încerc să aflu sensul în care evoluează un gen care a fost totdeauna în avangarda literaturii. Poeții au dat mereu tonul, generațiile noi se afirmă, întâi, prin poezii lor. Impresia pe care o ai, parcurgând marea număr de scrieri, este că poetul român își schimbă de mai multe ori stilul individual pe măsură ce se schimbă stilul general al poeziei. Pateticii, whitmanienii de ieri sînt azi barochiști, ludici, livrești, manieristi... E bine, e rău? Lăsînd deoparte cazurile de mimetism, inevitabile și, în fond, nesemnificative într-o literatură, schimbarea stilului liric este dictată de rațiuni mai profunde și are de multe ori consecințe favorabile în cîmpul artei. Evoluează lumea, evoluează și poezia, se modifică gustul publicului (sub influența, adesea, a poeziei), trebuie să se înnoiască și poezia ce vine în întîmpinarea acestui public din ce în ce mai cult, mai avizat și mai exigent. Este absurd să învinuim, atunci, un poet că nu mai scrie la 50 de ani cum scria la 20 și nu putem cere unui tînar să stea mereu în umbra unui mare model.

În mai puțin de un deceniu și jumătate poezia română și-a modificat temele, și-a modificat și discursul. Merge ea, cum credea cu oarecare vreme în urmă Vladimir Streinu (admirabil comentator de poezie), spre un nou clasicism, al treilea în ordine istorică? Judecînd după tendințele ce se manifestă în poezia din ultimii ani, sîntem îndreptățiți să credem că previziunile criticului nu se confirmă și nici nu sînt semne că se vor împlini în viitorul apropiat. Poezia nu și-a stabilizat structurile și nici nu și-a fixat, prea bine, noile modele. Încă o dată: e bine, e rău? La drept vorbind, nu-i nici rău, nu-i nici bine. Literatura cu legile ei imprevizibile și spiritele critice cele mai fine și perspicace nu pot prevedea evoluția acestor imponderabile. Ce putem spune este că, după aproape patru decenii, poezia actuală și-a recuperat integral tradiția și și-a găsit, după 1960, ritmul normal de evoluție. Debutanții de atunci sînt pe cale de a deveni modele, dar modelele nu sînt lăsate să se clasicizeze. Sorescu, Nichita Stănescu, Blandiana, Păunescu...

sînt imitați, dar mai mare este numărul celor care îi contestă. Au apărut puncte noi de referință: Dimov dintre barochiști, Gellu Naum dintre supra-realiști care au găsit o formă de împăcare între dicteul automat și luciditatea specifică poeziei moderne. A.E. Baconsky merită să fie recitat, poziția lui, în al doilea lustru al deceniului VI, a fost în avangardă. Poezia a cîștigat mult, chiar și dreptul de a se pune pe sine în discuție. Și-a pierdut, cum zice filosoful C. Noica, gustul pentru marile performanțe și știința de a intra în legătură cu marile ritmuri ale universului? Poezia nu se mai conduce, în mod sigur, după legile muzicii și ale geometriei. Nu mai vrea să seducă, vrea să comunice, nu oferă soluții, pune doar întrebări... S-au înmulțit formele parodice în poezie, discursul liric s-a complicat, chiar și caligrafii, manieristii evită comunicarea directă. Poezia este în criză de timp, și-a accelerat pulsul, n-are vreme de rima bogată și de muzica desfătătoare a silabelor. Un stil al deciziei și al urgenței caracterizează, cred, poezia de azi. Chiar și atunci cînd ea se întoarce la formele tradiționale de seducție, cum este cazul cu admirabila carte a lui Mircea Dinescu (*Exil pe o boabă de piper*), chiar și atunci, zic, poezia este neîndurătoare, agitată de o mare combustie interioară. Dacă se va întîmpla ca poezia română să vibreze din nou la marile ritmuri (în ipoteza că le-a abandonat) și să intre în spațiul celui de al treilea clasicism, sînt sigur că ea nu va pierde nimic din ceea ce a cîștigat în această spectaculoasă metamorfoză: o conștiință estetică de sine, un simț al istoriei, un gust al riscului (în sfera limbajului) și o frumoasă ambiție de a-și asuma realul și de a-l pune în discuție, cum se spune cu o formulă veche și nesigură. Clasicismul se caracterizează cel puțin prin două elemente: o stabilitate a modelelor, după părerea lui Valéry, o conștiință critică în interiorul operei. În privința spiritului critic sîntem edificați, dar în ce privește stabilitatea modelelor mai trebuie să așteptăm. Poezia română dă impresia că se simte bine, de două decenii, în starea febrilă în care trăiește.

Eugen Simion

Redimensionarea temei politice

TEMA politică a pătruns în literatura noastră încă din vremea cronicarilor — mă gîndesc, de exemplu, la *Istoria Ieroglifică* a lui Dimitrie Cantemir — dar s-a impus definitiv în conștiința literară abia după cel de-al doilea război mondial. Dealtfel și în alte literaturi ale lumii s-a întîmplat așa. În perioada antebelică viața politică reprezenta un obiect al contemplației și al intervenției mai ales pentru proza de moravuri. Scriitorii „studiau”, mai mult politicianismul decît viața politică propriu-zisă, dovada constituînd-o, printre altele, tenta satirică a scrierilor pe această temă. Chiar și marii prozatori erau înclinați să vadă o realitate carnavalescă acolo unde, de fapt, li aștepta șansa de a înțelege ceva despre esența condiției umane. Doar un posedat ca Franz Kafka a întrezărit dimensiunea metafizică a mecanismului puterii.

Marea conflagrație mondială, cu milioanele de procese de conștiință pe care le-a declanșat ca pe o cutremurătoare reacție în lanț, a schimbat optica. Bineînțeles, nu imediat. O vreme, în virtutea inerției convenției literare, a continuat să se scrie în vechea ma-

nieră, prezidată de balzacianism. Dar, treptat, și-a făcut loc și o reprezentare mai complexă și mai cuprinzătoare. O reprezentare care să poată integra întrebări de genul: cum este posibil ca o colectivitate umană să se angajeze într-un război distrugător în condițiile în care aproape fiecare membru al acestei colectivități repudiază războiul? de ce proiectele de organizare socială, gîndite de oameni, și nu de niște ființe extraterestre, nu se dovedesc perfect aplicabile? care este motivul pentru care puterea politică tinde să se transforme, în anumite condiții, dintr-un mijloc într-un scop? ființa umană este prin definiție un *zoon politikon*, sau această indeleptare ține de o modă ca oricare alta? în ce măsură contează prezența unei personalități într-o acțiune politică? și așa mai departe.

Drept urmare, și în literatura noastră romanul politic nu mai este astăzi doar o căsuță goală într-un tabel al lui Mendeleev literar, ci un element deja identificat și caracterizat, după toate normele, de critica literară. Nu mă refer la proza care se pretinde politică numai pentru că înfățișează sedii ale unor foruri, mitinguri, șe-

Patria și Partidul

Cuib de lumină rotitoare
Peste privirile noastre
Uimite de frumusețe,
Meleag străbun
Sub mîngîieri de ape,
Ca pletele lui Făt-Frumos
Pe fruntea Carpaților
Lunecînd peste sinii de viță
Ai dealurilor încărcate de rod,
Spre cîmpia bogată în germinații eterne —
Patria mea, ca un cîntec de înălțare
Rodind pe buzele tuturor poezilor!

Pași spre împlinire —
Trecutul și prezentul unind
În înfloriri viitoare,
Epoca de aur a țării —
Ca o carte deschisă
Pe paginile căreia
Ne înscriem faptele demne
Brav stegar, în fruntea tuturor
Purtînd un dor de pace milenară,
Gînd vizionar, harnic ziditor,
Înundu-ne sub tricolor
Intr-un singur ideal —
Partid — părinte, frate și tovarăși,
Iubit și înțelept conducător!

Ioan C. Ștefan

Ființa noastră

Patrie, pururi vatră și ființă
Unui zbor curat ca munții
Ce măsoară toate aripile devenirii,
Tu ești sunetul pur al semînței
Cîntînd în brazdă, ești setea luminii
De-a trăi pe cerul frunții;
Cîntec de hrană și prag de liniște ești —
Țară de Carpați liberi,
Tu deschizi viitorul cu toate cuvintele
Și cu toate izvoarele, ești însuși viitorul
Trăind în toate clipele,
În soarta și-n mîinile noastre libere.

Chipul lui August de azi, din pace
Și piine și libertate,
Din vis și omenie văzut
E însăși ființa noastră și România
Desăvîrșită dinspre floare spre fruct.

Limpede, liberă, lină
Și pururi curată,
Pace tinăra către toate pămînturile,
Tu ești însuși glasul nostru,
Inima unui popor
Ridică-n libertate și lumină să bată.

Ion Cringuleanu

Luminile lui August

Luminile lui August arzînd în pisc de glorie
ni-s far al cutezanței în drum spre viitor,
încrederea că mîine, suind spre noi victorii,
vom scrie fericire pe faldul tricolor.

Chezaș ne e partidul, gîndirea-i ce trasează
deschise magistrale spre țarm de împliniri,
a noastră forță vie ce-n timp întruhidează
a țării vrere-arzîndă în cuget și-n simțiri.

Slăvind conducătorul ne spunem dirz voința
de-a fi la noi acasă în veci de veci stăpîni,
de-a ne păstra prin vreme pămîntul și ființa,
de-a fi ai vieții fauri pe vatra din străbuni.

Ioan Costea

dințe, adică însemnele exterioare ale obținerii și exercitării puterii; am în vedere proza cu adevărat politică, în care influențarea sistematică a relațiilor dintre oameni apare ca o activitate cu implicații subtile în conștiința personajelor.

Astfel, în romanele lui Alexandru Ivasiuc — autor preocupat, n-ar fi exagerat spus „obsedat”, de raportul dintre politică și psihologie — sentimentul puterii este urmărit pînă în cele mai discrete manifestări ale sale, de preferință la personaje care au ajuns la o anumită vîrstă și se analizează retrospectiv. O tentativă similară, mai energică sub raport artistic, face Nicolae Breban, adeptul ideii că pînă și în cel mai restrîns grup de oameni, inclusiv în interiorul cuplului erotic, se instaurează întotdeauna un raport politic. O analiză „spectrală” a politicii, și a răsfrîngerilor ei în viața satului, întreprinde

apoi Dumitru Radu Popescu în ciclul de romane inaugurat de *F.* Preocupări de aceeași natură îi sînt proprii lui Augustin Buzura, care s-a remarcat și prin curajul — moral și artistic — de a se referi la realitatea imediată și de a muta „acțiunea” de la sat la oraș.

Acestea sînt numai cîteva exemple (și numai din domeniul prozei, deși tema politică se regăsește în momentul de față, în forme originale, care ar merita o analiză separată, și în poezie). De fapt se poate spune că o mare parte din scrierile valoroase ale autorilor contemporani cu noi cuprind, ca obiectiv principal sau ca irizație tematică, referiri la problematica politică. Și nu oricum, ci dintr-o perspectivă modernă, care înseamnă a căuta mereu un răspuns la întrebarea „ce se întîmplă cu oamenii”.

Alex. Ștefănescu

Acumulările dramaturgiei

DEMONSTRAȚIEI — care e întreprinsă din ce în ce mai frecvent în ultima vreme — că dramaturgia română a devenit mai literară, mai poetică, s-ar cuveni să-i alăturăm adevărul simplu că ea a devenit, în primul rând, mai teatrală, adică mai adecvată finalității ei primordiale. Acum douăzeci și cinci de ani, la consfătuirea pe țară a oamenilor de teatru, raportul forului cultural central de stat aprecia că numeric „stăm bine”, dar că sint prea puține piese care vorbesc despre trecut, prea sărace acelea care se referă la prezent, prea modeste cele care celebrează marile evenimente istorice, majoritatea avînd „un nivel artistic scăzut” și „greseli serioase”. Se atrăgea atenția, subliniat, că „nu se poate încuraja mediocritatea și non-valoarea artistică sub pretextul obligației de a stimula dramaturgia originală”, cu atât mai mult cu cît „se ridică un lot viguros de noi scriitori, alăturîndu-se penelor consacrate”. Schimbările spectaculoase petrecute în acest domeniu literar-teatral au modificat fundamental nu numai situația, ci și unghiul de abordare a problematicii specifice. Se discută azi despre dramaturgie în cu totul alți termeni, se evocă repertoriul național actual, sedimentat, făcînd posibile orice opțiuni de gen, specie, stil, temă, în cîmpul dat, se constată apetența remarcabilă a lumii teatrale, a publicului și a criticii de specialitate pentru piesa românească. I s-au creat acesteia competiții republicane de natură a produce noi emulații și mai distincte ierarhizări ale valorilor.

Se va mai constata că datorită acuității observației, reverberațiilor în generalitate și universalitate, caracterului modern al scriiturii, profesionalității și, deopotrivă, originalității structurării subiectelor și tipologiilor, un număr însemnat de piese nu mai suferă de **datăre**, nu trec în neant odată cu epuizarea stagiunii care le-a lansat. Cu ocazia unor festivaluri de dramă românească pe scene străine s-a văzut că și spectatorii altor nații, regizorii și actorii altor locuri rețin cu interes scrieri de vîrste respectabile, — adică elaborate, tipărite, jucate la noi mai ales în ultimele două decenii. Sesizante sînt, de asemeni, notațiile din marile lexicoane teatrale europene privitoare la dramaturgia română de ieri și de azi, perspectiva pe orbite mondiale, studiată analitic, raportați la mari figuri ale literaturii universale, implantați, cu personalitate, în epocă. Faptul că în R.F. Germania, U.R.S.S., Polonia, Cehoslovacia, Italia și în alte locuri au apărut studii, antologii și dicționare ale dramaturgilor români e simptomatic.

NEÎNDOIOS că afirmarea culturii românești în lume, prin politica de deschidere promovată de partidul și statul nostru și în virtutea ideii că participăm la circuitul universal al valorilor, situîndu-ne, cu un stadiu înalt de creativitate, în competiția spirituală a tuturor popoarelor, a favorizat considerabil și penetrația dramaturgiei pe scene străine. Ca și a teatrului nostru, în genere. Se spune, cîteodată, că nu sîntem totuși destul de cunoscuți peste hotare. Firește, extensia cunoașterii n-are limite și nu știu în ce țară și în ce timp s-ar putea vorbi despre încheierea procesului de difuzare a propriilor bunuri culturale pe continente. După pă-

rerea mea, mai important e a se vedea dacă dramaturgia e destul de cunoscută la noi, acasă, de vreme ce, cu toate aparițiile masive de volume cu piese și multe premiere anuale cu lucrări românești, cu toate că numărul și calitatea, și întinderea exegezelor consacrate literaturii destinate scenei sînt azi de luat în seamă, se mai emit, în presă, în dezbateri publice, bizare aproximații privind un pretins pustiu pe acest tărîm, presupuse carențe grave de „actualitate” și chiar incapacitate literară a autorilor, mai circulînd, în diverse medii, și sintagma nenorocită, acreditată prin decenii și înepenită de ignoranță ca o balama de rugină, că dramaturgia ar fi rămas în urma altor genuri, iar autorii, făcători de texte, n-ar fi socotibili „literați”.

Nu putem exulta, desigur, față de succesele — reale — ale literaturii dramatice mai ales dacă le măsurăm mereu cu cerințele intelectuale ale populației și realizările din alte domenii literare. Și dacă apreciem lucid-sublimeratură dramatică, măcinată intens de nesățioasa moară a scenei, dereglînd tabla de valori prin jurnalistică minoră, divertismente facile, ori declarativism fără acoperire artistică. Așa cum îndemna tovarășul Nicolae Ceaușescu la recenta **Consfătuire de lucru pe problemele muncii organizatorice și politico-educative** fiecare unitate cultural-artistică trebuie să devină „începînd de la Teatrul Național, de la Opera Română, pînă la ultimul cămin cultural din cea mai îndepărtată comună sau din cel mai îndepărtat sat — un centru al educației revoluționare, patriotice, de formare a omului nou”.

În cei aproape patruzeci de ani ul-timi, care înseamnă o istorie nouă și în cultura teatrală, s-a zămislit o dramaturgie de proporțiile unei impunătoare biblioteci. Ea există realmente. E relevabilă prin spirit critic nutrit de idealul politic, civic și etic al societății românești actuale. E cuceritoare prin expresivitate modernă, generată de formule libere, necanonice, în care e infuz un novatorism funciar, caracteristic dealtfel întregii literaturi. Manifestă o sensibilitate certă și eficace nu față de realitate în genere, ci în mod special față de fenomenele specifice reorganizării socialiste a vieții și față de procesele inedite care au loc în universul spiritual, datorită modificărilor uriașe ale suprastructurilor. E o dramaturgie în esență politică, prin sentimentul participativ declarat și prin interogațiile grave pe care le adresează contemporanilor de la înălțimea unei gândiri active, preocupate de destinul planetei. Are conștiința intereselor naționale și a universalității, propune tipologii moderne. E interesantă, atrăgătoare prin conflictualitățile surprinse fără fetișuri și prejudecăți, prin punctele de vedere personale, îndeobște de un realism adînc și pătrunzător.

Acumulările din aceste patru decenii sînt importante. Ele determină calități noi și apariția, în fiecare an — ce-i drept, cu destule dificultăți, dar în flux continuu — a noi opere și a noi autori. Determină, evident, și cerințe mereu înnoite față de literatura scenei și de scenă. Care sînt raționale, au efect stimulator și fac să sporească, normal, coeficientul de concordanță dintre exigențele societății și înfăptuirile creatorilor.

Valentin Silvestru

MONUMENTUL EROILOR DE LA CAREI — sculptură de Vida Geza

Sintezele

IN 1901, unul dintre criticii reprezentativi ai epocii, Ilarie Chendi, exclama deziderativ „Dați-ne monografiile scriitorilor noștri”. Patru decenii mai tîrziu, Călinescu, în prefața la a sa **Istorie a literaturii**, constata, cu reproș, puținătatea extremă a lucrărilor monografice. Călinescu avea incontestabil dreptate. Practic, pînă prin 1944 monografiile existente sau studiile de istorie literară în genere erau atât de puține încît inventarierea lor se putea face cu degetele de la cîteva miini. Că unele dintre acestea (cele ale lui Iorga, Ibrăileanu, Călinescu, Cartoian, Lovinescu, Pușcariu, Șt. Ciobanu, Densușianu, Vianu, Vl. Streinu, Cioculescu) au fost opere de excepție, rămînînd pînă astăzi lucrări de căpătîi, e incontestabil. Dar ele au rămas frumoase, admirate și înconjurate cu stimă infinită. În jurul acestor virfuri se întindea un șes sterp, neexistînd, practic, șansa fertilizării lui.

Cine contemplă azi, cu obiectivitate și bună credință, stadiul istoriografiei literare românești are de constatat o evidentă situație înfloritoare. Nu numai în comparație cu condiția ei în perioada antebelică, ci chiar în absolut. Realitatea este că în ultimele aproape patru decenii (și cu deosebire în ultimele două) istoriografia literară românească a înregistrat realizări cu totul remarcabile. Deși fără prestabilire concertată, s-a înaintat, firesc, pe un larg front de lucru care, observăm azi cu satisfacție, a acoperit aproape toate zonele istoriei literaturii. Și peste tot perspectiva analitică a fost una estetică. Exegeza a fost eliberată de sub tutela culturalului și arhivisticii confundată cu erudiția, sancționînd un nou mod de a înțelege literalitatea. Consecințele, benefice, s-au văzut imediat într-o secțiune pînă acum parcă definitiv cedată culturalului: literatura română veche. Această perioadă complexă, care ocupă spațiul a peste două veacuri, a fost temeinic studiată în monografii și studii de sinteză, restituiînd-o — definitiv — frumosului artistic. E una dintre marile înfăptuiri ale istoriografiei noastre literare mai recente. Dar, cum se știe, nu e singura. Nu există scriitor reprezentativ din trecutul nostru literar, mai apropiat sau mai depărtat, care să nu beneficieze de un studiu monografic. Aceasta chiar în situația unor scriitori, vorba lui Perpessicius, de al doilea raft. Cît privește opera marilor personalități literare (Cantemir, Eminescu, Caragiale, Maiorescu, Gherea, Creangă, Slavici, Duiliu Zamfirescu, Sadoveanu, Lovinescu, Arghezi, Bacovia, Blaga, Călinescu), despre aceștia s-au publicat

chiar mai multe studii monografice serioase, cu puncte de vedere și modalități de abordare diferite. În sfîrșit, ultimul deceniu și jumătate are de înregistrat apariția unor consistente lucrări de sinteză despre curente și momente din istoria literaturii și a culturii românești, despre istoria unor genuri literare. Știm azi mult mai mult decît înainte despre baroc, renaștere, clasicism, romantism, simbolism, parnasianism în literatura română și despre asemenea curente complexe românești ca pașoptism, junimism, sămănătorism și poporanism. Să nu uităm apoi monografiile despre reviste și publicații de primă însemnătate, ca și cele cîteva serioase istorii literare pentru spațiul unor perioade anume (cea veche, cea interbelică etc.).

Toate aceste izbînzii s-au datorat climatului fertil existent și competențelor reale care ostensec în acest domeniu important pentru cunoașterea și dezvoltarea potențelor creatoare ale spiritualității românești. Se poate afirma că în cele mai multe cazuri ceea ce s-a înfăptuit durabil în istoriografia literară românească se datorează elaborației individuale. Cu unele excepții, lucrările colective de sinteză, somptuoase ca înfățișare, s-au dovedit a fi, din păcate, eșecuri. Credem, cum spuneam și altădată, că a venit vremea — cam demult — să se mediteze serios asupra oportunității risipirii eforturilor pentru înălțarea, pripită, a unor asemenea grandioase construcții din muncă.

Nu trebuie să ocolim adevărurile, cînd sînt mai puțin plăcute. Cu siguranță că rezultatele istoriografiei literare românești mai noi ar fi fost și mai bogate în roade dacă exegeții aveau la îndemînă acele instrumente de lucru absolut indispensabile, care aiurea există: bibliografii, despre periodice și despre activitatea unor mari creatori, volume de corespondență și documente, condiții moderne de lucru (inclusiv xerografierea unor documente din presă și arhive) în marile biblioteci. Cele cîteva — puține — bibliografii publicate sînt evident neîndeustătoare și apariția lor nu face decît să sublinieze, paradoxal, necesitatea acută a acestui instrumentar. Să sperăm că, nu prea tîrziu, aceste deficiențe reale își vor găsi soluționarea convenabilă. În acest fel competențele care lucrează, prob și cu dăruire, în acest domeniu — critici și istorici literari din toate generațiile — vor putea recolta înfăptuiri mai multe și mai bune. Toate îndreptate spre dezvoltarea culturii românești.

Z. Ornea

VICTORIE — compoziție de Mihai Rusu

Amintiri din August

M-AM pomenit, în urmă cu 39 de ani, pe cînd eram un copil, că în satul meu băteau clopotele într-un mod ciudat. Ele băteau, lovind bolta cu sonorități prelungi, și intuiau că se petrecea un fapt, pentru mine atunci, nebănuit. Toată lumea satului meu era chemată la primărie, primăria aflîndu-se pe un deal — noi îi spuneam grui — încadrată de două turnuri cu roți înalte, din 1916, roți cu spițe și cu șine, ca de trăsură. Cînd am urcat în tinda casei, l-am văzut pe tata văcuind bocancii. Tata, ca și mine, ca mai toți oamenii din sat, umblase pînă atunci desculț — era vară — și m-am mirat de ce vrea el să ia atunci bocancii ținîți sub pat, scorjiți și prăfuiți. L-am văzut cu ochii mei cum își îndesa picioarele mari în bocancii înviorați de vacs și cum și-a făcut vînt cu ei pe scară ca și cum ar fi încercat să zboare, astfel încălțat, spre primărie. Așa mi-a rămas mie în minte ziua aceea de August 1944 : tata se încălțase și se prime-nise ca pentru a primi o veste care-i convenea. Ne-a spus la toți să fim cumînți pînă se-ntoarce el.

Am văzut apoi pe șosea, ieșind din bătăturile lor, vecinii, îmbrăcați și ei cu ce aveau mai frumos.

Mai apoi, am văzut soldații trecînd pe șoseaua națională în lungi șiruri de camioane și de tancuri înspre Tg. Jiu și înspre Transilvania, totul se răscolise și părea să ne spună că asistăm la un început de lume.

Iar mult mai tîrziu, printre revelațiile datorate pasiunii de ziarist, călătoria prin țară cu scopul de a scrie un reportaj-anchetă despre 23 August mi-a prilejuit întîlnirea cu un univers copleși-

tor. Mai înainte însă aș vrea să notez tabloul, niciodată pieritor, al zbaterii femeii pe piatra curții unei case din Tg. Jiu, aflînd că în luptele pentru eliberare, singurul ei băiat murise. Fotografia lui există și acum la Muzeul de istorie din București între cele ale eroilor căzuți pentru eliberarea patriei — fotografia sublocotenentului Ion Pătruț —, dar imaginea de care vorbesc nu există decît în amintirea mea. Am văzut-o răsucindu-se pe pavaj, urlînd și smulgîndu-și părul, și ochii mamei nu mai aveau putere să vadă ochii care o priveau.

A fost primul strigăt al jertfei pe care-l auzeam.

Pe urmă lucrurile au început să se așeze și eu, ca reporter, am făcut acel reportaj-anchetă de care-am pomenit. Faptul se petrecea după decenii, și era de ajuns să stai de vorbă cu oamenii care au participat sau au fost martori la acel act de căpătii al noii noastre istorii, ca dintr-odată, să-ți dai seama că întîmplările care se acumulasă aveau implicații atît de numeroase, încît neprevăzutul, insolitul, surprinzătorul se arătau la tot pasul, lăsînd în urmă și făcînd să pălească pînă și cea mai înaripată imaginație. Povesteau foști soldați și ofițeri despre care se crezuse multă vreme că pieriseră în vacarmul războiului antifascist, povesteau muncitori și țărani ieșiți la marginea așezărilor cu puști și cu tunuri trăgînd „la rasul pămîntului”, pînă ce mașina blindată hitleristă, cu enormele ei guri de flăcări s-a prefăcut într-un morman de fierărie sfirtecă. Părea acea mașinărie de război, un fioros monstru lovit în coaste, în pîntec și în cap de nenumă-

rate arme ale pedepsirii ; și, cum povesteau, prin spărturi se vedeau tot felul de aparate ale morții oprite și mutilate dintr-odată, de schiele care pătrunseseră în ele ca în circumvoluțiunile unui creier.

Dar creierul fusese dement — spuneau oamenii — creierul fusese al unui organism bolnav, avid de putere și de singe. În jurul acelei mașini, ca într-un cimitir de fier vechi, zăceau maldăre de bandaje. Mai departe, dacă te uital, vedeai cîmpiile răscolite, case arse, poduri plutind pe ape... ; iar deasupra, asemenea unor reptile care cuceriseră aerul, avioane cu zvastică neagră, căzînd în-cinse de foc și dispărînd brusc...

La Deleni, sat din Moldova, un fost sergent, Gheorghe Ionașcu, m-a făcut să mă simt cuprins de o asemenea emoție, încît am senzația că e și acum în față-mi : înalt, cu o mustață scurtă, cu minciile cămășii suflecate și cu secera infiptă alături, în stog. Își eliberase propriul sat. Venind cu regimentul din care făcea parte chiar pe linia satului său încă ocupat de hitleriști, el n-a avut răgazul decît să arunce o privire spre casa cu țigla fumurie în care nu avea cum să știe dacă-i mai erau soția și copiii... Un învățător din comuna Pietrișu, județul Giurgiu, Ion Pătrașcu, mi-a arătat o bancă lungă de clasă în care încăpeau cinci elevi. Elevii din banca I. Ei toți au murit pe front. Un alt învățător de la Buru, de pe Vala Arieșului, mi-a arătat cantonul de cale ferată în care comuniștii instalaseră comandamentul de luptă. Un director de fabrică punîndu-i întrebarea : „Ce știți ; unde erați în zilele lui August ?” mi-a dat imaginea mării care, totuși, e făcută din picături : „Știu, eram în sat cînd fratele meu cel mare s-a înrolat și mi-a spus : «Gata, s-a terminat !» N-am înțeles nimic, dar l-am condus la gară plîngînd, iar el mi-a luat nasul între degete : «Lasă că o să fie bine». Un general, pe atunci colonel, mi-a povestit, cu emoționante amănunte, luptele de la Băneasa. Cel mai pregnant moment a fost acela cînd l-a surprins pe un locotenent de al său trecînd de la o baterie la alta agățat de sâlcii ca un veritabil acrobat.

Există amintiri impresionante, dar ele nu pot fi cuprinse, cît de cît pe larg, decît în cărți de memorialistică.

Există o istorie a lumii în date, există date fundamentale despre lume, există evenimente subliniate etern. 23 August va fi unul dintre aceste evenimente subliniate etern. Noi avem privilegiul să nu fim prea depărtați în timp de acest eveniment care a avut și mari implicații internaționale.

Există încă atîția oameni care au participat direct la acest act istoric fundamental din viața României în împrejurări din cele mai deosebite.

În anul ce vine, 1984, la 23 August, vom sărbători patru decenii de la începutul unei noi istorii în viața patriei noastre.

Și astfel cărțile de amintiri din ziua de 23 August, editate de editurile noastre, vor fi mai mult decît binevenite.

Vasile Băran

Chipul înnoit al patriei

INCA din anii adolescenței am colindat țara în lung și lat, pe jos, cu bicicleta sau mai tîrziu cu mașina, în repetate rînduri.

Naturalist fiind, am încercat de fiecare dată emoția cunoașterii unor splendide locuri noi, cît și imensa emoție a *revederii*. Am văzut crescînd în cele mai diferite colțuri ale patriei orașe tinere, combinate și hidrocentrale. Am străbătut cu aceeași plăcere plajele amenajate și în special neamenajate ale Mării Negre, peisajul atît de minunat al Dobrogei, dealurile precarpătice din ambele părți, cît și ademenitoare creste ale munților.

Alături de mine, prieten fidel, aparatul de fotografiat a înregistrat imagine după imagine mii de fotografii.

Acum, după mai bine de două decenii, memoria peliculei mele fotografice slujește perfect unor posibile reconstituiri. Am în față un grup de imagini desprinse din seria filmelor realizate pe șantier, astăzi intruchipate în noi așezări cu fabrici și școli moderne. Privesc apoi un alt grup de imagini din munții Cibinului, încîntător peisaj din apropierea locurilor natale. Sint locuri pe care le-am cunoscut și iubit din copilărie, cînd am învățat să respect muntele, firul apelor repezi, natura. Îmi aduc aminte că atunci străbăteam *Cheile Cibinului* pe o potecă îngustă, accesibilă numai calului băștinașului și iubitorului de natură.

La intersecția Riului Mare cu cea a Riului Mic, punct numit *La Pisc*, exista o mică stație de mocăniță. Astăzi aici drumetel poate admira un lac de acumulare din care se aprovizionează cu apă potabilă orașul Sibiu și împrejurimile. Este o bogăție de preț, care a ajutat să ajungă la prezentele proporții străvechiul, pitorescul oraș-cetate care nu mai este înconjurat acum de ziduri medievale, ci de un cerc concentric de semețe blocuri. Astfel încît frumusețile naturii și frumusețile create de om — în industrie, în general în economie (orașe noi, drumuri noi) compun laolaltă chipul patriei mereu înnoit după Eliberare.

Klaus Fabritius

FAURITORII ISTORIEI — pictură de Spiru Chintilă

Drumul nostru drept

ATUNCI în August a început pentru noi drumul prin vremuri noi, intuite și pregătite de acea forță, fără de tăgadă, unică, și care îngemăna tot sufletul curat de pe tot cuprinsul pămîntului românesc și care ardea cu o ardere mocnitoare pînă atunci de toridele-i forțe încătușate de secole și care, acum desfăcute, urcau omul drept spre dreptatea lui socială și națională. Atunci a început drumul lui august, mai bine zis drumurile lui de ascensiune spre soare, din treaptă în treaptă, fără oprire și cu avîntul din ce în ce mai puternic, dărîuit puterilor noastre de marea noastră putere de clasă : partidul comuniștilor.

Drumul, odată început, nu putea fi oprit de nici o forță din lume. Descătușarea vremii aducea cu sine făgăduința împlinirii prin noi înșine, deși popasurile, toate cîte au fost, au fost doar clipe de răgaz pentru bilanțuri din ce în ce mai fertile, sau pentru limpezirea pe mai departe ale conștiințelor eliberate — una din menirile revoluției fiind și aceasta — educația comunistă a maselor largi populare. Și drumurile nu erau să fie ușoare, ori-cît de limpede erau trasate direcționările. Trebuia să ne luptăm mai întîi

cu noi înșine, ca apoi să putem clădi în voie cetățile luminilor noastre proprii. Și farul nostru lumina calea ce trebuia urmată. La început a trebuit să izbăvim țara de cotropitori, să-i alungăm peste hotarele ei, să împlinim „împlinirea” însăși a acestui pămînt al țării, la fel ca piinea noastră cea de toate zilele pe care o rodește pămîntul nostru fertil și cald, piinea cu miresmele bunăstării noastre. Am ridicat atunci brațele cu toții : cu mic și cu mare, bărbați și femei, ostași și muncitori din uzine și fabrici — toată suflarea cinstită a acestor hotare. Am luptat și am învins, am glorificat țara prin jertfe de eroi, dar lumina, uneori, cere și sacrificiul suprem, ca apoi să se răspîndească cu noi și noi torente, cu noi și noi raze strălucitoare. Și au trecut august după august, fiecare mai plin, mai darnic. Am devenit adevărați stăpîni ai pămînturilor roditoare, ai fabricilor, uzinelor ce căutau peste tot brațe descătușate de exploatare. Au venit anii cuprinși de romantismul revoluționar atît de caracteristic tinerețului nostru însetat de lumină : Agnita-Botorca, Bumbesti-Livezeni, Bicăz, Dunăre, Galațiul, Călărașul. Au venit să se adauge cu fiecare zi, cu fiecare faptă noi cununii de lauri pe fața

înundată de lumină a țării. Au fost eroi și fapte multe eroice. Zidiri de vetre și cetăți pentru eternitatea noastră industrială cu ale căror produse de competență internațională am ieșit mîndri pe piața lumii.

Și a venit Congresul IX cu explozia luminilor de azi. Explozia a cuprins masele și masele, cuprinse de îndemnuri, de inițiative profund realiste, științifice fundamentate, au dat glorie veșnică ctitoriilor noastre.

Și a venit omul din propria noastră istorie la cîrma partidului și a țării să ne lumineze calea spre avîntul efervescent al ctitoriilor de azi, spre culmile cetăților de mîine, spre avîntul glorios și de neclintit, spre strălucirea noastră, înspre zborul liber al ciocirlii românești spre culmile progresului și civilizației, spre comunism. Omul cu glasul lui de aur, fiul gleei strămoșești pășește demn în fruntea țării spre adevărata noastră demnitate. Prin El am devenit oamenii zilelor de azi și ai zilelor de mîine. Prin El politica a devenit știință aplicativă la cotidianul nostru fierbinte. Prin El România socialistă a ieșit pe porțile larg deschise și cu fruntea sus în lumea mare, spre cele patru zări, spre cele cinci continente, aducînd țării numai ecourile de

vibrații ale fierbintelor cuvinte ce se rostesc azi la adresa patriei noastre în toate limbile pămîntului, cuvinte ce nu pot omite, și nu au omis vreodată să spună lucrurilor pe nume : România — Ceașescu înseamnă prietenie, înseamnă pace ! Și drumul lui August continuă pe drumul fierbinte pe toate plaiurile României, iar oamenii ei se prind, zilnic, în marea horă a ctitoriilor și în marea horă românească în zilele de sărbătoare. Cu toții împreună, ca frații de nădejde, toți cetățenii patriei, ca un singur om, o singură voință, indiferent în ce grai am pronunța cuvintele, intonăm și acum, în acest ajun de August 1983, marea simfonie a zidirilor, a bunăstării și bucuriei. Marele imn al bucuriei este fredonat azi cu mîndrie și demnitate de întregul popor, de întreaga națiune socialistă care și-a găsit drumul său drept întru binele nostru, pentru dragostea de a trăi azi, aici, pe acest plai al gleei românești. Drumurile lui August au devenit prin noi drumul nostru luminos de făurire liberă a propriei noastre libertăți, al propriului nostru destin socialist și comunist. Drumul lui August este luminat de Partidul Comunist Român.

Drumul lui August a fost, este și va rămîne veșnic drumul nostru drept spre veșnica noastră ascensiune spre lumină !

Horvath Dezideriu

Despre cronica literară

NU INCAPE îndoială că, dintre toate speciile criticii, aceea care a ocupat — și ocupă încă — la noi, în modul cel mai constant, atenția publicului cititor este cronica literară. Explicația ține probabil de impresia (neconștientă în majoritatea cazurilor) că ea este singura formă „instituțională” a criticii. Această impresie s-a putut naște în mintea cititorilor în felul următor (simplific lucrurile): eseistul exprimă păreri personale (ele, putem preciza noi, angajează pe indivizii inteligenți, dar n-au putere asupra grupurilor sociale); istoricul literar întreprinde o lucrare necesară, de uz didactic care se citește de nevoie, nu de plăcere (ceea ce înseamnă că-și cantonează acțiunea principală într-un mediu anume, școala, universitatea); teoreticianul literar e și mai puțin cunoscut publicului (poate doar ca sociolog al literaturii, în timpul din urmă), el pregătind condițiile disciplinei, dar nu obligatoriu, dacă ne luăm după lipsa de popularitate (care nu se datorează exclusiv dificultății presupuse a unei specii, ci și sentimentului că ea nu este indispensabilă și nu merită, deci, efortul pretins).

Rămâne cronicarul (sau recenzentul): el fixează opinia literară a momentului. Oricite divergențe s-ar ivi între public (fac abstracție acum de faptul că nu există un singur public, ci mai multe) și cronicar (în sens generic), contractul social stabilit între ei nu poate fi rupt. Chiar dacă nu știe totdeauna exact ceea ce așteaptă de la cronicar, cititorul îl urmărește ca pe un barometru al stării literaturii. Orice om normal își dă seama prin simțurile proprii dacă afară e cald sau frig, dacă plouă sau e soare, și totuși consultă termometrul sau barometrul. Același lucru se întâmplă și în literatură. Cititorul judecă singur cartea citită (care-i place sau nu) sau se lasă influențat de considerațiile prinse cu urechea: ceea ce nu-l oprește de a consulta uneori o cronică literară. Firește, nu trebuie să absolutizăm, închipuindu-ne că toți ori măcar majoritatea cititorilor au acest reflex. De ar fi așa, tirajele revistelor ar crește de câteva sute de ori. Vorbesc de cititor, într-o accepție restrinsă și oarecum specială: de acel cititor de literatură căruia nu-i lipsește deprinderea de a se verifica, după ce a citit, și care are spirit critic potențial. Acest apel la cronicar face din el o instituție, chiar dacă nu-i răpește individualitatea, și-i creează ascendențul asupra unor categorii de cititori. Cronicarul n-are un public anumit (ca istoricul literar), nici nu se adresează indivizilor izolați (ca eseistul): acțiunea lui vizează, oarecum difuz, mai multe straturi ale publicului în același timp și are un efect așa zicând „grupat”.

Consecințele acestei situații sînt extrem de instructive. Popularitatea cronicarilor a fost totdeauna mai mare decât a celorlalte categorii de critici. Maiorescu sau Lovinescu au datorat-o pe a lor opere de susținere și de impunere a literaturii curente. Liderii de opinie, în

domeniul nostru, s-au ales totdeauna dintre oamenii care comentează literatura în curs, nu dintre istorici, teoreticieni ori esești. Nu valoarea contribuției fiecăruia a fost factorul decisiv, ci obiectul ei. Un intelectual cultivat și rafinat ca Paul Zarifopol, dar care s-a ținut la o parte de mișcarea literară vie a epocii, n-a putut spera nici la jumătate din prestigiul social al unor Ibrăileanu sau Iorga, care au fost amestecați în această mișcare. Împrejurarea se repetă și azi (din motive lesne de înțeles, nu dau nume) cu critici absolut remarcabili, de care masa de cititori se dezinteresează fiindcă nu le simte prezența în frământările literaturii contemporane. Cititorul, apoi, leagă spontan pe cronicar de o revistă. Așa se explică de ce, culese în volume, cronicile au mai puțin succes decât au avut în paginile publicațiilor: nu fiindcă s-ar fi învechit de la un an la altul (învechirea e un proces foarte lent), ci fiindcă același cititor care cumpără săptămânal sau lunar revista de la chioșc pentru cronicile din ea ocolește cartea de cronici din librărie, ca și cum numele autorului nu i-ar spune, în al doilea caz, nimic. Pentru cititor, identificarea dintre cronicar și revistă este aproape completă. „Politica” literară a revistei este, din aceleași motive, atribuită, de obicei, echipei de cronicari. Pe aceștia cad și blamul și elogiul, deși, adesea, ei împart răspunderea cu numeroși alți factori redacționali.

AR FI de văzut, în sfîrșit, de ce, la noi, această situație privilegiată a cronicarului se menține de mai bine de un secol, în ciuda schimbărilor evidente survenite în literatură și în mentalitatea literară, și, mai presus de toate, a „maturizării” însăși a literaturii naționale. În alte țări vremea cronicarilor a trecut. În Franța, ea se cuprinde între (cu aproximație) jumătatea secolului XIX și jumătatea secolului XX: între Sainte-Beuve și Thibaudet. O carte recentă scrisă de doi ziaristi și consacrată „puterii intelectuale” în Franța (*Les Intellocrates*) nu ignoră rolul cronicarilor de la marile publicații în stabilirea succesului cărții, dar, mai întâi, acest rol e secundar în raport cu al altor „instituții” și, pe urmă, el nu e legat atât de numele unor oameni, ci de forța publicației la care ei scriu. Într-un fel, relația s-a inversat: publicația face autoritatea cronicarilor, nu cronicarii pe a publicației. În revistele americane, recenziile nici nu sînt totdeauna semnate. Contează opinia revistei, nu a unui om. A avea un articol în „New York Times” e extrem de important pentru un scriitor (sau actor, sau regizor, sau muzician): semnătura intră abia apoi la socoteală. Opinia literară o fac, în S.U.A. cel puțin, în egală măsură universitățile, pe raza de bătaie a fiecăruia: ele impun nume, cărți, *best-sellers*-uri. Să adaug precizarea cea mai importantă pentru judecarea corectă a

lucrurilor: în cazurile din urmă nici nu e vorba de a stabili și impune valoarea unor opere, ci doar succesul lor. Nu vreau să spun că nu există absolut nici o legătură între una și alta sau că, în articolele din „magazinele” culturale franceze ori americane, se urmărește exclusiv succesul, independent adică de orice valoare a cărții. Dar cronicarul de la „Lire” are în vedere interesele unui public larg și neomogen, căruia nu-i recomandă cărți bune (în absolut), ci cărți potrivite cu gusturile mijlocii și cu împrejurări curente de viață (vacanța are, bunăoară, listele ei separate). Severitatea ori indulgența acestui cronicar folosesc unități de măsură specifice: cartea să nu fie groasă ori plicticoasă, să aibă subiect atractiv sau chiar senzational și așa mai departe. Am citit, întâmplător, cîteva zeci de pagini din romanele recomandate pentru vacanța estivală 1983: trebuie să spun că erau execrabile literar. Întorcîndu-mă la rolul cronicarului de la noi, el nu e, sigur, cu totul în afara acestor servitui cerute de comerțul de carte și de gusturile medii; dar are încă puțină să-și exercite oficial esențial și anume trierea valorilor. Aceasta înseamnă și libertatea de a discuta, de exemplu, cărți de poezie, în paginile unor ziare de tiraj, deși cititorii de poezie sînt puțin numeroși în raport cu cititorii de roman, să zicem. Diferența dintre cronica literară „tradițională”, care se practică încă în presa noastră, și aceea care se practică în publicațiile franceze sau americane, la care m-am referit, este, așa zice, de natură.

EPROBABIL singurul domeniu în care mă simt gata să apăr pînă la capăt „tradiționalismul”. Nu am nici o simpatie pentru succesul necritic al unei cărți, căci cred că revine cronicarului (criticului, în general) datoria de a educa pe cititor și nu invers. Respect față de cititor înseamnă a nu-i tolera facilitățile și prejudecățile în materie de lectură ori prostul gust datorat unei insuficiente pregătiri. Argumentul cite unui scriitor, pe care critica refuză să-l omologheze, că cititorii își smulg cărțile lui din mină, dovedindu-i astfel valoarea, este falacios și se bazează pe confuzia valorii cu succesul. E normal ca filtrul criticii să aibă ochiuri mai mărunte decât acela al publicului, după cum e normal să nu existe coincidență de criterii. „Tradiționalismul” cronicii nu se reduce însă doar la apărarea criteriilor specifice de valoare, ci și la un anumit limbaj. De curînd, un recenzent reproșa altuia (comentîndu-i o culegere de cronici) că a rămas tributator unor metode empirice, vechi, de analiză, că ignoră, cu alfe cuvinte, achizițiile structuralismului, stilisticii, semioticii etc. Reproș cîndat: cronica este și va rămîne, indiferent de evoluția restului criticii, o specie „empirică”. Metodele noi au pătruns și în cronică, în măsura în care

ea a putut profita de pe urma precizării unor noțiuni, a eficienței mai mari a unor instrumente; dar niciodată cronicarul nu va putea înlocui gustul lui momentan, impresia primă de lectură, cu toată savoarea ei incertă, prin analize de tip stilistic, tematist, psihanalitic ori mai știu eu cum. Ce se va întîmpla cu cronicarul cînd va rămîne singurul „primitiv” printre „civilizații” lui colegi de breaslă? Nu știu și nu cred că voi trăi destul ca să aflui. Mi se pare, în tot cazul, că nu de o întîrziere în receptarea noului e vorba (cronicarii de azi sînt, majoritatea, oameni tineri, formați în atmosfera noilor critici), ci de o recunoaștere lucidă a limitelor și specificului formei noastre de critică. Aflat înaintea unui roman cu cerneala încă neuscată, pe care nu l-a citit decât redactorul de editură, cum trebuie oare să procedeze cronicarul, dacă nu prezentîndu-l conștiințios și clar, relatindu-i subiectul, caracterizînd personajele, sugerînd felul construcției, stabilind înrudiri etc.? Ce ar fi dacă ar începe prin a scoate temele-obsesie (presupunînd că există) sau prin a propune un model semiotic al compoziției? Cine și ce ar înțelege? Nu inventez exemple improbabile. Asemenea cronici am citit pe ici, pe colo. Și nici nu vreau să se înțeleagă din cele spuse că sînt împărtăși ostilitatea de principiu a unor colegi ai mei față de noua critică. Noua critică e o realitate, o practicăm cu toții, dar eu vorbesc acum de condițiile unei specii care, beneficiînd de schimbări, rămîne fatalmente mult mai legată de forma ei tradițională decât celelalte.

Îmi dau seama că n-am răspuns de fapt la întrebarea de ce, la noi, cronicarul și-a păstrat pînă azi statutul de dispacer al valorilor. Bănuiesc că din două cauze diferite: una ar fi faptul că cei mai mulți din marii noștri critici au fost cronicari literari și au creat speciei un fel de aură mitică, încă nerisipită; alta ar fi că modul oarecum concentrat în care s-a realizat evoluția literaturii noastre, sîrînd unele etape, n-a permis fixarea, de fiecare dată, în conștiințele literare, a noilor forme, care au surprins adesea pe cititor prin succedarea lor rapidă și l-au derutat. Prima cauză nu e atât de neesențială cum ar putea părea. Fiind cronica o instituție, trebuie să avem în vedere astfel de factori. A doua cauză explică mai direct de ce a fost nevoie, în epoca „Junimii” ca și în aceea interbelică, în anii '30 ca și în anii '80, de un oficiu de control al calității literare cum este cronica. Acest oficiu a ajutat (și ajută) la depășirea dificultăților, la tranziții, face operă de preparare a gustului. Fără cronicari, situația poeziei lui Arghezi sau Barbu ar fi fost alta în anii de dinainte de război, ca și situația lui Nichita Stănescu, în anii noștri. Locul modernismului ca mișcare ar fi fost diferit. Drumul spre consacrare și manual de școală al tuturor operelor trece încă, de aceea, la noi, prin cronica literară.

Nicolae Manolescu

O nobilă generozitate

TREBUIE să fi cunoscut toate fațetele vieții, durerea, dispărarea, moartea, bucuria, înălțarea, minciuna cu mască de adevăr și adevărul curat, nefiltrat prin sitele altora, pentru a avea curajul să rămîi cum ești, să mărturisești ceea ce crezi și să te păstrezi în lumea viselor realizabile și nu absurde. Iar Dorina Rădulescu, asemeni altor scriitori, nu prea mulți, a avut această tărie, a știut că șaptele sînt mai durabile ca zgo-

motul, că după lungi și întortocheate capricii, după înălțări și căderi spectaculoase, oamenii găsesc totuși adevăratul drum spre ei înșiși, revin la fireștile unități de măsură. Și totuși cartea ei de versuri și proze, *Ancora*, nu este numai o lume a șoptelor, a sentimentelor și convingerilor șoptite, a bucuriilor și descoperirilor cotidiene spuse cu discreție, dar simplitatea și firescul cu care le rostește, capacitatea de a merge direct, fără ocolișuri, la esențe dau această impresie. Privirea niciodată oboșită, blazată sau superficială cercetează cu egală curiozitate atât lumea înconjurătoare, micile fapte sau întâmplări din preajmă-l, cit și evenimentele care au lăsat urme în istorie, extrăgînd apoi înțelesurile profunde, dar ochiul ei atent, neobosit, a cercetat mai ales lumea imediat înconjurătoare. Căci obsedați de dramele lumii, de convulsiile ei, de pe alte meridiane, uităm adesea de cele ce se întîmplă în jurul nostru, neglijăm faptul că a face bine semenului tău sau ordine în universul tău înseamnă, într-un fel, a contribui la marea și visata liniște. Și Dorina Rădulescu era foarte conștientă de asta. De aceea notațiile ei firești, simple, nesofistica-

te, trecute prin filtrul înțelepciunii și dragostei se rețin: „Te doresc viață / te trăiesc / te urăsc / Macii dragostei rămîneau / cu cîmpul / în urma trenurilor mele, / dorințele-mi ofereau / flori roșii / dar florile se vestejeau, / stelele deveneau reci la / atingere / prietenia se destrăma în neștire. / Co-coțat pe stînci, soarele / îmi vindeca pe jumătate rănilor / și se furișă după colțul de / noapte / Tot ce mi s-a părut vrednic / de păstrat, / pierdeam. // Deodată, fără nici o pricină, / zăpada albă și efemeră / mi s-a părut dură și veșnică / pe trunchiul arborelui gol, / pe crengile răsfirate, / siluete în albastru, / invizibil, din sevă pornea / viață. / Și m-am împăcat cu mine.”

Dorina Rădulescu a suferit mult — și romanul *Virtej* este doar o scurtă introducere într-o mare și eroică suferință — dar nu și-a pierdut niciodată încrederea în om, durerile și dezamăgirile nu i-au atenuat generozitatea, nu i-au vestejit speranțele: „Iar pelerinii plecau și veneau / veneau și plecau cu temeneli / jurîndu-mi statornicie.” Și poate că nimic nu-i caracterizează mai bine marile disponibilități sufletești decât propriile-i cuvinte de la sfîrșitul unei proze din

acest volum. Un pui de pasăre salvat îi amintește de suferință în general: „...deodată m-a cuprins mila, o jale de toate glasurile care cer ajutor și nu le auzim.” Dar privind prin această prismă despre viața acestei scriitoare de o nobilă generozitate, ar fi foarte multe de spus. Căci a știut să pună întotdeauna umărul la timp, să ajute, să se dăruiască la timp. Și chiar dacă a scris relativ puțin, generozitatea ei a stimulat strădaniile altor confrăți, căci Dorina Rădulescu a știut să trăiască pentru alții și prin alții. De aceea nu este exagerată afirmația Anei Blândiana din prefața cărții că „Doamna Dorina” a fost „unul din puținii oameni absolut vii” pe care i-a cunoscut, „că nici unul din pseudonimele morții — indiferență, pasivitate, apatie, renunțarea — nu a fost lăsat să numească fragmentele unei vieți încă pășinată pînă la eroism de a fi ea însăși.” Și cînd te gîndești că într-un spațiu al aleatorului și zgometului uneori chiar și a rămîne tu însuși este un act de eroism. Oricum, „șaptele” ei din volumul *Ancora* îi conturează și mai bine personalitatea.

Augustin Buzura

Pământul și reveriile voinței

A INCADRA strict ultimul roman al lui Aurel Mihală (*Pământ, pământ..., Valul sălbatic*) în literatura colectivizării atît de generos (și uneori atît de artificios) re prezentată în proza noastră contemporană ar fi o operațiune comodă și reductivă în același timp, în contradicție cu aspirațiile mai înalte ale romancierului și o dovadă de incomprehensiune față de această veritabilă sinteză a disponibilităților sale creatoare. Există în noua carte a lui Aurel Mihală nenumărate semne, la diferite nivele ale textului, ce atrag atenția asupra statutului aparte pe care o critică ce ține la propria-i obiectivitate este constrinsă să îl recunoască romanului. E vorba, în primul rînd, de intensificarea procesului benefic de obiectivare a prozei lui Aurel Mihală (evident încă înainte de *Focurile*), de emanciparea narațiunii de sub stereotipia dezarmantă a clișeeilor din prozele anterioare, de eliberarea tipologiei personajelor de sub manșonismul caracterologic încetănit în anii cincizeci și a limbii din frazeologia circumstanțială constituită tot atunci, dar nu numai de atît. *Pământ, pământ...* reprezintă nu doar un lăudabil efort (incunat în mare parte de succes) de reconsiderare a unei viziuni asupra satului românesc și a unei atitudini romanesti în strînsă legătură cu aceasta, ci și o re-verificare a aptitudinilor prozatorului în cele câteva direcții tematice care i-au adus un incontestabil succes de public. Indicii textuali ai unei arte narative nu departe de apogeul ei sînt dublați, nu întîmplător, de tentativa de alegorizare a cotidianului, de încercarea de revelare a unui nivel arhetipal al gândirii și comportamentului rural, de o fină problematizare în bună tradiție morometiană, toate acestea fiind iarăși semnamentele unei proze mature, cochetînd cu rafinamentele romanului secolului XX și care se desparte de propriu-i trecut rîzînd dar neuitînd să folosească ceea ce deia a cîștigat printr-o lungă experiență. De la titlul romanului și pînă la frecventissimele scene de amănunt în cadrul cărora personajul principal, comunistul Barbu Măchită, trăiește paroxistic comuniunea cu pămîntul, asemenea eroilor lui Balzac, Zola, Reymont sau Rebrenau, întîlnim numeroase dovezi ale înscrierii problematiceii cărții într-un orizont mai vast, arhetipal aș spune, nu doar în limitele literaturii colectivizării. Și aceasta deoarece momentul istoric, încadrabil într-o anume etapă a revolu-

*) Aurel Mihală, *Pământ, pământ..., Valul sălbatic*, Ed. Cartea Românească, 1983.

ției socialiste, ce pare a domina la suprafața discursului epic, este permanent luminat din adînc de efectele unei mentalități arhaice încă funcționale în lumea satului românesc din primii ani de după război, cenzurîndu-i manifestările și dînd acestora un straniu hieratism. Din această perspectivă ingenios întreținută de romancier, problema colectivizării este văzută în contextul mai larg al problemei pămîntului, cu o prestigioasă tradiție în literatura noastră. Trecerea de la mica proprietate țărănească la cea cooperatistă reprezintă pentru umanitatea rurală a satului dunărean aflat la sud de geografia rurală (încercată de evenimente similare) a lui Marin Preda, Titus Popovici sau Dinu Sărașu un moment crucial al existenței sale tocmai pentru că verifică și așază pe baze structurale noi una dintre cele mai solide și complicate relații: legătura țaran — pămînt. Marele merit al cărții lui Aurel Mihală este, cred, tocmai modul cum autorul a armonizat, la nivel românesc, funcționarul sentiment al proprietății individuale și cel infinit mai angajat al proprietății colective, proiectînd dialectica mutațiilor în planul obscur al psihologiei abisale nîcînd mai bulversate ca acum. Privind din acest unghi romanul lui Aurel Mihală, calitățile sale ies cu atît mai mult în evidență cu cît observăm multitudinea de conflicte (inclusiv cel ce orîvește dihotomia psihologiei individuale / psihologiei colective) pe care naratorul a fost obligat să le soluționeze, toate decurînd sau fiind legate de relația țaran—pămînt, nex central al structurii narative. Eroii ca activiștii de partid Tănăsache, Dodu sau Bodea, ei înșiși țărani sau fosta țărani, reprezintă tocmai comprehensiunea autorului pentru esența colectivizării: aceasta trebuie să devină pentru țărani înșiși o necesitate de domeniu evidentei iar iscălireă cererii de intrare în colectiv nu trebuie să fie decît exercitarea liberului arbitru. În caz contrar ar fi încălcată legitățile complexe ale transformărilor dar, mai ales, ne lasă să deducem Aurel Mihală, ar fi violentat fondul psihologic arhaic al țaranului pentru care posesia pămîntului constituie exercitarea deplinei sale voințe și întreținerea unei relații quasi-erotice. Aceasta ar fi, pe scurt, „teza” romanului. Fiind însă inconstant modelată de arhetipuri, gîndirea (inclusiv a țaranului) funcționează într-un orizont specific iar imaginația, pentru care cele patru elemente sînt veritabili „hormoni”, poartă o specificitate aparte. Intimitatea pămîntului este astfel trăită de către Barbu Măchită la modul

rebrenian. De o concupiscentă inferioară și, evident, mai cerebral, Barbu Măchită rămîne un Ion al anilor cîinci-eci confruntat cu problema colectivizării, iubindu-și cu patimă pămîntul în posesia căruia a intrat asemenea fiului Glanetașului, prin căsătoria cu Tia, văduva avută și plină de nuri, și renunțînd la Fana, fata săracă ce nu a ezitat să se consoleze (dar să se și răzbune astfel) cu chiaburul Florică Bobeică. „Fabula” este deci cunoscută. Dar Barbu Măchită este nu mai puțin un urmaș al lui Petre Petre, mereu în mijlocul țaranilor și uneori chiar în fruntea lor, ca în 1945 (cînd a luat cu asalt postul de jandarmi), la muncă dar și la horă. Eroul are ceva din profilul țaranului mijlocas al romanelor lui Marin Preda sau Dinu Sărașu, însă eforturile sale de menținere a status-quo-ului intră în flagrantă contradicție cu convingerile sale comuniste. Lupta pentru păstrarea „independenței” sale devine astfel o luptă cu propria-i conștiință politică încă neajunsă la maturitate și al cărei proces de maturizare este îngreunat atît de abuzurile comise de „imputerniciții” veniți să strîngă „cotele” și să „lămurească” în odăi obscure pe țărani recalcitranti, cît, mai ales, de complexe relații dintre țaran și pămînt mai sus amintite. Insist pe această ultimă cauză deoarece, după înlăturarea primei, ea singură mai rămîne să sustină izolarea lui Barbu Măchită, incapabil de a discerne sensul istoriei. Iubit ca o ibovnică, muncit cu îndirjire parcă într-un ritual erotic, folosit pînă și ca paliativ al arsurilor, origine, subzistență a vieții și criptă, pămîntul constituie pentru Barbu Măchită rațiunea sa de a fi. Ca erou revoluționar însă, personajul rămîne în urma epocii sale, fiind înapt să sesizeze, dincolo de arivismul celor pentru care colectivul nu era decît formă de prealare de la îndatorirea fundamentală a muncii rurale aflat cu pămîntul într-o comuniune avroape magic-totemică, pentru care „despărtirea” de pămînt ar echivala cu propria sa anulare, cu o compromitere a vieții la scară cosmică. Gîndirea primitivă găsește în psihologia eroului un ultim teren de confruntare cu gîndirea politică insuficient de matură pentru a-și domina instinctul de posesie ascuns sub motivația fragilă a menținerii „independenței”.

NU întîmplător, există în *Pământ, pământ...* obsesia ambiguă și recurentă a

Apei (încă din subtitlu!) ce vine să completeze (după *Focurile*) tabloul presocratic al elementelor de la baza universului românesc al lui Aurel Mihală dar, nu mai puțin, să instituie o „nouă facere a lumii” (p. 297), o reconstituire veridică a primilor ani ai revoluției cînd, într-adevăr, se structurau elementele ce vor alcătui baza noii lumi. Problema fundamentală, trăită cu maximă intensitate de eroul central, este cea a păstrării autonomiei de gîndire și acțiune a individului în acest uriaș proces, adică, așa cum ne spune romancierul prin unul din eroii săi, de a te afla pe culmea **valului** ce șterge haturile dintre pămînturi, de a înțelege mecanismul și sensul, nu de a te lăsa dus de acesta, de a (te) conduce, nu de a fi manipulat. Înseamnă, cu alte cuvinte, a pătrunde esența noii vieți care se înfirioă prin **valul** revoluției ce adună pămîntul la un loc, ca înaintea unei noi geneze.

Pământ, pământ... este astfel un roman al întemeierii, cit și un poem al voinței de conservare a individualității umane arhaice prin menținerea nemijlocitei comuniuni cu pămîntul, dublate însă de pierderea perspectivei istorice a eroului reformator. Refuzul aderării la structuri neasimilate, părăsirea simbolică a satului de către Barbu Măchită și abandonarea pămîntului semnifică totuși depășirea crizei de conștiință și asumarea unui itinerar al cunoașterii, dincolo de limitele lumii familiare.

Frescă a satului românesc aflat în plină colectivizare, nemaiauzind clișeele din *Ogoare noi* (1952), de pildă, ocolind cu abilitate locurile comune ale prozei preocupate de „obsedantul deceniu”, noul roman al lui Aurel Mihală își subordonează mai vechile registre tematice (proză „detectivistă”, „de război” etc.) investigații universului rural și unei autentice confruntări de idei. **Valul sălbatic**, prima secțiune din *Pământ, pământ...* poartă toate semnele unei arte romanesti aflate aproape de performanțele genului și de care stăpînirea superioară a materialului lingvistic dintr-un următor volum al ciclului ar apropia-o și mai mult.

Cristian Moraru

Morala ubicuității

CALITATEA cea mai frapantă a personajelor lui Tudor Popescu este ubicuitatea; au, n-au treabă eroii săi sînt prezenți peste tot și nicăieri, suplinind prin gestulație și vervă a conversației ceea ce le lipsește funcționar: orizontul personal. Fie că aduce în scenă profilul funcționarului demontizat de avansări și destituirii ori pe acela al individului cu „experiență”, adaptîndu-se perfect oricărei schimbări de situație, fie că-și fixează acțiunea într-un iad hazliu ori în perimetrul simbolic al falsificării evenimentelor prin reportaje truate, dramaturgia lui Tudor Popescu, recent adunată într-o antologie*), propune același tip generic al insului cu o identitate (psihologică, socială, morală, etică etc.) ambiguă, acceptînd complicitatea hazardului nu ca pe o ambianță tragică, ci, dimpotrivă, ca pe o soluție confortabilă și, probabil, cea mai comodă cu putință. Cu un aplomb satiric remarcabil, Tudor Popescu însuși pe ața derizoriei lor condiții marionetele unui spectacol a cărui fundamentală sursă comică o constituie ametețirea schimbare a direcției de înaintare narativă: într-o manieră mult mai accentuată decît la oricare din contemporanii săi și cu evidentă situație în descendența lui Baranga și Mirodan, Tudor Popescu exploatează evenimentul scenic derulat mereu sub o zodie capricioasă; aflată în cele mai multe cazuri dincolo de limita unei minime previzibilități, montarea unor asemenea piese joacă totul pe cartea efectelor surprinzătoare ce imprimă discursului o ritmică trepidant-hilară și seduce spectatorul cu armele verificate ale comediei burlești. E interesant însă de observat că, deși patinează pe solul absurdului, deși își schimbă de zeci de ori identitatea, făcînd din travesti și *quiproquo* o joacă aproape cotidiană a existenței lor, perso-

*) Tudor Popescu, *Jolly Joker*, Editura Cartea Românească, 1983.

najele lui Tudor Popescu nu se angajează în depășirea unui nivel oarecum tradițional, de bun simț, în tratarea erorii; ele se complac în exerciții absurde și chiar le stimulează cu o nostimă feroare, fără a lăsa măcar pentru o clipă impresia că s-ar simți culpabilizate de această (totuși) investitură ontologică; pe scurt, ele vîd eroarea, nu și aberația erorii. Să ne oprim mai în detaliu asupra pieselor din antologie. **Artă prezicerii** (cu subtitlu **Omul nu-i supus mașinii**) e povestea savuroasă a căutării celei mai potrivite persoane pentru a fi avansată într-o funcție relativ importantă, într-o întreprindere; cu excepția unui sef misterios care comunică deciziile „centralei” (nu se înțelege prea bine cît aparțin aceste decizii centrale și cît sefului însuși), prin intermediari împovărați de sonoritatea numelui transmis ierarhic, nimeni nu știe pentru cine votează. Succesiunea înscăunărilor și descăunărilor dă amefeli, anonimiză propoziții pentru funcția în cauză devin, după cota șanseilor de a fi aleși, cînd culmi ale capacității, cînd prăpăstii ale incapacității, pe scurt, o promovare banală lasă impresia participării la un cataclism cosmic; este lesne de dedus că, într-o atmosferă atît de încercată, un comuter convocat pentru departajarea candidaților va fi rapid eliminat din scenă și sancționat pentru excesele sale de neutralitate. Același totem al funcției declanșează un ritual eroicomic în **Jolly Joker**, bucata de rezistență a cărții; lui Tudor Popescu îi reușește aici un personaj foarte puternic (Mîncu), fascinant la modul malefic, un individ care iese teafăr din orice încercătură, „salvind” prestigiul în pericol al fabricii sale prin speculara labilității morale a cetei de inspectori veniți în control. Abil și tenace, Mîncu amînă ancheta comoromitătoare prin tot soiul de combinații și artificii, dar mai ales prin metoda popularului peșches menit să asigure un dialog „cordial” cu superiorii; iată cam

care sînt termenii regizării unei inspecții: „Mîncu: Vezi chitanțele și imputările astea? Toate cer băutură! Și friptură! Și muzică! Ia o ladă de șvaiter și aleargă la Vinalcool! Avem nevoie de băutură! Băutura apropiu! Dacă ne-avem ca frații, restul se-aranjează! Planul e-n aer! Să nu te mai prostească ăia de la Vinalcool, că... Diaconu: Ei pe mine? Mîncu: Le-ai dus două lăzi de șvaiter și ți-au astupat gura cu citeva sticle de băutură proastă. Am nevoie de coniac șapte sticle! Diaconu: N-au decît de trei. Mîncu: Să-ți lîpească etichete de șapte! Știm noi cum merge treaba! Dacă ofer la masă trei sticle, strîmbă din nas. Inspectorul e ființă aleasă!... Mîncu își joacă rolul perfect, e dispus la orice, servește pe toată lumea și cere imediat contraservicii, își modulează vocea după funcția ierarhică a partenerului de discuție și expresiile sale favorite sînt de un pitoresc șablonar indisecabil (personaje din regnul lui Mîncu se „achită de sarcini”, au întotdeauna „inițiative”, sînt „orientate” și „angajate”, discută „firesc” și cu „conștiința trează”, fiind foarte dispuse la autocritică, la relevarea eternelor „lipsuri în activitate”); dincolo de eșecul tentativelor lui Mîncu, caracterologic, rămîne un personaj care nu se uită, avertizînd în subtext asupra forței ce o poate primi oportunismul pe un fond de inconstanță morală. O agitație teribilă amintind de filmele mute de la începuturile cinematografului în **Concurs de frumusețe**: mobilul — premierea corciturii „sefului” într-o competiție chinologică; domină iarăși comicul de situație, un biet ciine ajungînd să manipuleze conștiințele și incurcînd bine de tot itele narative. Amuză și **Satana cel bun și drept** unde acțiunea se mută într-un infern hazos, cu draci obsedați de dosare de problematica somajului și, evident, de epuizanta repartizare a funcțiilor care le dă bătaie de cap mai abtîr decît în epocilor pămîntescă. Dacă pasivitatea și in-

dolența, dacă lășitatea mergînd uneori pînă la grave delațiuni au condus în pieșele comentate pînă acum la un conflict delectabil (preferînd, nu o dată, din păcate, efecte de tot ușurele sub raport estetic, dar gustate de public), încheiat cu victoria tonică a binelui și musturarea răului, protagoniștii celorlalte compoziții scenice (mai ales **Idolul de turtă dulce** și **Lungă poveste de dragoste**) se vor situa într-o antinomie mult mai tranșantă, mult mai agresivă în substanța ei; apar erori ce nu mai pot fi iertate, se inventează culpe și „războiul rece” își derulează pellicula de tristă amintire, fiind lipsite de altă protecție decît de aceea a adevărului cad sub tăvălugul unei istorii aberante. Cum se vede, Tudor Popescu își încearcă puterile și într-un registru grav unde nu se simte, mi se pare, tocmai în largul său: personajele sînt cam țepene și aservite cu totul demonstrației parabolice, scenariul avansează posac și se „încălzește” abia către finaluri, în sfîrșit, claritatea unei tragice este tulburată de comentarii de cele mai multe ori didactice, dar întotdeauna prețioase; interesante pe alocuri, piesele „serioase” ale lui Tudor Popescu au crize dese de emfază.

În ansamblul ei, antologia lui Tudor Popescu place mai ales în prima sa jumătate (e, fără îndoială, o opinie), adică aceea unde umorul delicios, năstrușnicia sfidării oricărei logici narative, vivacitatea delirantă a personajelor și știința conservării suspansului scenic (care te face să urmărești piesele cu sufletul la gură) confirmă autenticitatea unui dramaturg important de azi.

Radu Călin Cristea

Probele realului

CERCETĂTORII, criticii, interpreții devotați ai literaturii resimt în chip firesc nevoia, pe măsură chiar ce devotamentul le este îndelungat și statornic, să se exprime și altfel, mai aproape de propriul suflet, nu doar de al altora (oricât de bogat reprezentativ, de exponențial), să evadeze din constrîngerile supunerii (ale subordonării) studioase, să respire liber, nesiliți de nimeni.

Marin Mincu nu este un amator în ale poeziei, ci un poet format, cu volume de versuri desfășurate pe întinderea unui deceniu și jumătate. Mai mult decît celelalte, rîdicate pe o tonalitate gravă, cînd nu severă de-a dreptul, ultima carte*) este expresia, tocmai, a unui impuls nerăbdător decontractant, de naturală respirație în acord cu fluctuațiile scăpate de sub supraveghere ale stării, ale stărilor de spirit, ale temperamentului individual și chiar **ocazional**, dacă se poate spune așa: și se poate. Place în **Proba de gimnastică** (venind pe urmele volumului imediat anterior: **Pradă realului**, 1980) tonul lipsit de crispare, tonul în nici un fel programat, place mărturisirea de vulnerabilitate în cadrele unei structuri ce s-ar fi voit „tari”, pînă la rigid, și invulnerabile. Nu sintem, vezi bine, numai cum vrem să fim, ci și cum nu vrem sau n-am fi vrut. Acceptarea acestă nu e neapărat dovada unei înfringeri, ea poate fi și exact dimpotrivă, doar că pe o cale mai puțin prevăzută, iesind din norma ambițiosului proiect al înfăptuirii, al construcției de sine. numaidecît într-un fel și nu în altul. Întîmplării, întîmplărilor, care iau pe nepregătite, incidentelor și accidentelor biografice, confruntării, nu mereu avantajoase cu imediatul, cu prozaica și îndirjita realitate li se conferă, vrînd-nevrînd, spațiu preponderent. Poetul se lasă ademenit de gustul divulgărilor, al confesiunii uneori dure-roase și dezolate, alteori ironice și auto-critice. Și se convinge, cu oarecare perplexitate, sau după caz, cu amuzament că gustul acesta nu e chiar rău, nu e nemern de sine și umililor în raport cu fi-e-ai dirză, că, în cele din urmă, nu este incompatibil cu ideea ce și-a făcut-o despre poezie. Concluzia aceasta este și rezultatul loialei luări de contact cu experiența poetică modernă și avangardistă, preocupare mai recentă — și centrală — pentru criticul Marin Mincu; întru totul profitabilă pentru poetul ajuns la incredintarea că ea îl poate defini — și reprezenta — cu șanse sporite față de altele, o vreme socotite mai pe potrivă formației și înclinației sale. Întîiul text din volum, dedicat lui Lucian Blaga (sub a

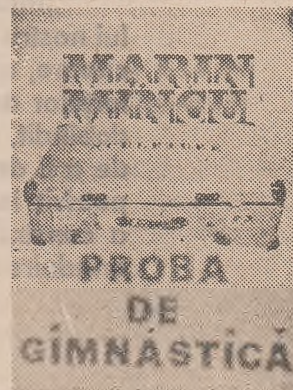
*) Marin Mincu, **Proba de gimnastică**, Editura Albatros

cărui tutelă a debutat poetul) revendică o afinitate, dar și o detașare tot mai vizibilă, un punct de pornire exemplar dar și un act programatic de insubordonare: „marin mincu / e în așteptare / un ochi crispăt demolează cu furie / structura chimică a obiectelor / repune elementele în libertate // între goluri și plinuri / așa numitele pliuri interstițiale / mina lui se strecoară, vioaie / veveriță de fum între două crengi // între crengile realității / din abundentă frunze bălării / în răsfaț dezmaț de forme informe / falnica practică semnificată / a descoperii limba poeziei / mina apăsată pe trăgaciul mașinii de scris / să impuși acel vers așteptat / singurul vers care doare // marin mincu stă aplecat / între formele stării de real / cea mai malignă dintre stări pe care / n-o vindecă nici un spital“ (**O stare permanentă**). Afirmarea, cum altfel decît orgolioasă, a numelui **propriu**, se lasă intenționat subminată de absența majusculei; atmosfera, în genere, a poemului este una de **lucru**, lipsită de solemnitate; elementele **dilatării** lipsesc și ele cu desăvîrșire; figurația este **modestă**, mai adecvată lucrării sufletului; versul este așteptat, singurul pe care se pune pret, este acela „care doare“, limba poeziei este limba săracei realități, o limbă care îngăduie manifestarea vulnerabilității și (cine mai credea a fi cu puțință) chiar a depresiei, a diminuării de sine, a eșecului în ordinea practică. Mergînd mai departe, vom observa că mai în glumă, mai în serios (Marin Mincu descoperă, smerit, că se poate în ambele feluri, care nu se contrazic în absolut), poetul se ține de cuvînt, își experimentează ființa „pradă realului“, atent la ce se întîmplă, curios să vadă urmările și decise (căci modul său decise de a fi aici nu se dezmînte) să le declare pe față cu sinceritate. Revelînd în plan uniform lecturile și viața, urmările sint transcrise fără adaos, nefalsificate de expresia voință a semnificării, într-un registru, al strictei notații, al cotidianului pauper: „în fiecare zi la o oră cit mai matinală / te scufunzi în lectură ca de obicei / pe trotuarul de vizavi / trece insinuant o rochie transparentă // întorci pagina vijelos / un clacson strident te oripilează / iată libertatea exprimării îți spui / pe cînd între frunzele acestui castan / două vrăbii ciripesc democratic // acei greci fanfaroni / pâlăvrăgînd în agore toată ziua / aproape gol printre boschetii de marmură / despre una alta c-o fi c-o păți / c-o să vedem noi ce se mai întîmplă // cu botul pe labe stă ciinele din pompei / la intrarea casei poetului / și nu mai latră / din plictiseală“ (**Lectură**). Citînd și scriînd: poetul nu-și ascunde

indeletnicirile, identitatea trudnică de fiecare zi, nici nu caută, pentru poezie, pentru versul „care doare“ un așa-numit spațiu privilegiat, menit contemplării prea importantelor, vanitoaselor esențe; poezia laolaltă cu nepoezia, eventual cu antipoezia o caută chiar pe locul anume în care se află, în care „a fost strigat“; nu și-l schimbă cînd e vorba să facă versuri: „ajutor ajutor mă înec / săriți mă scufund / ajutor marios scapă-mă // prietenul se uită / liniștit la strigătul meu / el face gimnastică // fără să mă vadă / fără să mă audă / nu se agită nici măcar de formă //... / ea îmi face semne cochete / de pe balustrada podului / bravo ești viteaz / nici unul nu s-a aventurat / așa de departe / dacă ai merge mai la mijloc / ai fi cel mai grozav // ajutooor / ajutooooo, ajutoooooo / dar nimeni nu se mai sferie / de acest semnal onomatopoeic“ (**Ajutor**).

Dedat cu știința formelor și a mecanismelor textului, autorul cunoaște și riscul orgolioasei științe, acela, în primul rînd, de a neutraliza complet acuitatea omenscului, a **strigătului de ajutor** (pe care nu se sfîșie, din mindră prejudecată, să-l emită), cam în felul oricărui muritor nedat cu noile teorii. Mecanismele bine puse la punct se cunosc și se demonstrează din ce în ce mai ușor, dar „tic-tac“ul poeziei din ce în ce mai greu se distinge, altă pricepere se impune aici — amara recunoaștere, fără a fi deloc confortabilă, este (pentru cine a luat act de întregul dosar al **problemelor**) reconfortantă, ca orice pornire de la **gradul zero**, despuiață de succesele acumulări: „tic-tac tic-tac de energii misterioase / or fi pulsînd în carapacea asta de unde / vine tic-tac-ul strengar vreau să-l / ating odată doar cu mina // tic-tac tic-tac pe masă e întreaga recuzită sfori verbe propoziții sîrmă / ciolane de metafore / aliterații orice / dar cît de greu se-aude tic-tac-ul poemului“ (**Ceasul**). Criticul de poezie, cum se vede, colaborează din plin cu poetul. Temele și obsesiile se încrucîșează mai firesc decît se presupune. Locurile frecventate sînt comune. Printre cele bine știute de poetul dublat de critic, să trecem și inițiativa lăsată sintagmelor și locuțiunilor vorbirii, acestea pot duce unde trebuie, unde nu te aștepti, atunci mai ales cînd ideea poemului este clară.

O existență fantomatică și tirzie a lumii nutrește și substanța-limbaj a (majorității) poemelor. Diminuarea de ton, care o însoțește adesea în transcrierea unei experiențe a înstrăinării, a **străinătății** (în toate sensurile, începînd de la cel imediat) nu anulează încă, ci face mai ciudat, mai concret perceptibilă o anume dimensiune morală a textului, un accent

apăsător specific stărilor de criză, derută și amărăciune contestată. Nu s-ar spune că acestea nu-l „prînd“ pe aprigul Marin Mincu, dimpotrivă: „mi s-a întîmplat ceva senzațional / ca în romanele cu urmări și **rapimenti** / sporatorii în plină stradă ziua în amiaza mare“. Și în simpatice dozatură dialect româno-italienesc, poemul curge mai departe într-o desfășurare neliniștitor dramatică, tot amestecînd limbile surorii cu tot cu împrejurările cărora le dau expresie: „**al ladro al ladro gridava una bella / ragazzina fugărind un ragazotto simpatico** / dar ce i se furase sau cine pe cine / nu mi-am dat seama // mă împiedic de strigătul lung al fetei / cad pe trotuarul presărat cu flori naturale / de tei nu mai aud nimic adorm // ce boare dulce alie din codrii somnului / să ne furisăm în pavilioanele colorate de vise / artificiale democrația ierbii crescînd / liberă printre silogisme politice // mor poezii striviți de roțile dințate / ale istoriei mașina lui Kafka e o jucărie de hirtie realul se ascunde rușinat / în golul dintre cuvinte și arme // să ne dați o declarație mă trezesc / cu greu despre ce și cum despre ce se-nfurie / ei ai fost martor la crimă la care din ele (s.n.) / întreb speriat dar semnez“. (**Ficțiune**). Ironiile, efectele de limbaj, aluziile „livrești“, rupturile și confuziile de plan, **spărturile** executate dintr-o direcție în cealaltă, lectură și lume, vis și realitate etc. hărțuiesc (cu bună știință) fără a periclita autentică tulburare, calitatea afectivă și gravitatea poemului. Care rezistă și **probelor de gimnastică**: „încercuit de mij de cărți orgolioase / mă retrag păianjen domestic în gradul zero / al camerei de lucru //... / de calc pe paștea verde / iarba (nevinovata iarba) mă-nclăcește tandră / să mă sufoc / de mă refugiez în lectură / furnicile textului mă sărută mortal / cu veninul lor // asaltat de primejdii multiple / mă apuc să scriu dar pe măsură ce bat la mașină / observ cum viața dispăre“ (**Viață**). Încît, dincolo de săgeți și de sarcasme, nu e greșit a spune împreună cu autorul, în chip cordial acceptînd înțelesul — transparent — al **Șarjei** sale: „parcă scrie mai bine mincu asta / de cînd cineva îi ține mina / și-l învață să construiască / figurile ambiguității“.

Lucian Raicu

Prima verba

11...

O PRIVIRE asupra relației literaturii cu marile evenimente istorice încearcă sâtmăreanul **Al. Pintescu**, fost echinoxist, în **Literatură și eveniment** (Ed. Dacia); e o privire aplicată la literatura rusă și sovietică între 1910 și 1925, în contextul deci al Marii Revoluții din 1917. Autorul nu vine în istoria literară din filologie (dacă nu mă înșel, e jurist de profesie), cunoaște însă bine literatura rusă (din care a și tradus în paginile de odinioară ale „Echinoxului“) și se străduie să-și depășească fatala poziție de diletant în ale criticii și istoriei literare prin apel, de cite ori este nevoie, la opiniile unor specialiști, mai de frunte sau mai de pluton. Materia cărții o fac șase eseuri despre Ivan Bunin, Valeri Briusov, Anna Ahmatova, Boris Pasternak, Vladimir Maia-kovski, Serghei Esenin și un eseu despre „permanența și dinamica unei teme: revoluția“. Stilul e descriptiv și jurnalistic, cei șase autori sînt tratați monografic și pe deasupra, fără adică preocupare critică propriu-zisă, ci insistînd doar pe aspectele tematice și pe raportarea programelor estetice la exigențele politice ale timpului istoric. Nu-i mai puțin adevărat că intenția autorului nu a fost de a produce exegeze critice ale scriitorilor din „generația de la 1920“ ci doar de a observa și disocia

înlauntru relației dintre literatură și eveniment, cu accent așadar pe condiția sociologică și politică a acțiunii literare. Biografiile celor șase scriitori ocupă astfel un loc important în economia eseurilor, ca, dealtfel, și opțiunile lor filosofice și estetice. Dacă în privința interpretării critice a textelor Al. Pintescu nu reușește să impună vreun punct de vedere personal, în ce privește cercetarea consecințelor pe care un eveniment de amploarea Marii Revoluții le-a avut asupra dezvoltării literaturii în genere și asupra evoluției celor șase scriitori, în special, rezultatele sînt dintre cele mai concludente. Formați în anii premurgători revoluției, scriitorii amintiți, mai puțin poa-te Ivan Bunin, sint, totodată, și primii scriitori sovietici în înțelesul politico-ideologic al cuvîntului. Revoluția le-a determinat, în măsuri diferite, orientarea ideologică a creației și, la rîndu-le, ei au impus în înfățișare artistică ideile revoluției. Constatînd acest fenomen de dublă determinare, mai bine zis de inter-determinare, Al. Pintescu are grijă să nu cadă în generalizări pripite și să caute pentru fiecare caz în parte nuanțe și particularități. Așa, de pildă, în cazul lui Valeri Briusov e scos la iveală ca argument al rolului contextual jucat de scriitor imensul său prestigiu în rîndurile scriitorimii și intelectualității ruse din anii celui

de al doilea deceniu, la Vladimir Maia-kovski, poetul tribun, se insistă asupra radicalismului atitudinii sale poetice în consens cu radicalismul momentului acut revoluționar, iar la Serghei Esenin e subliniată coincidența temporală, vremelnică dintre idealul rural-naturalist al „ultimului poet cu satu-n glas“ și ideea leninistă despre rezolvarea problemei țărănești. Dacă, apoi, Ivan Bunin reprezenta amurgul clasicismului rusec, Anna Ahmatova sau Boris Pasternak sînt pionierii unei modernități ce se va manifesta plenar în anii douăzeci și, după o pauză de trei decenii, în anii șazezeci. Briusov, Maia-kovski și Esenin și-au epuizat biografiile la puțini ani după Revoluție, prin asta ei putînd fi considerați pe drept cuvînt ca scriitori ai revoluției (alături de Blok și Belii); Ivan Bunin a trăit în exil și, în ciuda patriotismului său înfocat, nu a înțeles, mai exact spus n-a împărtășit ideile revoluției; Ahmatova și Pasternak s-au impus ca mari scriitori sovietici, nu fără dramatice întîmplări personale de-a lungul deceniilor. Eseul final face lumină în materia celorlalte, fiindcă abia în el se vede clar că autorul a dorit nu un excurs critic, ci unul de istoria mentalității, de descriere a impactului evenimentului istoric asupra conștiinței estetice.

Laurențiu Ulici

Calendar

- 19 VIII 1914 — s-a născut Ion Vitner
- 19 VIII 1935 — s-a născut Dumitru Radu Popescu
- 19 VIII 1935 — s-a născut Oltyán László
- 19 VIII 1948 — s-a născut Radu Anton Roman
- 20 VIII 1872 — s-a născut Raicu Ionescu-Rion (m. 1895)
- 20 VIII 1906 — s-a născut Al. Gheorghiu-Pogonești
- 20 VIII 1917 — s-a născut Horia Lovinescu
- 20 VIII 1920 — s-a născut Zoe Dumitrescu-Buzulenga
- 20 VIII 1927 — s-a născut Ion Ochinciuc
- 20 VIII 1928 — s-a născut Alexandru Niculescu
- 21 VIII 1723 — a murit Dimitrie Cantemir (n. 1673)
- 21 VIII 1917 — s-a născut Eugen Frunză
- 21 VIII 1929 — s-a născut Miko Erwin
- 21 VIII 1932 — a murit Dorina Rădulescu
- 22 VIII (3/IX) 1890 — a murit Vasile Alecsandri (n. 1821)
- 22 VIII 1917 — s-a născut Al. Piru.
- 22 VIII 1921 — s-a născut Alexandru Popescu
- 22 VIII 1939 — s-a născut Ion Beldeanu
- 22 VIII 1981 — a murit Sasa Pană (n. 1902)
- 23 VIII 1924 — s-a născut Paul Everac
- 23 VIII 1934 — s-a născut Corneliu Stefanache
- 23 VIII 1938 — s-a născut Dușan Petrovici
- 23 VIII 1943 — s-a născut Mircea Iorgulescu
- 23 VIII 1973 — a murit George Cuiub (n. 1923)
- 24 VIII 1868 — a murit C. Negruzzi (n. 1803)
- 24 VIII 1927 — s-a născut B. Elvin
- 25 VIII 1907 — a murit B.P. Hasdeu (n. 1838)
- 25 VIII 1940 — s-a născut Mihai Pelin

„Măreața epopee a insurecției a fost rezultatul voinței întregului nostru popor, al acțiunii revoluționare a eroicei noastre clase muncitoare, a maselor largi populare, al unirii într-un front larg a tuturor forțelor antifasciste, democratice, patriotice. Masele populare și-au dobândit, cu arma în mână, dreptul la libertate și neatințare, dreptul de a fi deplin stăpîni pe bogățiile naționale, de a-și făuri destinele potrivit intereselor și aspirațiilor proprii, precum și posibilitatea de a construi pe pămîntul patriei cea mai dreaptă și mai înaintată orînduire socială — orînduirea socialistă și comunistă”.

NICOLAE CEAUȘESCU

LUPTA ANTIFASCISTĂ A POPORULUI ROMÂN

REVOLUȚIA de eliberare națională și socială, antifascistă și anti-imperialistă, izbucnită acum 39 de ani, la 23 August 1944, are adînci și viguroase rădăcini în întreaga dezvoltare a luptei poporului român pentru libertate, dreptate și progres. „Istoria — arată secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu — evenimentele ne învață că dominația străină, existența în vecinătatea țării noastre a unor imperii au întîrziat într-o perioadă sau alta dezvoltarea economico-socială a poporului, formarea națiunii române, a statului național unitar. Aceste împrejurări vitrege nu au putut însă împiedica realizarea năzuințelor poporului român, bazate pe comunitatea originii, de a înfringe orice greutăți și de a obține victoria prin formarea sa ca națiune liberă și independentă, prin realizarea statului național unitar, prin trecerea la făurirea societății socialiste”. Într-adevăr, faptele istoriei consemnează dăruirea poporului român, a celor mai buni fii ai săi din rîndurile muncitorilor, tîranilor, cîrturarilor pentru apărarea pămîntului strămoșesc și făurirea unei vieți libere, demne. Chiar și în cele mai grele împrejurări — atunci cînd împotriva forțelor revoluționare, democratice se exercita asuprirea și tot felul de măsuri represive, de teroare, iar din exterior exista permanenta amenințare la adresa independenței și suveranității patriei — poporul a găsit căile și metodele pentru apărarea intereselor sale supreme. Într-o astfel de situație s-a aflat poporul român în deceniile 4, 5 ale secolului XX.

Apariția în Europa a pericolului ciumei brune prin instaurarea în 1920 în Ungaria a dictaturii fasciste horthiste, în 1922 a fascismului la conducerea Italiei, triumful în 1923 a dictaturii fasciste în Bulgaria, în 1926 în Portugalia și Polonia, în 1929 în Iugoslavia, iar în 1933 acapararea puterii în Germania de dictatura fascistă hitleristă au pus în fața tuturor popoarelor problema salvărilor intereselor lor fundamentale. Amenințările ciumei brune, în România începînd cu deceniul al patrulea li s-au asociat acțiunile teroriste și ideologia diversionistă antinațională a ciumei verzi. Organizațiile fasciste, îndeosebi Garda de fier, au apărut în țară ca un corp străin care se știe că a fost stipendiat de național-socialismul hitlerist, au fost sprijinite în pregătirea cadrelor de teroriști și asasini după chipul și asemănarea celor din cel de-al treilea Reich. Împinși de instincte, de arginții din afară, legionarii au întîmpinat forța organizată a clasei muncitoare condusă de partidul comunist care împreună cu organizațiile democratice, progresiste au reușit pentru un timp să împiedice ascensiunea fascismului. Este un act de înaltă mîndrie patriotică faptul că muncitorimea română a ridicat în timpul marilor bătălii de clasă din ianuarie-februarie 1933 steagul luptei pentru apărarea independenței și suveranității patriei, constituind primele manifestări pe plan internațional după instaurarea hitlerismului în Germania. În iunie 1933, din inițiativa Partidului Comunist Român, s-a constituit Comitetul Național Antifascist, organizație de masă care într-o perioadă scurtă de timp a cuprins în rîndurile sale zeci de mii de muncitori, intelectuali, tîrani, bărbați și femei din rîndul tuturor claselor sociale. În conducerea acestei organizații, Partidul Comunist a desemnat din partea tinerețului revoluționar pe militantul comunist Nicolae Ceaușescu.

În acei ani, din inițiativa și sub conducerea partidului au fost create o serie de organizații și asociații, reviste și publicații care au antrenat în jurul lor pături largi ale intelectualității.

Acum, Partidul Comunist Român și-a legat mai strîns activitatea de detașamentele de bază ale clasei muncitoare, și-a întărit rîndurile cu numeroși muncitori legați nemijlocit de procesul muncii industriale, și-a îmbunătățit compoziția socială și națională. Militanții de frunte ai P.C.R. s-au străduit și au reușit să asigure partidului o organizare mai temeinică, bazată pe o întărire a organizațiilor atît sub raport numeric cît și al disciplinei interne de partid. Creșterea numerică a partidului era expresia largirii influenței și prestigiului acestuia în

mase, datorită promovării unei politici realiste privind căile de rezolvare a problemelor fundamentale cu care se confrunta societatea românească din acea epocă.

În același timp, sub îndrumarea P.C.R. sau sub influența sa, au fost editate zeci și sute de ziare și reviste legale și ilegale, apariții care s-au datorat și participării entuziaste a unor scriitori și ziaristi devotați poporului. Realismul activității desfășurate de organizațiile de masă legale, spiritul umanitar, democrat pe care acestea l-au insuflat membrilor și simpatizanților lor, au contribuit la așezarea pe baze tot mai solide a politicii și strategiei P.C.R. în acest domeniu, au creat terenul necesar pentru o largă deschidere a partidului către problemele fundamentale ale societății românești. Aceleași idealuri au călăuzit acordurile de Front popular, campania pentru alegerile parlamentare de la Mehedinti și Hunedoara din februarie 1935, demonstrațiile antifasciste din anii 1935—1937.

În frontul luptei antifasciste s-au aflat alături de muncitori și tîrani cei mai de seamă reprezentanți ai intelectualității. Mulți dintre ei participanți la lupta deschisă împotriva fascismului, a hitlerismului, sau grupați în largul front al presei democratice, revoluționare. Printre aceștia s-au aflat: C.I. Parhon, Petru Groza, Gheorghe Marinescu, Petre Constantinescu-Iași, Radu Cernătescu, Traian Săvulescu, Garabet Ibrăileanu, Grigore Benetato; scriitorii și poeții Mihail Sadoveanu, Tudor Arghezi, Liviu Rebreanu, Demostene Botez, Al. Sahia, Victor Ion Popa, George Mihail Zamfirescu, Gheorghe Dinu, Brunea Fox, compozitori și artiști renumiți ca George Enescu, V. Maximilian, Maria Filotti, Toni Bulandra, Sică Alexandrescu; avocați de prestigiu: Mihail Macavei, Ella Negruzzi, Radu Olteanu, Petre Pandrea, C. Paraschivescu-Bălăceanu, Stelian Nîțulescu ș.a.

Printre documentele de bază ce dovedesc preocupările avute de P.C.R. în acei ani pe acest tărîm se numără și apelul adresat, la 1 noiembrie 1935, Comitetului Executiv al P.S.D., în care se exprima un solemn angajament, re luat ulterior în atitea alte documente: „Noi, comunistii, sintem gata să apărăm cu arma în mînă independența României dacă țara noastră ar fi silită să ducă un război național de apărare contra imperialismului fascist”. Călea pentru atingerea acestui obiectiv era Frontul popular antifascist. În acordul de Front Popular Democrat realizat în 1935 între Frontul Plugarilor, Blocul Democrat pentru Apărarea libertăților democratice și Partidul Socialist se arăta: „De la Tebea, din tinuturile lui Horia și a lui Avram Iancu, primii luptători pentru libertate și dreptate socială, ne adresăm întregului popor din această țară și tuturor organizațiilor democratice, să se alăture acțiunii noastre pentru a înăfpui, cu un ceas mai devreme, adevăratul Front Popular între toate forțele democratice din România,

Aspect de la demonstrația antifascistă și antirevizionistă din București, octombrie 1936

singura cheazășie a luptei pentru libertate și pace.”

Cu multă claritate, Plenara a V-a lărgită a C.C. al P.C.R. din 1936, după o amplă și realistă analiză a problematicei ce-i stătea în atenție, conchidea: „În caz dacă Germania hitleristă, dezlănțuind războiul în Europa și în contra U.R.S.S., va ataca România cu ajutorul Ungariei horthyste, comunistii vor considera necesară apărarea fiecărei palme de pămînt a țării noastre... Continuînd lupta pentru asigurarea pozițiilor economice și politice ale muncitorimii, tărînimii și naționalităților asuprite, noi, comunistii, vom intra în primele rînduri ale luptătorilor pentru respingerea agresiunii fasciste și vom duce războiul pînă la capăt...”

În ansamblul ei, această plenară a reprezentat un vibrant apel la „întărirea capacității de apărare a țării și a armatei române”.

Consecvent politici sale profund patriotice, P.C.R. a urmărit îndeeaproape planurile revizioniste ale statelor fasciste și a luat atitudine publică împotriva lor. Cînd, la 1 noiembrie 1936, la Milano, Mussolini a făcut o declarație provocatoare cu privire la revizuirea granițelor țărilor dunărene, C.C. al P.C.R. a lansat un manifest în care își exprima încă o dată hotărîrea de a lupta contra oricărei revizuii a tratatelor de pace. Totodată, partidul comunist considera orice acțiune care „duce la întărirea relațiilor dintre statele Micii Antante, Înțelegerii Balcanice, cu Franța, U.R.S.S., la întărirea societății națiunilor și a legăturilor cu toate țările pacifice, ca acte pozitive în lupta pentru împiedicarea războiului pe care-l pregătește imperialismul fascist”.

Iar într-o scrisoare adresată conducerii Partidului Național Tărănesc, Partidul Comunist avertiza: „Națiunea e în pericol. Orice ezitare mărește pericolul și reprezintă o răspundere de care istoria va ține seama”.

Consecvent credo-ului său a acționat partidul comunist și în continuare. Printre-o declarație din 18 noiembrie 1937, C.C. al P.C.R. chema „toată democrația română la unitatea de acțiune pentru mobilizarea imediată a muncitorilor, tărănilor și a tuturor celorlalte mase muncitoare ale poporului român și naționalităților conlocuitoare din România, pentru împiedicarea Germaniei hitleriste de a se amesteca în treburile interne ale României, pentru dizolvarea agenturilor lui Hitler în România...”

INTERVENITĂ la scurt timp după instaurarea dictaturii regale în România, ocuparea Austriei de către Germania hitleristă, în martie 1938, a stîrnit indignarea și revolta maselor din țara noastră. Un puternic ecou a avut în opinia publică românească manifestul C.C. al P.C.R. din aprilie 1938 în care se menționa: „După cîmpirea Austriei de către armatele lui Hitler, independența țării noastre este grav amenințată, împreună cu existența țărilor mici vecine”.

În împrejurările grele de la sfîrșitul anului 1938, „Scînteia” publica un articol intitulat semnificativ: **Nori gri deasupra României**, în care se arăta: „România după München, e, mai mult ca oricînd — după fericita expresie a lui Nicolae Iorga —, «o țară pîndită». Și pîndită nu numai de corbii de pradă ai revizionismului maghiar, ci și de sălbateca fiară, îmbătută de singele jertfelor sfîșiate, care este fascismul german... Partidul nostru nu va cruța nici o efortare, nici o jertfă pentru a strînge laolaltă muncitorimea și a porni în fruntea ei la unirea tuturor forțelor dornice să apere pacea și independența României”.

Încă în primele zile ale anului 1939, P.C.R. a adoptat o serie de măsuri în vederea intensificării activității antifasciste, pentru pace. În cadrul unor ședințe, la care au participat activiști de seamă ai partidului, s-au discutat pe larg căile prin care să se aducă la cunoștință „maselor pericolul în care se găsește independența țării noastre din cauza agresivității din ce în ce mai accentuată a fascismului extern și intern.”

În împrejurările critice ale celui an, cînd premedia hitleristă creștea iminent și pentru țara noastră, organizațiile re-

MONUMENTUL EROILOR PATRIEI, București — sculptură de **Marius Butunoiu, Zoe Băicoianu, Tene Ionescu, Ion Dămăceanu**

gionale și locale ale P.C.R. au acordat atenție deosebită activității de mobilizare a membrilor de partid, a tuturor patrioților la luptă cu arma în mînă contra cîmpitorilor fasciști, să lupte „cot la cot în contra pericolului hitlerist”. Comitele teritoriale au lansat acest vibrant apel: „Comunistii! Frații muncitori! Pu-neți-vă în fruntea apărării, dați pildă de disciplină, conștiință și jertfă”.

Este bine cunoscut faptul că, atunci cînd trupele hitleriste care cîmpiseră Cehoslovacia ajunseseră la granițele României, masele largi populare au răspuns cu însuflețire patriotică de mobilizării parțiale de către guvernele de Armand Călinescu, măsurile lui de a opune rezistența armată împotriva unei eventuale agresiuni asupra țării noastre. În aceste zile, Partidul Comunist a dat cuvînt de ordine membrilor simpatizanților săi să se prezinte la unitățile militare și să lupte „pentru întărirea forței politice și morale a armatei contra Germaniei hitleriste și a statelor revizioniste”, subliniind că „războiul poporului român pentru apărarea independenței și granițelor țării, contra agresiunii fasciste este un război drept”.

În filele de aur ale istoriei patriei noastre rămîn încrustate imaginile de răscolitor patriotism ale celui remarcabil 1 Mai 1939 în care a avut loc impunătoare manifestare antifascistă și antirăzboinică din București și din alte cetăți ale țării pentru apărarea independenței naționale. În organizarea acestor uriașe demonstrații la care numai Capitală au participat peste 20.000 muncitori, un rol de seamă a avut tovarășul Nicolae Ceaușescu. Patriotismul fierbinte al comunistilor, conștiința în tei răspunderi, pentru soarta și viitoarea României, hotărîrea de a apăra cu orice sacrificii independența națională și integritatea teritorială a statului — grav amenințate de Germania hitleristă și alii acesteia — și-au găsit o minunată expresie în lozincile care erau scandate chiar Piața palatului regal de mîile manifestanților: „Vrem România liberă și independentă”, „Vrem respectarea granițelor”, „Să ținem piept agresorului!”

MARSUL războinic al Germaniei hitleriste, cîmpirea succesivă a unor țări europene, începutul celui de-al doilea război mondial creat o situație din ce în ce mai periculoasă pentru România. Încercările forțelor democratice, antifasciste de a se opune presiunilor cercurilor fasciste interne ale Germaniei naziste, încercări în care s-au antrenat inclusiv exponenți ai cercurilor burgheze, au primit o grea lovitură

La 21 septembrie 1939, cînd primul ministru al țării, Armand Călinescu — adversar al expansiunii Germaniei hitleriste — a fost asasinat mișelește de către elemente ale Gărzii de fier, cu complicitatea directă a Gestapoului.

La începutul anului 1940, ostilitatea naselor împotriva fascismului german se intensifică.

În aceste împrejurări, au fost făcute importante cesiuni teritoriale. La 30 august 1940, prin impunerea Dictatului fascist de la Viena, a fost smulșă din trupul patriei și predată Ungariei horthyste de nord-vest a țării.

Împotriva acestor acte s-au ridicat cu hotărîre Partidul Comunist Român, mișcarea revoluționară, democratică și antifascistă. Țara întreagă a fost cuprinsă de un puternic val de demonstrații de protest. Marile manifestații din București, Cluj, Brașov, Sibiu, Timișoara, Arad împotriva odiosului dictat fascist de la Viena au expresia sentimentelor patriotice de părare a integrității și unității naționale statului român de către fiii acelor care memorabilul an 1918 realizaseră visul secular al poporului român de a fi stăpîn în vatra străbună a milenarei Dacii.

La 6 septembrie 1940, a fost instaurat regimul de dictatură militară-fascistă, care a suprimat ultimele forme constituționale și resturi de drepturi și libertăți cetățenești. Politica promovată pe plan intern s-a caracterizat prin asasinări și acte teroriste îndreptate împotriva forțelor democratice, a comunistilor, a tuturor adversarilor politici, indiferent de orientarea lor politică. Legionarii au asasinat în noaptea de 26/27 noiembrie 1940 un număr de 67 foști demnitari, între care generalul Gh. Argeșanu și Victor Mandi. Sub gloanțele legionarilor au zut savantul Nicolae Iorga, economistul Virgil Madgearu, comunistii Constantin David, Ocskó Tereza și alții. Crimele comise de membrii Gărzii de fier au atins vîrfurile în zilele rebeliunii din 21—23 ianuarie 1941. La 22 iunie 1941, împotriva dînteii naționale, România a fost împinsă în războiul hitlerist, antisovietic. Singurul partid politic care de la început a chemat poporul la luptă împotriva dictaturii militare fasciste, a domniei Germaniei naziste, a războiului între Uniunii Sovietice, a fost Partidul Comunist Român.

În circulara C.C. al P.C.R. din 8 iunie 1941, în Platforma-program din 6 septembrie 1941 intitulată „Lupta poporului român pentru libertate și independență națională”, se prevedea în esență: răsturnarea regimului antonescian; încetarea războiului contra Uniunii Sovietice și participarea alături de U.R.S.S. și de toate popoarele iubitoare de pace la

lupta împotriva Germaniei hitleriste; alungarea trupelor germane din țară; restabilirea libertății și independenței naționale depline; formarea unui guvern al independenței naționale, cu participarea reprezentanților tuturor forțelor patriotice; eliberarea părții de nord-vest a țării; arestarea și pedepsirea criminalilor de război, a trădătorilor de țară și altele. În fața comunistilor stătea sarcina de a desfășura o largă muncă politică de lămurire privind situația internă și internațională a României, de a demasca scopurile prăcălnice ale agresiunii hitleriste și de a susține dezideratele naționale ale poporului român.

Dezideratele de ordin național au constituit programul de luptă al Frontului Unie Național propus de P.C.R. tuturor partidelor, grupărilor și personalităților politice nefasciste, tuturor forțelor patriotice, pentru organizarea luptei de eliberare a țării. Partidul Comunist Român a acționat cu toată fermitatea pentru unirea tuturor forțelor patriotice naționale; datorită acestei activități s-a realizat o largă coaliție a tuturor celor care se pronunțau, într-o formă sau alta, pentru răsturnarea dictaturii fasciste, ieșirea din războiul antisovietic și alăturarea la coaliția antihitleristă.

O puternică stare de spirit antihitleristă s-a dezvoltat în rîndurile clasei muncitoare, țărănimii, intelectualității, armatei, a întregului popor român. Cu riscul libertății și vieții, patrioții, antifasciștii, au organizat acțiuni de distrugere a mașinii de război fasciste, prin acte de sabotaj, au incendiat depozite de armament, s-au opus rechizițiilor și concentrărilor. Formele de luptă și acțiunile de împotrivire față de dictatura antonesciană au fost variate. Starea de nemulțumire și manifestare a spiritului antihitlerist s-a resimțit în rîndurile armatei.

Înțelegînd gravitatea situației prin care trecea țara, cei mai străluciți reprezentanți ai intelectualității române, patrioți luminați, oameni de știință, scriitori, artiști, medici, profesori universitari și secundari, publiciști, au protestat împotriva războiului și a ocupației germane, s-au pronunțat pentru ruperea alianței cu Germania și orientarea țării pe calea dezvoltării libere, democratice și progresiste. Însuflețiți de profunde sentimente patriotice, intelectualii au activat în organizații și asociații cu un caracter net antifascist ca: Uniunea Patrioților, Apărarea Patriotică, MADOSZ, Asociația Refugiaților și Expulzaților din Ardealul de Nord, Pro-Transilvania, Ardealul, Cercul Juridic Transilvania etc., manifestîndu-și împotrivirea față de politica regimului antonescian de subordonare a intereselor poporului român Reichului hitlerist, de

continuare a războiului împotriva Națiunilor Unite. În scrisori, memorii și proteste, adresate guvernului Antonescu, în pamflete și articole publicate în presa vremii oamenii de știință și cultură au dat glas înaltului patriotism, s-au ridicat în apărarea științei și culturii, a idealurilor umaniste, au condamnat ororile hitlerismului și ale războiului.

În spiritul politicii sale de front patriotic antihitlerist, P.C.R. creează în acei ani cadrul organizatoric necesar pentru realizarea și a cercurilor de intelectuali antifasciști la eforturile comune ale poporului român în lupta purtată pentru salvagardarea ființei sale naționale. La sfîrșitul anului 1942 a fost creată, din inițiativa P.C.R., Uniunea Patrioților, în conducerea căreia s-au aflat: Mihai Ralea, Petre Constantinescu-Iași, prof. Ionescu-Sisești, prof. C.I. Parhon, D. Bagdasar, Stanciu Stoian, prof. Tudor Ionescu, prof. Gh. Vlădescu-Răcoasa.

În manifestul constitutiv al Uniunii Patrioților, argumentîndu-se necesitatea înființării sale, se arăta: „Făcîndu-se ecoul revoltei îndreptățite a patrioților cinstiți și dezinteresați, am luat inițiativa și am constituit Uniunea Patrioților, care va fi organizația de însuflețire a luptei pentru apărarea existenței noastre naționale”.

De asemenea, Manifestul constitutiv definea scopul și caracterul organizației: „În fața primejdiei de distrugere fizică și culturală a poporului român trebuie să reacționăm. Revolta care clocotește în inimile noastre ale tuturor trebuie să ne îndemne a strînge rîndurile și a ne uni forțele în vederea unei acțiuni hotărîte de eliberare și de salvare a patriei”.

Numeroși scriitori și publiciști patrioți, printre care Gheorghe Dinu, Alexandru Graur, George Macovescu, George Ivașcu, Grigore Preoteasa, Costin Murgescu, Petre Iosif, Mircea Bălănescu ș.a., au colaborat la redactarea și tipărirea ziarului patriotic „România liberă”, apărut la 28 ianuarie 1943 ca organ ilegal al Uniunii Patrioților.

Înrolată în mișcarea de rezistență a poporului român, intelectualitatea progresistă recurgea la o diversitate de forme de protest, dintre care merită a fi menționată publicistica. Într-o formă mai mult sau mai puțin deghizată, aceasta a fost folosită în slujba popularizării culturii progresiste, a combaterii ideologiei fasciste și rasiste. În acest sens au fost editate unele reviste speciale sub egida unor militanți antihitleriști, sau mulți scriitori și publiciști au folosit coloanele unor ziare oficiale pentru a informa opinia publică despre mersul real al fronturilor și prăbușirea iminentă a coaliției hitleriste.

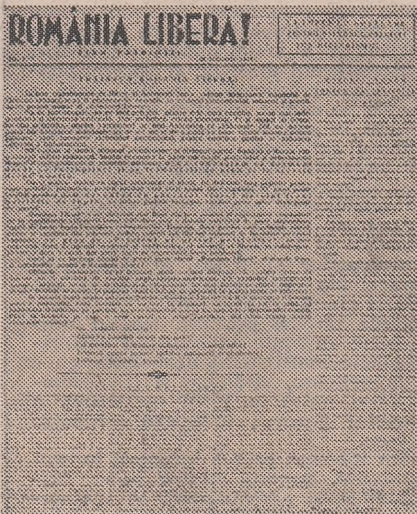
Viziunea de ansamblu asupra publicisticii românești ca și a cărților apărute în acești ani arată nu numai amploarea dar și activitatea în care se manifesta starea de spirit a intelectualității noastre, odată cu demonstrarea pregnantă a capacității ei creatoare, a multiplicității de afirmare a prezenței și rezistenței patriotice.

În varietatea formelor de manifestare a acțiunilor mișcării de rezistență din acei ani, ocupa un loc aparte informarea opiniei publice românești prin coloanele unor ziare, în care prin reportaje și articole provenite din condeiul unor scriitori patrioți, într-un limbaj deghizat, dar lesne de descifrat, se relata despre mersul adevărat al evenimentelor pe fronturi și se exprima convingerea fermă în victoria coaliției antihitleriste asupra fascismului.

O CONTRIBUȚIE însemnată în mișcarea de rezistență a avut-o activitatea Partidului Comunist Român, desfășurată pentru unirea tuturor forțelor politice antifasciste, prin realizarea în 1943 a Frontului Patriotic Antihitlerist, care cuprindea, alături de Partidul Comunist: Uniunea Patrioților, Frontul Plugarilor, Partidul Socialist-Tărănesc, Uniunea oamenilor muncii maghiari din România (MADOSZ), organizații locale ale Partidului Social-Democrat. Totodată, Partidul Comunist a desfășurat o largă activitate pentru realizarea unității clasei muncitoare, a tuturor forțelor muncitorești, ca nucleu al frontului democratic, patriotic și antifascist, ce avea să asigure victoria revoluției de eliberare națională și socială din august 1944.

În dezvoltarea ei, mișcarea de rezistență antifascistă din România a cunoscut o linie ascendentă, atît ca forme de manifestare a luptei cît și a cuprinderii tuturor forțelor social-politice nefasciste și antihitleriste, de la clasa muncitoare, țărănime, intelectualitate pînă la cercurile Palatului, generali și ofițeri superiori ai armatei, reprezentanți ai partidelor burgheze.

Astfel, în aprilie 1944 s-a realizat uni-

„România liberă”, nr. 1, 28 ianuarie 1943

tatea de acțiune a clasei muncitoare prin încheierea Frontului unic între Partidul Comunist Român și Partidul Social-Democrat.

Pe o platformă politică de luptă comună ce avea la bază salvagardarea intereselor țării, Partidul Comunist a stabilit încă în 1943 contacte și legături cu cercurile palatului regal, liderii partidelor burgheze, comandanți ai armatei. În noaptea de 13/14 iunie 1944 a avut loc în București o consfătuire la care au luat parte reprezentanții P.C.R., ai palatului și armatei. După îndelungi dezbateri, au fost acceptate punctul de vedere și planul P.C.R. de răsturnare prin forță a dictaturii antonesciene.

În aceeași lună s-a creat Blocul Național-Democratic ce cuprindea Partidul Comunist Român, Partidul Social-Democrat și principalele partide burgheze: Partidul Național-Tărănesc și Partidul Național Liberal. Toate aceste înțelegeri, alianțe au constituit cadrul organizatoric al consensului național care a stat la baza luptei de eliberare a poporului român de sub dominația fascistă.

Creșterea mișcării de rezistență a poporului român, evoluția situației de pe fronturi, succesele coaliției antihitleriste au determinat noi luări de poziții din partea muncitorilor, țărănilor, a intelectualilor români, care exprimîndu-și convingerea în victoria finală asupra fascismului, militau pentru ieșirea României din războiul hitlerist și pentru alăturarea ei Națiunilor Unite în vederea eliberării țării de sub dominația fascistă. În intervalul aprilie-august 1944 au fost adresate o serie de memorii Mareșalului Antonescu.

Astfel, în Memoriul din aprilie 1944, cei 66 de semnatari, profesori universitari și membri ai Academiei Române, cu conștiința înaltei responsabilități pentru destinele patriei, cereau luarea de măsuri imediate pentru evitarea unui dezastru național: „În clipa în care un cumplit dezastru amenință ființa neamului nostru, noi, membri ai Academiei Române și profesori ai Universităților din București, Iași și Cluj... am hotărît să vă adresăm apelul de față. În actualele împrejurări, tăcerea noastră ar însemna o crimă. Avem datoria să rostim răspicat gîndul nostru cîstît... Interesele vitale ale statului și poporului nostru cer imediată încetare a războiului, oricare ar fi greutățile acestui pas. Sacrificiile pe care România ar trebui să le facă vor fi incomparabil mai mici și mai puțin dureroase decît continuarea războiului”. Printre semnatarii erau: D. Danielopolu, Dan Theodorescu, N.Gh. Lupu, Grigore T. Popa, C.I. Parhon, Dr. Reiner, Al. Rosetti, Mihai Ralea, Eugen Heroyanu, Simion Stoilov, Gheorghe Vrănceanu, Istrate Micescu, N. Pro-firi, A. Claudian, Dan Bădărău, Andrei Oțetea, C. Balmuş, Gh. Zane, Șerban Tițeica, C. Motaș, Al. Myller, dr. D. Bagdasar, M. Neculce ș.a.

Referindu-se la Memoriul din aprilie 1944, ziarul „România liberă” consemna: „Zeci de profesori de la București, Iași și Cluj (Sibiu) au semnat acest document. Tot ce este mai însemnat în viața culturală a țării — savanți de renume mondial, profesori cu mare autoritate morală și intelectuală în rîndurile studenției — s-au unit în această manifestare... Prin glasul curajos al profesorilor universitari, vorbește întreg poporul românesc”. În același spirit au fost redactate și memoriile din iunie și 4 august 1944.

Aceste manifestări ale personalităților vieții științifice și culturale, ale vieții politice românești, erau tot atitea evenimente, care se inscriau organic în activitatea largă a Frontului Patriotic Antihitlerist, inițiat, organizat și condus de P.C.R. Apelul Comitetului Frontului Patriotic Antihitlerist din iulie 1944 chema poporul român la luptă hotărîtă pentru salvarea patriei prin răsturnarea guvernului Antonescu, ruperea alianței cu Germania și alungarea trupelor hitleriste din țară: „Se impune ca toate categoriile de cetățeni, de la vîlădică pînă la opincă, țărani și muncitori, mici meseriași, comercianți, funcționari și intelectuali, soldați și ofițeri, toți cei ce simt și gîndesc româneste să se unească — căci unirea face puterea — și să se încadreze în lupta activă, patriotică, națională, de salvare a patriei. Războiul nu încetează singur, el trebuie oprit! Pacea trebuie cucerită prin lupta activă a întregului popor”. În anii 1940—1944 sute de mii de militanți din rîndurile poporului român s-au înrolat în lupta eroică împotriva fascismului, în mișcarea de partizani, a rezistenței din Uniunea Sovietică, Cehoslovacia, Iugoslavia, Franța, Belgia, China, Statele Unite ale Americii.

Pe plan extern existau condiții favorabile create de înaintarea victorioasă a armatei sovietice și de succesele celorlalte puteri ale coaliției antihitleriste, de amploarea luptei antifasciste a popoarelor Europei, de mișcarea de partizani, de forțele populare care au adus o contribuție de mare însemnată la cauza generală a victoriei.

IN IMPREJURĂRILE interne și externe favorabile, Partidul Comunist, împreună cu celelalte forțe naționale, a trecut la 23 August 1944 la înfăptuirea insurecției naționale armate antifasciste și antiimperialiste, care a dus la răsturnarea dictaturii militar-fasciste, la trecerea României cu întregul său potențial economic și militar alături de coaliția antihitleristă, de Uniunea Sovietică.

La 23 August 1944, orele 17, a început revoluția de eliberare națională și socială, antifascistă și antiimperialistă prin arestarea principalelor căpetenii fasciste și răsturnarea guvernului dictatorial militar-fascist. La ora 20 s-a format noul guvern din care au făcut parte reprezen-

Ion Ardeleanu

(Continuare în pagina 14)

Lupta antifascistă a poporului român

(Urmare din pagina 13)

tanții partidelor politice componente ale Blocului Național Democrat, militari și tehnicieni. Partidul Comunist a fost reprezentat de Lucrețiu Pătrășcanu, Partidul Social-Democrat de C. Titel-Petrescu. La ora 22 s-a difuzat la radio Proclamația „Către țară”, care aducea la cunoștință țării și a lumii întregi evenimentele istorice petrecute în România și hotărârea poporului român de a lupta pentru alungarea hitleriștilor, pentru a-și apăra independența și a elibera partea de nord a Transilvaniei de sub ocupația crotipitorilor hitleristo-horthysti.

Vigoarea și fermitatea cu care întregul popor s-a ridicat la luptă, largă participare a tuturor forțelor patriotice la însușirea demonstrației, au făcut ca August 1944 să reprezinte un energie și determinant act de voință al întregii națiuni, o strălucită afirmare a hotărârii poporului român de a zdrobi orice dominație străină, de a fi liber și deplin stăpîn în țara sa, de a-și hotărî singur destinele.

În cursul unor bătălii grele, unitățile militare, împreună cu formațiunile patriotice, au lichidat rezistența trupelor naziste, au eliberat în câteva zile Capitala și o mare parte a țării. Între 23 și 31 august forțele insurrecționale române au eliberat prin luptă partea centrală, de sud-est a țării.

Erau zile de deosebită înclăștare cu rezistența trupelor hitleriste, dar și de entuziasm, cînd în uriașe mitinguri organizate de Partidul Comunist, la care a luat cuvîntul neînfricatul revoluționar Nicolae Ceaușescu, se jalonau direcțiile imediate și de perspectivă ale evoluției României. Sosirea, la 30 august 1944, a trupelor sovietice în București eliberat a fost salută de masele largi ale populației.

Începînd cu 23 August 1944, România și-a pus toate resursele materiale și umane în slujba luptei împotriva Germaniei hitleriste.

Victoria din august 1944 a avut profunde ecouri, semnificații și consecințe internaționale. Alăturarea României la coaliția antihitleristă a contribuit într-o mare măsură la prăbușirea întregului front german în sud-estul Europei, la accelerarea eliberării popoarelor din această zonă, ducînd la scurtarea războiului și apropierea victoriei depline împotriva fascismului. „În România — scria în acele zile ziarul „Pravda” din 25 august 1944 — se petrec evenimente care nu pot să nu atragă o atenție deosebită. Regimul lui Antonescu s-a prăbușit... Evenimentele din România au produs derul la Berlin”, iar ziarul „Izvestia” aprecia că „nu poate fi contestată de nimeni contribuția României la eliberarea Balcanilor”. Vii comentarii și aprecieri au stîrnit victoria insurrecției din România și în celelalte țări ale coaliției antifasciste. Postul de radio britanic sublinia la 24 august că „...întregul edificiu nazist din Balcani începe să se năruie. Consecințele pentru viitorul mers al războiului sînt incalculabile... Gestul României va fi un exemplu de urmat pentru Bulgaria, Finlanda și Ungaria”, iar postul de radio „Vocea Americii” exprima opinia că atunci „cînd se va scrie istoria, actul de la 23 August va însemna un factor important în mersul acestui război”. La rîndul său, ziarul „Le Figaro” aprecia insurrecția din România drept „un eveniment de o însemnătate considerabilă, care a dat o lovitură dintre cele mai grele celui de-al treilea Reich”.

După victorie, armata română însușind aproape 540 000 de ostași, a luptat alături de armata sovietică pentru eliberarea întregului teritoriu al țării și apoi cîmpul de hotarele României împotriva trupelor hitleristo-horthyste, pentru eliberarea Ungariei și Cehoslovaciei, pînă la înfrîngerea definitivă a mașinii de război hitleriste. În această uriașă înclăștare militară, armata română — din rîndul căreia au căzut la datorie 170 000 de ostași — a dovedit un înalt spirit de jertfă, abnegație și eroism. Peste 300 000 de ostași români au fost distinși cu ordine și medalii sovietice, cehoslovace, ungare și românești pentru eroismul lor în războiul antifascist.

În condițiile luptei împotriva pericolului fascismului, a amplei mișcări de rezistență, a înfăptuirii revoluției de eliberare națională și socială a poporului român a înscris minunate pagini. În lumina cunoașterii acestor adevăruri, pe bună dreptate arată secretarul general al partidului, președintele R.S. România, tovarășul Nicolae Ceaușescu în cuvîntarea la consfătuirea de lucru pe problemele muncii organizatorice și politico-educative: „Să impletim educarea generală cu spiritul patriotic, al dragostei față de trecutul glorios de luptă al poporului nostru, care în cele mai grele timpuri a știut să înfrîngă orice greutate, să-și asigure existența, dezvoltarea economică și socială, formarea stîlului național, trecerea la fîurirea socialismului și să înainteze ferm spre comunism”.

ÎN ISTORIA celor 39 de ani care au trecut de la marea act al demnității naționale se înscrisu în rîndul înfăptuirii uriașe ale revoluției de eliberare socială și națională obținute de clasa muncitoare, țărănime și efecurile, contribuțiile oamenilor de știință, artă și cultură.

Victoria insurrecției naționale din august 1944 constituie un moment epocal al întregii istorii a României, un moment care a determinat o cotitură radicală în

destinele țării noastre, deschizînd calea cuceririi deplinei independențe naționale, a înfăptuirii idealurilor de dreptate socială și națională ale poporului, a fîuririi României libere, socialiste.

Într-o perioadă istorică scurtă în România au fost fîurite bazele economice ale socialismului, patria noastră intrînd într-o nouă etapă de dezvoltări pe calea progresului economic și social.

În vasta operă de edificare a noii orînduirii sociale se detașează cu distincție strălucire perioada istorică inaugurată de Congresul al IX-lea al P.C.R. Această perioadă se constituie ca cea mai dinamică și fertilă în realizări innoitoare din întreaga noastră istorie, caracterizată prin mutații calitative, structurale, profunde în planul dezvoltării forțelor de producție și a avuției naționale, creșterii nivelului de trai material și spiritual al poporului, printr-un proces continuu de perfecționare a relațiilor sociale, a formelor de organizare și conducere a societății, prin dezvoltarea în modalități originale a democrației socialiste, printr-un puternic avînt al creației spirituale, prin creșterea remarcabilă a conștiinței socialiste, prin ridicarea necontenită a bunăstării oamenilor muncii și a calității vieții, prin afirmarea amplă, fără precedent, a României pe plan mondial.

Ca rezultat al activității partidului nostru, al contribuției nemijlocite a tovarășului Nicolae Ceaușescu, în țara noastră a fost creat un cuprinzător și complex sistem unitar de conducere a țării de către popor, o democrație politică, economică și socială de tip nou, afirmarea autoconducerii muncitorești, care asigură participarea directă, permanentă și sistematică a clasei muncitoare, a tuturor oamenilor muncii fără deosebire de naționalitate, la conducerea unităților economice, a instituțiilor științifice, culturale-educative, a unităților administrativ-teritoriale, a întregii societăți. Acest sistem este reprezentat de **Frontul Democrației și Unității Socialiste**, organism politic larg reprezentativ, exprimînd unitatea de voință și acțiune a tuturor claselor și categoriilor sociale, a întregului popor, cuprinzînd toate organizațiile politice, obștești, culturale-științifice.

PERIOADA istorică inaugurată de Congresul al IX-lea a însemnat pentru România și poporul român afirmarea demnă în rîndul statelor lumii, dobîndirea unui uriaș prestigiu pe toate meridianele globului. România întreține relații economice cu 150 de țări, față de 98 de țări în 1965. De asemenea, întreține relații culturale cu circa 140 de state, față de 24 în 1965. La baza afirmării puternice a politicii externe românești stă activitatea neobosită a secretarului general al partidului nostru, președintele Republicii, tovarășul Nicolae Ceaușescu.

La împlinirea în acest an a 18 ani de la Congresul al IX-lea al partidului — moment de răscoală în viața social-economică a țării — Partidul și statul nostru se află, în pofida greutăților pe care a trebuit să le mai înfruntăm, pe înalte trepte ale civilizației socialiste. Cit adevăr și înțelepciune reflectă aprecierile tovarășului Nicolae Ceaușescu, cu privire la perioada ce a trecut de la Congresul al IX-lea. „Pot afirma — arată tovarășul Nicolae Ceaușescu — că, dacă vremea și istoria s-ar putea întoarce înapoi și am fi astăzi în ziua deschiderii Congresului al IX-lea — așa face totul pentru a înfăptui aceeași politică; problemele dezbătute la Congresul al IX-lea — și la congresele următoare — ar sta, la fel ca și atunci, în fața partidului și așa face totul ca, în același spirit, să acționăm pentru înfăptuirea lor.

Prin aceasta nu vreau să spun că totul a fost perfect, că în realizarea hotărîrilor Congresului al IX-lea și ale congreselor următoare nu s-au comis și o serie de greșeli, nu au existat și lipsuri. Dar linia generală, alit în politica internă, cit și în politica internațională a fost justă și nu i-aș aduce — cu experiența de acum, dacă am fi în fața Congresului al IX-lea — nici o modificare. Dacă am fi avut experiența de astăzi — din punct de vedere organizatoric, al activității practice — am fi pus poate un accent mai mare pe unele aspecte și am fi lucrat, cred, mai bine ca să evităm unele dintre greșelile care s-au făcut. Dar am adopta aceeași linie politică bazată pe concepția revoluționară a socialismului științific, pe materialismul dialectic și istoric, pentru că această concepție revoluționară a corespuns pe deplin realităților României. Am făcut în așa fel încît să asigurăm permanent aplicarea principiilor și legăturilor generale la condițiile României”.

Realizările remarcabile obținute de poporul român, sub conducerea partidului, ilustrează cu putere justetea hotărîrilor Congresului al IX-lea al partidului ca și ale Congreselor al X-lea, al XI-lea, al XII-lea și ale Conferinței Naționale ale partidului din decembrie 1982.

România de azi prezintă tabloul unei țări plener angajate în fîurirea societății socialiste multilaterale dezvoltate, cu o clasă muncitoare, țărănime și intelectualitate ferm unite în jurul partidului, a secretarului general, tovarășul Nicolae Ceaușescu.

Pentru tot ceea ce s-a înfăptuit în anii socialismului, poporul nostru și-a fîurit convingerea nestrămutată în înaintarea fermă a României spre culmile socialismului și comunismului.

Ion Ardeleanu

TINEREȚEA PĂRINȚILOR

1. De la șurub la teoremă

CE ȘTIU copiii despre tinerețea părinților? Cam tot atîta cît știu părinții despre copilăria copiilor! Un autor clasic scrie: „Pînă la douăzeci și cinci de ani, copiii își iubesc părinții; la douăzeci și cinci de ani, ei îi judecă; pe urmă, ei îi iartă” (H. Taine). Așa a fost, așa este, așa va fi? Alt om de bine, de suflet și de minte, completează: „Munca noastră, contribuția pe care o aducem renumelui poporului nostru, de la un șurub bine strînjit la o mare teoremă, e moștenirea din care vor trăi urmașii noștri. Fiecare din noi trăim pe credit și n-avem dreptul să compromitem creditul generațiilor viitoare” (G. Moisil). Cu alte cuvinte, dacă un asemenea text lîmpește mai cere să fie lămurit, ar fi vorba despre DATORIA cu care fiecare individ se naște în raport cu predecesorii, precum și cu succesorii. Grea povară. Bineînțeles, dacă nu treci prin viață cu aberanta idee că **totul** începe și se sfîrșește cu tine... Dar cu cine începe și cu cine se încheie reacția în lanț a obligațiilor cu care te naști și mori? **Perpetuum mobile**... Fiecare încearcă să personalizeze adevărul unic, intangibil. Astfel, interviu fiind, regizorul unui film contemporan — Cannes '83 — replică, atunci cînd este întrebat, evident de către jurnaliști, după care anume **cod** acționează personajele sale: „Codul omului de la Cro-Magnon”; „N-ar fi mai exact să-i spunem codul societății noastre?” [capitaliste] încearcă celălalt să nuanțeze lucrurile. „Noi nu mai avem societate [ride: ha, ha ha]. Societatea noastră, ha, ha, așa-zisa societate de consum, ha, ha, ha, s-a scufundat demult”. Biată Atlantidă, continent / insulă înghițită de apele Timpului, stîrnind, de la Platon încoace, nenumărate legende? Iar contemporanul nostru să fie doar un sărman preistoric care bate și tot bate pasul pe loc, precum bravul soldat Svejk, deși se joacă oricînd cu focul?angoase fictive impresionînd celuloidul... Și publicul? Celuloidul reține însă și fapte puternice, reale, demne de luat în seamă: în anul 1948, abia înființat, Studioul cinematografic „București” trage, în decembrie același an, ultimul tur de manivelă la cel dintîi lung metraj al său: **RĂSUNĂ VALEA**. Film închinat brigadierilor de pe Șantierul național Bumbesti-Livezeni, sau, după cum consemnează, strict, „Istoria României în date”, cea dintîi oglindire cinematografică a noilor realități românești...

2. Răsună valea, răsună...

AH! CU CÎTA înfocare mai cîntam, dînd cu tirnăcopul la București, nu la Bumbesti-Livezeni, lucrăm sau, în dealul Cotrocenilor, la fosta A.P.A.C.A., devenită foarte curînd Fabrica de confecții-București: aici, prin muncă voluntară, începută la 24 ianuarie 1948, se obține, într-un interval record, darea în producție la 1 mai 1948... Țara are nevoie de haine! Dar țara are nevoie și de drumuri, de fel de fel de drumuri... Pe unde-o fi vaea asta mult-cîntată, dintre Bumbesti și Livezeni? Peste multă vreme aveam s-o străbat, comod instalat în tren, trecînd incredibil de repede de la zi la noapte și de la noapte la zi, aidoma unui cosmonaut, fiindcă sint zeci de tuneluri, cine mai ține minte cite (nici fișe cu „problema” n-am, ca să-l fac praf pe cititor prin cantitatea de informație pe care-o dețin), așa că trag, din bibliotecă, **Mersul trenurilor de călători** pe anul în curs (copertă alb-albastră) și transcriu: Bumbesti, Valea Sadului, Meri, Lainici, Pietrele Albe, Strimbuța haltă, Livezeni — total 29 km, parcurs (cu personalul) o oră și șase minute, linie electrică — asta se leagă de alte șantiere, energice, țara-i toată o lume de șantiere, RE-construcția înseamnă REgăsirea de sine și mult mai mult! Să mai fie necesară, oare, precizarea că un tronson de 92 km, pe care-l poți parcurge — repet, cu personalul — în 66 de minute, a absorbit chinul și efortul de sute și sute de zile și nopți, a mii și mii de tineri? **Omul la nevoie se prinde și de ascuțitul săbiei** (proverb românesc). Cîți dintre brigadierei vor fi fost orfani de război? Și ce război: după ce Europa a cunoscut, în doar trei secole, 160 de războaie, dintre care două în timpul existenței aceleiași generații, rezultatele sint monstruoase — 61 de state, cu o populație de 1 miliard și 700 milioane de oameni, ceea ce reprezenta atunci peste trei pîtrimi din întreaga omenire, s-au văzut implicate în sacrificiul uman și material bineștiut, bătrînul continent suportînd cea mai însemnată parte a pierderilor, numărul victimelor totalizînd, pe glob, 40 000 000—50 000 000, mai mult de jumătate din rîndul civililor, deci bătrîni, copii, femei. Așadar, setea de REfacere este imprimată, pur și simplu, în celula umanității: tocmăi de aceea, și la NOI, simultan — 1948, aprilie 1 — începe lucrul atît pe Șantierul național Bumbesti-Livezeni, cit și pe cel de la Salva-Vîșeu, de la Lunca Prutului, două ce — tot într-un timp record — brigadierii au încheiat, la 2 decembrie 1947, instalarea conductei Agnita-Botorca. Țara are nevoie de energie!

Să ne fie cu iertare, nouă, celor trecuți de prima și chiar de a doua tinerețe, faptul că, în conștiința și sensibilitatea noastră, asemenea nume au ecoul cuvenit: A.P.A.C.A., Agnita-Botorca, Bumbesti-Livezeni, Salva-Vîșeu, Lunca Prutului... O altă geografie spirituală încearcă să se constituie, prînde cheag, ca din străvechime, cînd nume ca Virful Paltin, Șaua Ca-

prei, Piriul Negru, Valea-cu-Pești și multe, multe altele, vor percuta memoria afectivă a localnicilor, după cum explică și Tudor Arghezi: „În folclorul românesc încăp nu numai dansurile, muzica, baladele, povestirile, strigăturile, realizările decorative...”, dar și vastul spațiu al denumirilor de munți și riuri, de văi și localități, încă inexplorat de filologie. Cînd se vor hotărî să dezgrădească ocolul didactic, dînd drum liber turmelor de vocabule legate de denumirile munților și văilor încă virgine, și cînd vor apuca pe cărare care duc prin ghimpi și mărăcini departe, învățații vor descoperi, poate, odată cu mecanismul secret al limbii, o neă-nuită poezie. Într-adevăr, poporul nostru posedă deosebite facultăți de sinteză în facilitatea lui de transformare a verbului și adjectivului în substantive și invers și de trecere a lor spontan în vocabularul numelor proprii” (Tudor Arghezi). Cine, cine se ocupă de semnificațiile profunde ale Agnitei-Botorca, ale Bumbesti-Livezenilor, ale Salvei-Vîșeului, ale Luncii Prutului și ale altor alte și alte șantiere naționale? Noi toți. Prin memorie, prin afectivitate.

3. Sunetul

inconfundabil al unui timp

CRONICARUL de film scrie, în vara lui 1983, după ce-a vizionat, recent — la televizor — filmul „RĂSUNĂ VALEA”: „Știm cu toții ceva — unii din amintirile părinților sau pur și simplu din auzite — despre epoca entuziasă a primelor șantiere, despre Agnita-Botorca și Bumbesti-Livezeni, despre cîntecele cu „hei rup, hei rup, hei rup, bum!” și despre „ce bine-i să fi brigadier”... Faptul că filmul românesc (primul film de lung-metraj al cinematografiei socialiste!) a fost prezent în ambianța celor dintîi șantiere mi s-a părut dintotdeauna mai mult decît foarte important. «Dintotdeauna», desigur, este un fel de-a spune. Cînd vedeam pentru întia (și-a doua, și-a treia) oară **Răsună valea**, în urmă cu vreo 33 de ani, la cinematograful brașovean „Popular”, trecînd prin gangul fără sfîrșit care sprijinea cele două case alăturate, eram încă elev, și nu mă prea gîndeam la semnificațiile filmului și la importanța lui în istoria cinematografiei naționale. Dar am simțit de atunci că filmul acesta inspirat dintr-un fapt real — construirea prin muncă voluntară a liniei ferate Bumbesti-Livezeni — înseamnă **altceva** decît ceea ce văzusem pînă atunci... Revăzînd **Răsună valea** la televizor, am simțit, da, cit de important a fost un asemenea film... [care] a păstrat sunetul inconfundabil al unui timp. Pentru că este pentru noi, cei de azi, un **film-document**... realitatea — viața brigadierilor de pe șantier — făcea corp comun cu ficțiunea — jocul actorilor, povestea cinematografică însăși se întrepătrundea cu scenele de muncă propriu-zise, brigadierii înșiși se identificau, se confundau cu actorii... Rezultatul? Un film cald desore o epocă și oamenii ei” (Călin Căliman).

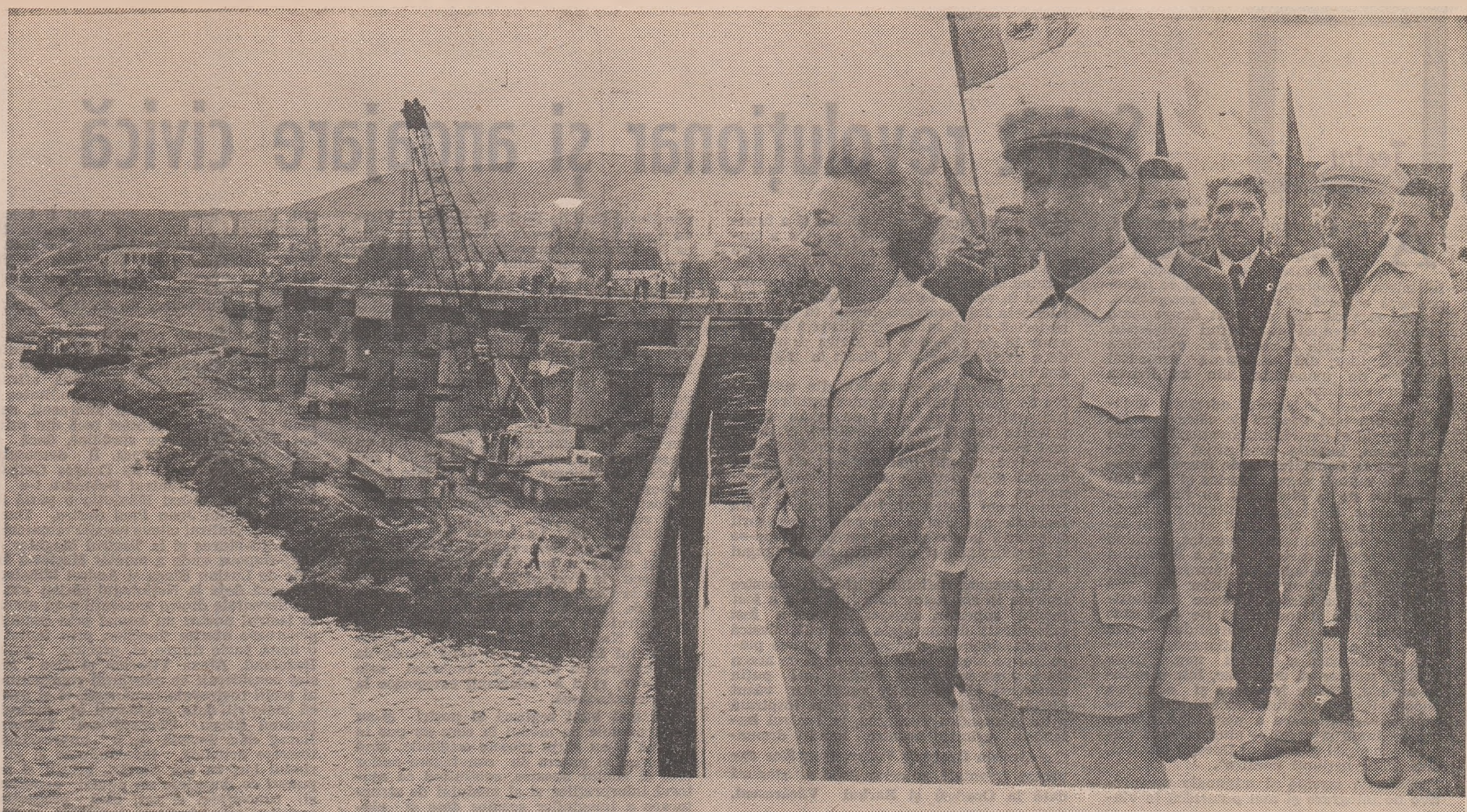
Desigur, distanța în timp îti dă o altă perspectivă; tot așa cum, neîndoielnic, și distanța în spațiu ti-o dă: cit străbat eu tronsonul Bumbesti-Livezeni, în 66 de minute, fratele meu pămîntean — cosmonautul — face aproape înconjurul planetei. De fapt, are nevoie — pentru o rotație completă — de 77 de minute și 44 secunde, răgaz suficient pentru a privi de-acolo și trenul în care mă aflu, eu citînd tocmăi, într-o revistă, mărturisirea altui poet: „Aș minți dacă aș spune că îmi aduc aminte cum, la un an, am mers într-un tren de soldați, din Moldova de Răsărit pînă la Portărești. Speculînd, așa putea spune că nu știu dacă nu cumva m-au schimbat soldații dîndu-mă din mină în mină, din compartiment pînă pe peronul gării, că s-ar putea ca eu să fiu altul și nu Adrian Păunescu. Amprentele lor pe pielea mea se mai păstrează probabil și acum, într-o profunzime mai pronunțată decît simpla epidermă de lapte a pruncului abia născut. Botezul meu a fost un tren militar. Mă gîndesc numai, dar nu-mi amintesc, cîți oameni dintre oamenii bătrîni care mi se adresează azi cu diverse probleme, n-or fi fost, mă întreb, în acel tren plin de tineri soldați?”.

Călătorim, călătorim. Prin timp și spațiu. Realmente generațiile sint comparabile cu un tren nîcînd oprit, la care, din mers, alte și alte vagoane se atașează, în vreme ce celelalte, din față, se tot desprînd și desprînd... Generației Bumbesti-Livezeni, Agnita-Botorca i-au urmat generațiile altor și altor șantiere naționale, cei țara are nevoie de patosul tinereșc, cei de-atunci sint astăzi în preajma pensiei, lopata de odinioară, sapa de odinioară, tirnăcopul de odinioară vor fi bastonul sensibil în care-și vor sprijini bătrînețile, cu mulțumirea datoriei deplin plătite. Trenul existențial călătorește fără oprire. De aceea și descîndem, acum, pe Canalul Dunăre-Marea Neagră: nu ne îmbăiem, facem o baie de muncă...

4. Statornic

fluviu de muncă

CÎND, pe bună dreptate, atitea condeie se reped să scrie despre Canal, cum să nu-ti vină ideea năstrusnică de a măsura, mai întîi, cîți centimetri are un banal creion școlăresc: 19 centimetri. Nimic mai ușor decît să traduci apoi lungimea totală

Pe șantierul Canalului Dunăre-Marea Neagră

a Canalului în creioane : cam 337 894... Imaginați-vă 337 894 creioane obișnuite, puse cap la cap, pentru a realiza ceea ce va însemna Canalul de la un capăt la altul al său... Dar adâncimea ? Vreo 40 de creioane... Dar lățimea la fund ? Între 370 și 475 creioane... Acum să facem și operațiunea inversă, preschimbând cifrele de mai sus în cele de bază : lungimea Canalului — 64,3 km., adâncimea la nivel normal — 7,5 m. și lățimea la fund — 70—90 m. Atunci când totul va fi gata, pornind din amonte în aval, în albia nouă săpată de om vor fi acumulate nu mai puțin de 850 milioane de pahare de apă, adică 17 milioane metri cubi... Înarmați, deci, cu un creion școlăresc și un pahar de serie, dobândim, elementar, reprezentarea concretă a unei gigantice lucrări : Dunărea însușmează 2860 km., dintre care 1075 pe teritoriul României — Canalul scurtează cu aproape 400 km. calea clasică, fluvială și albastră doar cu numele. Economie în spațiu și timp, așadar de prețios combustibil uman.

Aici, sintem captivi în brațele Moreanei, vînt sudic cald care zvîntă transpirația și-o preschimbă în sare (desigur exagerez) pe pielea bronzată, asprită, localizînd-o, mai cu seamă în puținele cule ale epidermei tinere ; sinuoase linii albe trasează parcă hotarul efortului, dar nici măcar nu-i sare, e praf de calcar, de cretă. Zic localnicii : Ehei ! cînd o va pune Crivățul, pe goană, pe Moreana, atunci să te ții ; deși, la urma urmei, amîndoi se joacă destul de asemănător, Moreana răsucind imense pale de argilă, calcar, cretă, literalmente pulverizîndu-le, însuflînd materia înanimată, prefăcînd-o în moară care nu macină nimic, demnă de un Don Quijote. Dumnealui, Crivățul, cînd va intra în schimb, se va repezi, bezmetic, să spulbere troienii de zăpadă, să-i invăluțcească prin văzduh, doar, doar reuși-va să sperie pe cineva. Nu-i cazul : o pufoaică bună, o căciulă cu clape, un ceai fierbinte și un gînd așijderea către casă, toate îi pot ține piept vîntului de nord-est care, peste toate, se visează și un fel de Wilhelm Tell, trage cu săgeți de gheață, desigur că nu în mărul din creștetul progeniturii dragi, ci de-a dreptul în obrajii rumeni — da, ca merele coapte — ale temerarilor care, fie iarnă, fie vară, cit și în anotimpurile intermediare, mai blăjine, de ani și ani, unii plecid, alții venind sau revenind, sapă și tot sapă albia Canalului, fortifică malurile, astern podurile, migălesc ecluzele, întind linii de comunicații, dichisesc porturile... Ce are Moreana cu ei ? Ce are Crivățul ? Nimic. Fac parte din decor. Și atît. Decor nu întotdeauna binevoitor și, poate, mai puțin schimbător decît natura umană : „Vara cu trupul ei gol ce poartă împletituri de spice, / Iarnă în vas îngheață vinul / De-l scoți în bolovani, păstrînd figura oalei / Și-n loc de-a sorbe spuma, mîنینi bucăți de vin“ (Ovidiu). Brrr ! E frig la Istru, ba e cald. Depinde de anotimp, depinde de termoreglare, depinde de crezul care te animă.

O sută douăzeci de afluenți hrănesc Dunărea și, în felul lor tainic, se pregătesc să pătrundă, cum se cuvine, docili, pe albia croită de mîna omului. Fluviul — cărauș renumit. S-o fi plictisit Dunărea să tot care, anual, 60 milioane tone de mil, să se împotmolească și, cu ochiu-i zis albastru, să pîndească apariția salvatoarelor dragi ; de fapt, din pricina cantității de material în suspensie, Dunărea e mai degrabă cînd galbeie cînd fumurie... **Rendez-vous** cu marea la sud de Constanța : anul trecut, la început de toamnă, într-o duminică, mai exact în ziua de 12 septembrie, cînd aerul avea culoarea gutuii coapte, iar marea tălăzuia orietenos, mai degrabă dezmiertînd malurile, decît lovin-

du-le, cea mai tină flică a Dunării s-a logodit, de vecie, cu Marea Neagră. Copiii, ca și adulții aflați atunci la odihnă, pe litoral, tocmai își strîngeau lucrurile, burdușindu-și valizele, cînd cupele dragii maritime „Orșova“ s-au apucat să muște și să înlăture malul milenar, pînă cînd legătura trainică, statornică, între portul aval al ecluzei Agigea și necuprinsa întindere de ape, s-a produs... Pămînt și apă. Pînă la ora aceasta, singurul prag lichid se afla la Sulina, în stare să deverseze în mare doar 13 la sută din cantitatea de apă a fluviului, oricum prea strîmt pentru evoluția navelor și a traficului. Altcîndva, martor ocular al construirii canalului de pe bratul Sulina, un călător străin scria, referindu-se la această așezare cu o vechime de peste o mie de ani : „un oraș mic și mizerabil“, în cea mai mare parte alcătuit din barăci ; iar Vlahuță, mai tîrziu, vede cum orașul parcă „iese din apă și se ridică încet, atras în vază ca de puterea unei vrăji. Este Sulina, limanul în fața căruia trag corăbiile mării și ale Dunării...“ Corăbiile de altădată, cu tonajul lor derizoriu, cu vitezele lor penibile... Este rîndul nostru să vorbim despre Noua Poartă practică în solul străbun.

5. Alt prag lichid pentru Dunărea milenară

LASAM mărturie urmașilor : ceea ce a început — într-o duminică de toamnă timpurie — prin străpungerea efectuată de „Orșova“, constituie, în fond, intrarea Canalului în incinta portului nou Constanța-Sud, port cu o amplă desfășurare : întins pe șapte kilometri, atinge aproape Eforie Nord, trei diguri — depășind, în total, zece kilometri și încorporînd 25 milioane metri cubi de anrocamente —, incinta propriu-zisă va fi de cinci ori mai mare decît a vechiului port, adică 2500 hectare, jumătate luci de apă, jumătate pămînt smuls mării. Canalul răzbate în port printr-o deschidere pe măsură : la suprafață — 220 metri, în adînc — 150 metri. Portul Constanța-Sud va fi, astfel, singurul port maritim al continentului european, comunicînd direct cu Marea Neagră ! Viitorul lui se modelează astăzi : o armată de tineri depune aici, anume pentru a-și plăti datoria față de înaintași și față de urmași, forța, inteligența, tenacitatea — linia subțire, de tuș, trasată pe foaia de calc și-a pierdut, nu fără strădănie uriașe, orizontalitatea, totul a săltat pe verticală. Ii cheamă viitorul. Și ei îi ies în întîmpinare cu cele mai pașnice arme : excavatorul, buldozerul, macaraua... Este un autentic război declarat inerteiei, ezitărilor, lipsei de încredere în propria putere și în puterea celorlalți. totuși cimentîndu-se cu cel mai de preț liant : liantul social. Uniforma combatanților : salopeta de brigadier.

— Privesc răsăritul de Pămînt : ce priveliste uluitoare ! exclama, cîndva, un astronaut, aflat la bordul navei sale cosmice.

Pămînt și apă. Ce poate fi mai emoționant decît să le descoperi, de la o asemenea altitudine, altitudine la care Omul s-a ridicat pe sine prin muncă, prin invenție, prin creație ? Alt cosmonaut nu-și poate infrîna admirația, descriînd Terra ca pe o planetă albastră, prosperă, încîntătoare. Așadar, o planetă cărcia i se cuvine, pe deplin, pacea necesară nu numai supraviețuirii, ci, mai ales, îndestulării tuturor. Un pămîntean care n-a apucat să zboare, însă cu fantezia, da ! — acum cîinci secole — a desenat un aparat de zbor, afirmînd

totodată : „Pentru om nimic nu este imposibil“ (Leonardo da Vinci). Aici, în colțisorul nostru terestru, pe-un picior de plai, pe-o gură de rai, cu picioarele bine înfipte în pămînt, îi urmăream pe cei care lucrează pe șantierul Canalului Dunăre-Marea Neagră, îi și vedeam proiectați în Timp, deveniți, la a doua tinerete, „veterani de șantieri“, cum au mai fost ațiția, la casele lor, cu copiii lor pe-aproape, vorbindu-le desore epopeea construcției, arătîndu-le fel de fel de poze, înduioșîndu-se și înduioșînd... Desigur, pentru fiecare în parte, ceea ce a făcut și face poate să pară prea puțin, în comparație cu întregul ; însă, din nou, ne scoate din încurătură un astronaut, primul pămîntean care a păsît pe Lună, în Marea Liniștii :

— Un pas mic pentru om, un salt gigantic pentru omenire.

Marea Liniștii — cea la care avem dreptul cu toții, pentru că, realmente, orice pas mic al omului echivalează, în perspectiva generațiilor, cu cite un salt gigantic pentru omenire : liniștea înseamnă pace, la fel cum pace înseamnă muncă. În curînd, Canalul va fi plin, vasele vor pluti, tihnit, în aval și în amonte, pe spînzarea Dunării, fluviul care conține acum și miliarde de stropi de sudoare, picăturile efortului corelat cu ingeniozitatea, fără de care omul n-ar mai fi om. Așa cum exolica Marx, trebuie să muncim „fără să ne fie frică de greutate“, în măsura în care „mina și capul nu se pot despărți“. Priviți minile brigadierilor ! Încercați să vă imaginați mințile lor incandescente, aprinse ca o metropolă cu toate ferestrele luminate !

Canalul Dunăre-Marea Neagră se va înscrie printre marile izbînzii ale planetei albastre, un simbol al vocației constructive, sinonimă cu iubirea de țară și de pace, a acestei națiuni : „Socialismul este opera maselor populare, a oamenilor muncii, a poporului, el se construiește cu poporul și pentru popor. Socialismul este opera conștientă a clasei muncitoare, a maselor populare, a poporului, care își făurește în mod conștient, în conformitate cu cerințele dezvoltării sociale, propria istorie, propriul viitor. Nu trebuie să uităm nici un moment că tot ceea ce am realizat în dezvoltarea socialistă a țării este rodul muncii oline de abnegație a clasei muncitoare, a țărănimii și intelectualității, a tuturor oamenilor muncii, fără deosebire de naționalitate, a întregului popor“. (NICOLAE CEAUȘESCU — Exonerare la Plenara lărgită a C.C. al P.C.R., 1—2 iunie 1982).

Pămînt și apă — elemente primordiale — cărămizile aceluiași trup ferm.

6. Culoarea planetei și a purității

DAR și la Rovinari e plin de brigadieri ! Ca și la Turceni, la Midia-Năvodari, la Anina, în cite alte locuri. Șantierelor naționale ale tineretului — spații ale muncii încordate, în care o anumită stare de spirit vibrează la unison : romantismul revoluționar. A răsturna stratul de cărbune nu ține doar de manevrarea unei pirghii, a două-trei pirghii, de deprinderea de a asculta bătaia motorului de excavator — cu cupa de 5 metri cubi (îmi amintesc perfect de clipa inaugurării șantierului combinatului siderurgic gălățean, prima cupă — 1 m.c. — săpată, cîndva, în vara lui '61, la temelia gigantului industrial de astăzi), ci mult mai mult : înseamnă a răsturna, pînă

la un punct, firea lucrurilor prestabilite, a depăși oboseala, poate și depărtarea de casă, singurătatea, a infrînge noroiul, praful, ploaia, gerul, într-un cuvînt a-ți revoluționa propria personalitate și mentalitate, a căuta în adîncul firii tale zăcămintul cel mai de preț și a-l scoate la lumină, spre folosul tău și al celorlalți. Cel puțin așa îmi exolica, tîrziu, în noapte, un brigadier venit la Rovinari tocmai din Transilvania, venit pentru două luni și rămas, de bună voie, peste un an, căsătorit la fața locului, mutat în noul oraș, cel mai tînăr oraș din România. Și tot el îmi mărturisea : „Este bine, este normal ca omul să se gîndească, atunci cînd se folosește de un lucru, la cită muncă, la cit chin s-a deus în acel lucru“. Am insistat : „Adică ?“. „Adică... mi-am cumpărat un costum de haine, nevastă-mea a vrut, neapărat, să-l mai calce puțin. am lăsat-o, bineînțeles, ea a văzut eticheta «F.C.B.» și s-a înșeninat, ea-i din București, maică-sa lucrează chiar acolo, știa de la soacră-mea, deci, că fabrica s-a construit prin muncă voluntară, nu mai țin minte cînd“. I-am spus eu cînd și i-am dat dreptate, fiindcă, în secunda aceea, am avut simțămîntul că, la costumul abia cumpărat de el, pe care s-a grăbit să mi-l și arate, într-un fel am lucrat și eu. Într-adevăr, răsucești comutatorul în dormitor, camera se umple de lumină și lată că munca brigadierilor de la Rovinari ti-a intrat în casă : călătorești cu trenul pe una din liniile ferate construite de brigadierii si, în ritmul roților, n-ai decît să auzi refrenul, fie și banalizat, însă de neocolit, „Hei-rup, hei-rup“ ; aprinzî focul în cuptorul atelierului în care lucrezi și, dintr-odată, în vilvătaia care izbucnește, întrezărești chipurile acelor care au instalat conducta de gaze naturale... Exemplele se pot înmulți la infinit. Tot așa cum fiecare trăiește pe credit, achițîndu-și prin muncă datorile față de înaintași și urmași, fiecare dintre noi are de plătit o datorie de conștiință celorlalți care, indiscutabil, au lucrat pentru ei, la fel cum lucrăm și noi pentru alții. Acesta-i liantul social, de neînvinș. creditul imremcriotibil căruia trebuie să-i facem față. Si pentru că mina și capul nu se pot despărți, am încercat să le cercetez simultan : brigadierul cu care vorbeam avea mina curată, dar tare, tare muncită, unghiile lui, deși scurte, si cu toate că se soălase chiar sub ochii mei ca un chiruz, venind acasă, uleiul de sub unghi, și praful de cărbune imoregnat în pori, nu voiau să se ducă lesne... Cit desore cap, care înseamnă mai mult decît eridermă și fizionomie, îl ascultasem si mă lămurisem îndestul ; ca o probă sunlimentară, el mi-a mai vorbit despre nevoia pe care o simte, mereu, în noaptea de insomnie cînd osteneala nu-l lasă să doarmă nrofund, de a descifra gîndurile pămîntului (am transcris strict) : „La ce s-o fi gîndind pămîntul ? La ce visează ?“. Dacă stii să-ți oleci urechea și să asculți, fără nic de preiudecată, deslușești tumultul interior, scrisnetul straturilor de mult rostuite în adînc, bolboroseala mamei originare, prizonieră — de cine mai stie cînd — a sferei de lut cu care, noi toti, călătorim prin Univers.

Stînd de vorbă, după orele de muncă, pe orice șantier al tineretului cu brigadierii, fie cu Ion, fie cu Vasile, fie cu Gheorghe, fie cu Dumitru, constati că nici unul nu se mulțumeste să lucreze „orbeste“, liosit de perspectiva pe care istoria umanității si-a ta nroprile ti-o deschiid, chemîndu-te, în inserări istovite, la reflecție și adevăr... Albastrul — culoarea planetei, culoarea purității culoarea pe care Voronețul a trecut-o în vesnicie tot orin muncă și inspirație. Altcieva nici nu se cere.

Mihai Stoian

Spirit revoluționar și angajare civică

ARTA a prezentului prin excelență, trăind și realizându-și misiunea de modelare a conștiințelor numai în legătura directă cu publicul, în întâlnirea emoționantă dintre cei ce interpretează o piesă și cei ce o receptează, teatrul este cel mai apropiat dintre toate domeniile creației de spiritul dialectic, trăgându-și forța tocmai din oglindirea contradicțiilor, din înfățișarea drumului parcurs de umanitate, din zăgăvirea omului în acțiune.

Numeroasele îndemnuri adresate creatorilor din țara noastră de către secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, întărite substanțial prin **Cuvântarea la Consfătuirea de lucru pe problemele muncii organizatorice și politico-educative de la Mangalia**, au fundamentat teoretic, ideologic și științific principiul de bază al dezvoltării artei prin legarea ei de realitatea noastră, pornind de la concepția revoluționară a Partidului Comunist, contribuind la formarea omului nou, la eradicarea racilelor care mai persistă în conștiință. Fiecare instituție culturală este și trebuie să fie — a spus secretarul general al partidului — „un centru al educației revoluționare, patriotice, de formare a omului nou. Toate acestea trebuie să acționeze, într-o strânsă unitate, pentru formarea și educarea poporului, a tineretului în spiritul concepției revoluționare a partidului nostru despre lume și viață — singura care asigură progresul general al întregii omeniri, deci și al națiunii noastre”.

Minunată sarcină și minunate perspective de integrare și mai puternică în via-

ța țării, de amplificare a rolului și a funcției formativ-educative, de mărire a impactului asupra spectatorului, de câștigare a adeziunii lui intelectuale și emoționale, sarcină ce va fi cu certitudine îndeplinită, având în vedere forța teatrului nostru, capacitatea lui creatoare, modul în care s-a materializat și se materializează dorința celor 36 de colective de teatre dramatice de a participa activ și direct la făurirea omului nou.

Numeroase sint exemplele din activitatea de până acum a teatrelor noastre care îndreptățesc încrederea; nu vreau să mă refer la trecutul mai îndepărtat, ci la cel mai apropiat, mai bine spus la stagiunea încheiată, cu atât mai mult cu cât viața scenică este expresia unei continuități organice, a stilului format în timp, reper-toriului unui teatru fiind constituit și din lucrările noi, dar și din reluări, regizorii și actorii, la rândul lor, perfecționându-se și desăvârșindu-și măiestria de-a lungul anilor.

Un element definitoriu al vieții noastre teatrale în stagiunea abia încheiată a fost modul superior, angajat, în care a fost valorificată dramaturgia originală, clasică și contemporană, dorința de a aduce piese noi pe scenă, împlinindu-se și cu aceea de a pune în lumină sensuri mai puțin cunoscute ale lucrărilor vechi. Au văzut astfel luminile rampei, în regia inspirată a lui Alexandru Tocilescu, la Teatrul Bulandra, primele noastre lucrări dramatice **Occisio Gregorii Vodae**, tragedice expresă (montată anterior doar o singură dată la Oradea) și **Barbul Văcărescul**,

vinzătorul țării de Iordache Golescu. **Viața Vodă** de Al. Davila a reapărut pe scena Naționalului bucureștean, fiind în același timp și spectacolul cu care Teatrul din Baia Mare și-a sărbătorit 30 de ani de existență, iar aniversarea a 80 de ani de la nașterea lui Tudor Mușatescu a prilejuit pe cele mai diverse scene ale țării câteva spectacole remarcabile cu comedile satirice scrise de acest maestru al risului.

Încărcate cu sensuri majore, oglindind realitățile contemporane, preocupările omului de astăzi, frământările, visele și gândurile sale, ajutând direct la clarificarea unor probleme, au fost spectacolele cu piesele actuale, premierele absolute sau reluări prestigioase. La Teatrul Mic și la Naționalul timișorean, Cătălina Buzoianu și Ioan Ieremia au descifrat, fiecare într-o viziune proprie, nivele multiple de semnificații din **Ca frunza dudului...** de D. R. Popescu. **Rezervația de pelican**, de același autor, a fost montată de Valeriu Moiescu la Teatrul Bulandra și de Dan Stoica la Galați. **Arma secretă a lui Arhimede** de Dumitru Solomon a fost jucată la Teatrul de Comedie din București și Teatrul Național din Timișoara, prilejuindu-i lui Ioan Ieremia o nouă ocazie de manifestare nu numai a fanteziei sale creatoare, ci și a adeziunii categorice la piesa românească.

Cei mai buni regizori ai noștri și-au legat numele de modul în care au pus în lumină și au slujit piesele originale, dând strălucire și putere de convingere noilor eroi ai zilelor noastre, subliniind cu ajutorul interpreților și al modului de structurare a imaginilor scenice date și elemente ce aparțin universului spiritual al constructorilor socialismului. Dan Alecsandrescu, unul dintre directorii de scenă care a montat un impresionant număr de premiere absolute, a fost prezent și în stagiunea ce a trecut cu **Amurgul burghez** de Romulus Guga la Naționalul din Tirgu-Mures, secția maghiară și cu **Pământul făgăduinței** de Radu Bădilă, la Cluj-Napoca. Mirocea Cornișteanu, un pasionat admirator al lui Caragiale, afirmat în această stagiune și ca minutor al condeului prin **Al matală, Caragiale...**, un colaj din însemnările marelui nostru scriitor pus în scenă la Craiova, Ploiești și Piatra Neamț, a descoperit pentru **Politica** de Theodor Mănescu (Naționalul din Craiova) rezolvări scenice de mare tensiune, dezbateră ideologică devenind în spectacolul său trăire ardentă, angajare fermă.

TINERII regizori, chezașii viitorului teatrului nostru, sint atrași mai cu seamă de luciditatea și claritatea problematicii ideologice din piesele contemporane. La plac lucrările grele, dificile, ce presupun soluții îndrăznețe, înscrind astfel pe paleta artei noastre scenice spectacole ce intră direct și puternic în categoria teatrului politic, începind cu meditația pătrunsă de lirism și fierbinte dragoste de popor din **Nu pot să dorm** de Ion Brad, montată de Cristian Hadjicula la Teatrul Foarte Mic, terminind cu forma agitatorică evidentă din **Europa, Aport — viu sau mort!** de Paul Cornel Chitic în regia lui Matei Vărodi la Birlad. Între cele două modali-

tăți, numai aparent opuse, pot fi trecute spectacolele realizate de Alexandru Dabija cu **Insomnie** de Adrian Dohotaru la Teatrul Nottara, Radu Dinulescu cu **Valsul de la miezul nopții** de Viorel Căcoveanu la Baia Mare, Mihai Manolescu cu **Mă propun director**, de același autor, la Reșița etc.

Vorbind despre regizorii tineri nu se poate să nu subliniem faptul că în teatrul românesc a dispărut de mult perioada uceniciei pentru directorii de scenă, afirmarea lor, fiind înlocuită cu posibilitatea de a lucra cu cei mai buni interpreți, sem-nind independent montări încă din primii ani după terminarea studiilor, dacă nu chiar în timpul acestora. Îl descoperim astfel în continuare pe Dragoș Galgoțiu la Teatrul Mic, Teatrul Bulandra i-a încredințat lui Mihai Măniuțiu o piesă importantă a lui Jean Paul Sartre, Tompa Gabor a realizat câteva reușite remarcabile la Tirgu-Mures și la Teatrul Maghiar din Cluj-Napoca unde a montat **Mesterul Manole** de Lucian Blaga și Andrei Mihalache lucrează deja la Naționalul clujan etc.

Diferențele dintre generații s-au atenuat în teatrul nostru nu numai prin condițiile generoase oferite tinerilor, prin faptul că o bună parte dintre ei, precum Cătălina Buzoianu, Alexa Visarion și Dan Micu sint considerați ca adevărați reprezentanți ai școlii regizorale românești, ci și pentru că maestrul deja consacrat al teatrului, precum Horea Popescu sau Gheorghe Harag dau dovadă de o impresionantă tinerețe artistică, înscriindu-se și ei, la rândul lor, cu noi căutări, soluții și propuneri ce dovedesc nu numai experiență și cunoștințe, ci mai ales prospețime, spontaneitate, fantezie creatoare, o largă înțelegere a valorii semnelor teatrale și capacitatea de a le inventa în concordanță cu cea mai severă exigență a contemporaneității. Spectacolele lui Horea Popescu din această stagiune, **Ploșnița** de Maiakovski și **Zbor deasupra unui cuib de cuci** de Dale Wasserman sint reprezentative nu numai pentru selecția repertorială, ci mai ales pentru forța de săpare în adâncul problemelor și de subliniere a celor mai valoroase idei polemice. **Procesul** de Suhovo-Coblin, montat la Teatrul de Comedie de Gheorghe Harag, a făcut dovada capacității acestui regizor de a cizela detaliile, lăsând să vorbească alături de cuvint și întreaga încălțură vizuală și auditivă de care dispune teatrul, mai cu seamă atunci cind a vrut să accentueze atitudinea de condamnare față de injustiția socială. Dinu Cernescu s-a aplecat cu grija asupra vieții interioare și adevărului relațiilor umane atit în **Amadeus** de Peter Schaffer (Teatrul Giulești) cit și în **Simbătă, duminică și luni**, de Eduardo de Filippo, la Naționalul clujan.

Vigoarea, forța ideologică și formativ-educativă a teatrului vor crește în măsura în care dramaturgiei de până acum i se vor adăuga noi lucrări, cu o mai mare pondere acordată epocii contemporane, moralei eroului comunist, luptător pentru o viață mai bună, celui ce trebuie să fie model pentru cei tineri și izvor de bucurii spirituale pentru toți spectatorii.

Ileana Berlogea

Din spectacolele acestor stagioni: **Al matală, Caragiale** la Teatrul din Piatra Neamț și **Ca frunza dudului** de D.R. Popescu la Teatrul Mic

Un mare actor

S-A STINS, în plină maturitate creatoare (la 51 de ani), unul din cei mai buni actori pe care i-a avut România. Emanoil Petruț avea o dicțiune de o naturalitate cum nici un alt actor român nu avusese. Un timbru melodios, o dulceață care învăluia chiar cele mai aspre texte, o liniște care se găsea chiar și în cele mai agitate momente. Era egal de patetic, de personal, de inteligent în toate categoriile de roluri, în toate categoriile de personaje. Filma orice, și de fiecare dată creația lui era perfectă. Bineînțeles, din lunga listă de filme interpretate, de-a lungul a treizeci de ani, au fost câteva roluri care s deasupra celorlalte, ca de pildă: **Tudor și Clipa**, capodopere în psihologia complexă și nouă.

Spectatorii n-au nevoie să le reamintim nici noile, nici vechile performanțe actoricești ale lui Emanoil Petruț. Ele sint mereu proaspete în memoria cămenilor. Ceea ce vreau să semnalez doar este o calitate a lui Emanoil Petruț pe care publicul nu o cunoaște îndeajuns. Emanoil Petruț era un om bun, un neobosit autor de fapte bune; sărirea în ajutorul nedreptăților îi adusese, printre actori, porecla de „mama răniților”. Secretar al organizației de bază, el lupta pentru a i se face dreptate unui coleg, fie din cimpul teatrului, fie din cel al filmului. În această privință, semăna cu scumpa lui soție, neuitată, inegalata Catina Ralea, care, ca și dînsul, lăsa totul la o parte pentru a se duce să pledeze pentru cutare coleg nedreptățit. Amîndoi au murit aproape la aceeași vîrstă. Și moartea ei a fost,

încă mai mult decit boala, cauza morții lui.

Spuneam că **Tudor și Clipa** au fost două dintre creațiile sale culminante (să mai cităm din bogata sa filmografie: **Secretul cifrului**, **Porto-Franco**, **Iancu Jianu** haiducul, **Iancu Jianu** zăpaciul, **Mușchetarul român**, **Dimitrie Cantemir**, **Ciprian Porumbescu**, **Vlad Tepeș**, **Burebista** sau **Plecarea Vlașinilor**, **Frații**, **Decolarea**, **Trei scrisori secrete**, **De bună voie și nesilit de ni-meni**, **Femeia din Ursă** Mare ori **Întinericul alb**). A jucat mult și pe scenele teatrelor — dar mai ales la Naționalul bucureștean; interpretările sale în spectacolele cu **Nora**, **Electra**, **Danton**, **Răzvan și Vidra**, **Un fluture pe lampă** sau **Zbor deasupra unui cuib de cuci** merituau de asemenea să fie înregistrate.

Acest mare actor, acest mare filantrop era și un fin poet. A publicat în revistele noastre versuri de toată frumusețea. Avea toate calitățile intelectuale și morale, dar, mai ales, o mare onestitate sufletească și o fermecătoare modestie.

D. I. Suchianu

Ofertele literaturii contemporane și arta filmului

Cinema

Flash-back

Albumul

■ Sufăr de o ciudată indulgență cind revăd filmele de acum douăzeci-douăzeci și cinci de ani. Sint primele filme care pretindeau că-mi povestesc viața și care, la vremea lor, mi se păreau extrem de false și mai mult decit schematice. Dar ciudat, astăzi, cind istoria a trecut și peste acest timp, clasindu-l, cind el nu mai este viață de alături, ci într-adevăr un fel de poveste îndepărtată de care parcă am mai auzit, conștiința mea se scindează amuzată, descoperind nu unul, ci două spectacole într-unul singur. Pe de o parte filmul, pe de alta ecoul lui în biografia mea.

Filmul in sine, mediocrul și plat cum era, paradoxal cîștigă la această probă de rezistență, căci nu mai e văzut cu speranța ineditului, ci in contextul cunoscut al perioadei; situațiile trase de păr, verbele stereotipe, rezolvările ca la carte au, de data asta, senza termenului dintr-o serie; stingăcia scenariului este o stingăcie a epocii; personajele tipice în situații tipice reprezintă nu lozica, ci necesitatea înțeleasă. Într-un fel, filmul devine realist, căci exprimă schemele unei vîrste schematice.

Dar și mai greu trage în cumpăna acceptării filmului ecoul tău subiectiv, amintirile proprii pe care ți le stîrnește. Îți regăsești la personaje privirea, frazarea, propria lătime a manșetei, limita de păr lung de la care începea scandalul. Încerci să descifrezi fizionomiile, să ghicești cine e băiatul tuns perie, fata cu părul tăvot, să vezi cum arăta la vîrsta ta de azi vedeta pe care ai socotit-o întotdeauna mai în vîrstă. Treptat, ai impresia că, descoperind după nume și asemănare uitate chipuri juvenile, privești de fapt niște fotografii de familie în care s-au deus înfățișările generației tale. Căci un asemenea film este, înainte de toate, un album în care s-a încrustat generația.

Privind mai atent, semeni cu toți tinerii de acolo, și nu numai freza e de vină, nu numai un anume fel de a merge, de a fi trist sau vesel, demn sau dedublat, de a da din cap, de a zice da sau nu, ci mai ales un halou, o lumină juvenilă care înconjoară chipul tuturor, făcîndu-l să se distingă dintre luminile ce încadrau și înainte, și după, frunțile altor tineri. Nu-i o lumină ideală, ci fizică aproape; nu-i un blazon, ci mai degrabă o amprentă. Căci — dacă moda mai revine din cînd în cînd, identică, dacă mustăcioarele sau cocurile mai pot să se asemeie peste timp — lumina aceea de pe fruntea generației este irepetabilă, inconfundabilă și atît de exactă încît pare a respecta codul mai știu eu cărei convenții genetice din dialectica vîrstelor.

Romulus Rusan

Florian Potra

Radio TV

Tradiția în actualitate

● LA mijlocul lunii ianuarie 1967 se transmitea prima ediție a **Fonotecii de aur** și de atunci această emisiune radio-fonică și-a respectat întotdeauna intențiile programatice: înregistrările realizate și păstrate cu grijă și responsabilitate patriotică dau o imagine reprezentativă a istoriei culturii și civilizației românești moderne. Iată că televiziunea înțelege a urma un asemenea nobil exemplu și la începutul lunii august a inaugurat **Telefilmoteca de aur** printr-un prim ciclu ce-și propune să prezinte (cităm din programul tipărit) „personalități artistice de marcă ale teatrului și filmului românesc, cu imagini semnificative din creația acestora”. Spun un prim ciclu, deoarece bineștiind că zestrea arhivei t.v. este foarte bogată, putem aștepta cu îndreptățire și alte seriale de același tip dedicate marilor nume ale artei și științei naționale, pelicule-document de inestimabilă valoare, demonstrînd o dată mai mult cum forța tradiției este asimilată și valorificată de conștiința actualității ca un reper necesar, bogat în semnificații. **Telefilmoteca de aur** merită a avea un loc de prim plan în serile micului ecran, respectarea zilei și orei de difuzare asigurînd (ca și în cazul **Fonotecii de aur**) o bună audiență și un public stabil, interesat a urmări televiziunile ce alcătuiesc, în succesiune, o veritabilă Galerie Națională. Seara **George Vraca** (emisiune de Tudor Caranfil) a reconstituit, pe baza materialelor existente, personalitatea celui „magician al scenei”, actor de o „aleasă distincție și noblete”, care a înțeles să facă din armonia legii lumii sale interioare, o lume al cărui „punct fix” în glorie sau amărăciune „rămîne respectul față de sine”. Remar-

cablă evocarea lui Radu Beligan, din care am citat de altfel mai sus. Comentatorul a fost mai puțin interesat de biografia „exterioră” a maestrului Vraca și a preferat studiul de caracter. Cum marile creații ale lui Vraca (excepție: scene din **Richard al III-lea** sau **Vlaicu-vodă**) nu au fost reținute de pelicula cinematografică, emisiunea s-a sprijinit îndeosebi pe înregistrări radiofonice (dintre extraordinară roștire a poemului **Antea sute de catarge** pe care actorul îl transferă direct în melodie) sau fragmente de film. Cîteva minute doar, dar atît de emotionante, în care aparatul de filmat l-a privit pe maestru pregătindu-se să intre în scenă...

Pentru cei ce nu au avut posibilitatea a-l vedea vreodată au fost ele, oare, suficiente? La începutul emisiunii, Radu Beligan se temea, cu o secretă melancolie, că probele „materiale” pe care trecerea prin viață a unui actor le lasă (fotografii, înregistrări, afișe...) sînt insuficiente pentru înțelegerea lui. Tensiunea spectacolului, alta, mereu alta de fiecare dată, dăruirea, ce jalonează drumul spre rol și roluri, sînt sortite a fi înghițite de timp sau uitare, așa încît glosele, cit de însoțite, par a rămîne mereu cu un pas în urma sau în afara acestui arzător mister.

Este un lucru asupra căruia realizatorii, redactorii, reporterii **Telefilmoteicii de aur** trebuie să mediteze. Planurile se cer alcătuite pe termen lung și adaptate domeniului investigat, înregistrările astfel făcute înlocuiesc esențial să nu se piardă. Generațiile decenilor viitoare vor beneficia în acest mod de lecția înaltă a tradiției.

Ioana Mălin

România literară 17

Două dintre filmele de referință din istoria filmului românesc: ecranizările **Moara cu noroc** (regia, Victor Iliu) și **Pădurea spinuraților** (regia, Liviu Ciulei)

EXIGENȚELE legate de cunoașterea temeinică și diferențiată a vieții naționale și, mai ales, de necesitatea căutării și găsirii protagoniștilor din viitoarele noastre filme în însăși masa muncitorilor, a constructorilor de pe toate șantierele, inclusiv de pe cele ale agriculturii și ale cercetării, exigențe formulate cu rigoare materialist istorică și cu pasiune civică, patriotică, de secretarul general al partidului la recenta **Consfățuire** de la Mangalia, vor conduce, fără îndoială, la modificări importante și în raportul literatură/film, în politica ecranizărilor. „Poporul, în care tineretul are un rol de seamă, — a spus tovarășul Nicolae Ceaușescu — oamenii muncii sînt cei care au realizat tot ceea ce am obținut în dezvoltarea socialistă a patriei noastre. Ei sînt eroii care trebuie să-și aibă locul în film, în teatru, în poezie, în artă, în literatură, în pictură, în toate domeniile creației artistice! Pe ei trebuie să-i prezentăm”. E limpede, astfel, că producătorii și cineasții își vor spori căutările și în direcția acelor cărți — povestiri, romane, piese de teatru — în care eroii centrali „constituie un model de muncă și de viață”.

Cred că se ivește, în felul acesta, implicit, ocazia binevenită a unei creșteri, dacă nu a unui salt, de calitate în domeniul adaptărilor cinematografice de scrieri literare. O creștere sau un salt complex, menit să scoată la lumină prețioase fiioane cinematografice din proza și dramaturgia contemporană, care cuprind „explorări în actualitatea imediată”, dar și indicații, mai desluite în privința unei posibile „specificități de școală națională” în arta filmului românesc. Desigur, nu e de susținut — istoricește, în primul rînd, — un paralelism rigid între evoluția prozei epice și aceea a cinematografului: totuși, faptul că — încă acum zece ani, și de atunci peisajul s-a îmbogățit cu siluete și culori noi — Cornel Regman se simțea autorizat să vorbească de o **școală a nuvelei și povestirii românești contemporane** nu-i poate lăsa indiferenți pe producătorii și realizatorii noștri de filme, pe cei mai sensibili la ofertele literaturii și aoraave că nu există nici unul să nu fie sedus de farmecul acestora, „căci nu-l regizor să nu fi scris, măcar odată în viața lui, o adaptare”. Caracteristicile narativității literare nu se pot, oare, converti — retopite ca exoresie filmică — în valori emblematic ale cinematografului național? Cu atît mai mult, cu cit asemenea caracteristici sînt afine „specificului filmic”, adică nu sînt de considerat deloc străine de energia istică și de structurile limbajului cinematografic (dacă nu cumva s-au cristalizat, ca pretutindeni în lume, chiar „sub semnul filmului”). În incursiunea sa quasi-cronologică, Regman încrustează, ca adaosuri și cîstieuri față de tradiție, rînd pe rînd: „Sensibilitatea pentru autentic este desigur nota cea mai prețioasă a acestor tineri (Pop Simion, Nicolae Tic, Radu Cosașu, Ioan Grigorescu, Teodor Ma-

zilu, Ion Băieșu etc.), care au meritul de a fi lărgit observația, extinzînd-o spre realitatea șantierului, a vieții și preocupărilor tineretului”; „Dar cu aceasta proza revelatoare despre realitatea în plină desfășurare era încă departe de a fi scrisă. Mai era nevoie să apară și scriitorii de neabătut instinct artistic, animați de o dispoziție nebinevoitoare la concesii, dar nu din pricina abstracției, din vreun orgoliu al contestării, ci pentru că prezentul despre care urmau să vorbească era și singura realitate bine cunoscută, avuția lor, totodată materia însăși din care aveau să-și plămădească visul de artă. Unul cite unul acești scriitori se vor ivi: Fănuș Neagu, Nicolae Velea, D. R. Popescu, Ștefan Bănuțescu, Vasile Rebreanu, alături de scriitorii cîștigați mai de mult pentru cauza forării artistice a actualității. [...] Pe urmele lui Marin Preda, dar și printr-o agerire a retinei, ei au intuit mai ales că povestirea e fructul dintre toate preferat al perioadelor cînd o așezare nouă dă re față, ca pe un miracol al vieții, o umanitate nouă”; „O parabolă despre eroismul anonim chiar este **Friguri**”; „...istorisirile de tip tradițional... nu lipsesc nici ele din peisajul nuvelei actuale, alimentînd serul cu piese încăpătoare, bine înjghebate, dar de o construcție mai puțin elaborată, ca o solidă casă de birne. Așa sînt nuvelele lui Ion Lăncrănjan (**Pe tăcute**, **Eclipsă de soare**), cu situații și conflicte puternice, rupte nemijlocit din realitatea socialistă...”; „...Eugen Barbu în **Munca de jos**, una din cele dintîi nuvele ale sale și în același timp o convingătoare imagine a colectivității muncitorești dintr-o veche tipografie după Naționalizare. Spontaneitatea lui Barbu în conturarea mediilor de tradiție proletară bucureșteană se dovedește neîntrecută” etc. (subl. n.). Și, în sfîrșit, concluzia, cu precizarea că privirea asupra nuvelei și povestirii românești contemporane „ar vrea să fie și o invitație indirectă de a se alege... acele soluții de lucru care nu numai că nu închid accesul spre problematica umană și sore marile scopuri ale contemporaneității, dar fac totul să-l înlesnească, văzînd în aceasta o sacră datorie” (subl. n.).

De bună seamă, „privirea” citată se cere întregită cu nume și cu titluri noi, proaspete, cu valori apărute în ultimul deceniu, de la Augustin Buzura și Grigore Zanc la Mircea Săndulescu. Ea nu rămîne, însă, în esență, mai puțin stimulatorie în ceea ce privește „soluțiile de lucru” sugerate cineasților, chemați, și ei, să militeze pentru „cauza forării artistice a actualității”. Nu e de competența mea să propun, aici, liste și cataloage de titluri apte să tindă dinspre structura lor literară spre o posibilă structură filmică: asemenea inventare au a se alcătui la casele de filme (la drept vorbind, destul de dezorientate, aceste case, în aprecierea atît a virtualităților cinematografice ale literaturii, cit, mai ales, a tensiunii gnoseologice, de cunoaștere a vieții naționale, conținute în povestiri și nuvele, ca și în romane). În

Istorie și simbol

FĂRĂ îndoială că pentru noi, cei de astăzi, ca și pentru contemporanii acelei clipe unice, ziua de 23 August 1944 reprezintă un eveniment istoric determinant, dar și un simbol încărcat de infinite semnificații. Această bivalență, în fond consecință dialectică a unui proces unic în care sint cuprinse prezentul și devenirea, a generat și generează mereu noi interpretări, noi ipostaze concrete și ideale, restituiri și metafore, amintiri și proiecte. Dacă ipostaza concretă, sobră, explicită a evenimentelor ce au precedat și pregătit actul insurecțional, ne este furnizată de o bogată documentație, de cifre și imagini concludente, cea simbolică, în care sint implicați oamenii cu existența și vișurile lor, destinul unei societăți și al unui spațiu spiritual, perspectivele și poezia cotidianului, ne sint dăruite, într-o caleidoscopică mișcare perpetuă, cu ajutorul artei. O artă ce a contribuit, prin chiar sensul ei de propagator al idealurilor umane de libertate, egalitate, frumusețe și adevăr, la menținerea speranțelor și a tonusului optimist necesar rezistenței, iar apoi la promovarea și amplificarea sensurilor intime ale noilor idei, ale noilor realități. De aceea nu ne-am putea imagina interpretarea sărbătorii noastre naționale în afara dimensiunii sale istorice și a semnificațiilor simbolice consecutive.

Reflectând la încărcătura de idei și fapte conținute în chiar definiția actului de la 23 August 1944, o revoluție socială și națională, antifascistă și antiimperialistă, vom înțelege exact semnificația simbolică și concretă pe care o acordăm, dintr-o perspectivă largă, generoasă, rolului jucat de cultură, de artă, în realizarea unui climat de luptă conștientă, în permanenta preocupare pentru menținerea identității naționale și a purității idealurilor tradiționale. Să nu uităm, aruncind un arc peste timp, ce au însemnat pe plan artistic, social, politic, militant, artiști ca Iser, Tonică, Răssu, St. Dimitrescu, Phoebus, Cristea, Mărculescu, Vida, Anestiu, B'Arg, ce a însemnat, ca o investiție pe termen lung, contribuția lor la formarea conștiințelor și la prelungirea propriei responsabilități prin generațiile ce le-au urmat. De aceea, după acel August din 1944, revoluția și-a găsit nu numai interpreții în scară artistică militantă ci și conștiințele capabile să se angajeze în procesul de edificare a unei societăți noi și a unui prototip uman nou. Consensusul a fost unanim, modalitățile variate, așa cum trebuie atunci când se operează cu un material atât de viu, de mobil și sensibil cum este arta, rezultatele s-au confirmat în timp și tind să intre în istorie. De la imaginea anonimilor oprimați, a muncitorului sau țăranului deveniți prototip și subiect pentru exprimarea protestului, s-a trecut la redarea eroismului cotidian al muncii, la înălțarea unui monument colectiv, prin contribuția tuturor artiștilor, celor ce marcasează istoria și o făuriseră de veacuri. Regăsim în acest proces ce se continuă și astăzi, amplificat și nuanțat prin dialectica devenirii obiective, toate bunele tradiții ale artei noastre, profunda responsabilitate ce a caracterizat totdeauna creația spirituală pe acest pământ. Regăsim, mai ales, noua conștiință ivită în împrejurări istorice grave pentru poporul nostru și redată unei noi perspective prin actul de la 23 August, conștiință profund revoluționară și umanistă în esență și manifestare.

DAR acest moment de răseruce a însemnat, simultan, restituirea unei întregi istorii asupra căreia truseseră savanți de renume pentru a-i descifra sensurile și avatarurile, care fuseseră împlinite de oameni și pentru oameni, care se cerea afirmată prin orice mijloace, aici și pretutindeni. În felul acesta, artiștii beneficiau de o nesecată sursă de inspirație, aveau prilejul să redacteze cronică timpurilor trecute din perspectiva celor contemporane, redând-o spațiului originar și oamenilor. De aici și lărga dezvoltare a genurilor monumentale, de aici și o nouă dimensiune a viziunii agorice, astfel încât ideea artei de for public, accesibilă tuturor și educativă pentru toți, să se îplinească asemenea încă unei realități concrete. Să ne gândim ce au însemnat pentru anii imediat următori celui 23 August contribuția unor artiști ca Boris Caragea, Gh. Anghel, Alex. Ciucurencu, Vida Géza, Miklós Gábor, Szöny, Corneliu Baba, Ion Jalea, Kazar, Gh. Labin, Erdős Paul, Ioan Gr. Popovici și alții, cărora li se datorează atâtea proiecte și împliniri ale noilor perspective artistice. Efortul lor a însemnat, paralel, și un nou început de drum, o contribuție la clarificarea concepțiilor și adevăratei mijloacelor, o deschidere către noi unghieri de interpretare ai cărei beneficiari au fost generațiile următoare, până la stadiul actual al dezvoltării artistice. Important ni se pare, în

acest moment, nu neapărat saltul calitativ operat prin contribuția lor, firește variabil de la caz la caz, ci faptul că s-a conturat și apoi s-a dezvoltat o nouă perspectivă, o nouă interpretare a creației ca statut social asumat, un nou tip de artist angajat, revoluționar și comunist în concepție și nu doar în practică. Poate de aceea în opera unui Anghel, în „Victoria” sa, trebuie să vedem nu numai valoarea artistică superioară, ci și actul de conștiință semnat în acel moment, cu toate perspectivele fertilizante, în ciclul „1907” al lui Corneliu Baba nu trebuie să vedem doar o bună pictură, adevărată și emoționantă, ci și un început de drum, o propunere și o provocare adresată conștiințelor ce pregăteau viitorul. Rezultatele acestui moment de asumare a răspunderilor civice, de luptă cu inerția și cu prejudecăți sterile, se văd în continuarea procesului amplificat dialectic, se văd astăzi, în succesele și împlinirile artei românești contemporane. Dimensiunea istorică și cea simbolică a zilei de 23 August ni se relevă amplificată prin noile realități, prin noile sarcini și imperative ce revin artei în funcțiile sale de restituire și educare, de document și metaforă.

Avem în acest moment o concentrare de valori artistice, în toate genurile dezvoltate printr-un proces obiectiv, pentru care putem fi învidiați. Avem personalități de primă mărime, oricare ar fi crite-

riul pe care l-am utiliza, la nivelul tuturor generațiilor, avem o clară și distinctă imagine a sarcinilor și perspectivelor ce revin artelor în general, culturii noastre contemporane. Cimpul nostru ideologic postulează dezvoltarea creației ca un fapt de necesitate organică pentru societate, societatea însăși reclamă opere de calitate, pe măsura timpului și a dezvoltării noastre. În acest climat de consens și colaborare fructuoasă, cu rezultate demne de reținut ca repere ale unui moment istoric deosebit, imaginea simbolică a zilei de 23 August se amplifică, tocmai pentru că sensul ei istoric ni se relevă cu o nouă pregnanță, pe măsura dimensiunilor actuale ale existenței. Ea nu este prezentă doar ca un enunț, ea înseamnă însăși condiția noastră de astăzi, începutul și perspectiva unui proces la care sintem chemați, acum mai puternic decât oricând, să contribuim cu doplină responsabilitate, cu ceea ce avem mai bun.

Iar arta, creația de bunuri spirituale, este în primul eșalon al acțiunii perpetue, revoluționare, așa cum a fost totdeauna în istorie, redimensionându-și funcțiile și redactând o nouă simbolică a evenimentelor, dintr-o nouă perspectivă istorică.

Virgil Mocanu

VICTORIE — sculptură de Gh. D. Anghel

MONUMENTUL INDEPENDENȚEI, Iași — sculptură de Gabriela Manole Adoc

MUZICĂ

Prime audiții simfonice românești

SUCCESIUNEA de prime audiții românești prezentate de orchestrele bucurestene reflectă, cu aproximativă fidelitate, un piasaj divers, cel al variatelor orientări compunistice ale unei școli creator dominate de imensa personalitate enesciană, dominație în același timp fertilă prin crearea putinței de desprindere în evantai plecând de la același numitor comun: etosul folcloric românesc, condensat și stilizat în paginile capodoperelor enesciene. Analizând succint unele prime audiții, limpede se vede că, dincolo de rezultate diverse, așa cum diverse sint partiturile ascultate, întregul stagiunii nu va fi niciodată egal cu suma părților componente, la fel cum un organism viu este mai mult și mai altfel decât suma organelor alcătuitoare.

Armonii lirice de Cristian Brâncuși, piesă dirijată în concertul orchestrei RTV de compozitor, este o lucrare având la temelie un principiu compunistic extrem de simplu: cel al contrastului. Întreaga lucrare, relativ scurtă, se construiește dintr-o creștere orchestrală (examinând de aproape, dintr-o progresivă îngrămădire de evenimente sonore repartizate orchestral după principiul diseminării timbrilor) rezolvată într-o țesătură clar melodică unde melismele se disting cu

evidență deopotrivă prin juxtapunerea la un segment neclar și prin evidențierea unor compartimentări sonore în care rezidează, de data aceasta, legile unei estetici clasice, aceea a melodiei acompaniate. Soluția nu este nici nouă, nici complicată. Interesantă se arată a fi atitudinea autorului ambiționând să creeze contraste fără folosirea acelor facile rezolvări care, de la Stravinski încoace, se constituie în frecvente pașise. Altfel spus, autorul, dorind descrierea unui fapt muzical primar întins pe relativ largi suprafețe, ocolește rezolvarea cea mai la îndemână; mai mult, partitura este excesiv mărunțită, până la limita menținerii celui dram de coeziune necesar pentru păstrarea, chiar și alterată, a primei inițiative. Sint aici elemente excelent rezolvate compunistic care îndreaptă interesul nu atât spre ideea piesei (în realitate, ideile deosebite au nevoie de spații muzicale largi pentru a se demonstra ca atare) cât spre modalitatea, fără discuții ingenioasă și de excelent meșteșug, de realizare.

Trium de Miriam Marbe, primă audiție realizată la filarmonică de Aurel Niculescu, reprezintă un punct de adunare pentru o muzică având multe elemente caracteristice. Stilul autoarei poate fi descris în mare dacă se vorbește despre rarefierea scriiturii, despre predilecția

pentru registrele înalte ale ambitusului orchestral, despre sublinierea rolului percuției de culoare în partitură. Sint aici câteva elemente care, fără a trece în plan secund dimensiunea clar încheiată a construcției, evidențiază o estetică guvernată de plăcerea coloristicii. Fără a renunța la ceea ce îi este propriu, autoarea adaugă partiturii recent interpretate câteva elemente aparent exterioare: secvențe de coral la alături, pedale în registrul grav, cantilene în durate medii și lungi. Aparent, partitura încetează să se mai lege; în fapt, plecând de la realitatea că, în aceeași măsură, elementele nou introduse au o proprie dimensiune a culorii potențată de topos-ul atribuit în partitură, autoarea scrie o muzică unitară, coerentă, având o gamă cromatică mult lărgită, fără ca vibrațiile sonore nou introduse să părasească — vorbind la figurat — spectrul vizibil.

Concertul pentru vioară, violoncel și orchestră de Wilhelm Berger, primă audiție dirijată la Filarmonică de Mihai Brediceanu într-un concert inclus în cadrul Festivalului național „Cintarea României”, soliști fiind doi tineri de remarcabil talent, Cristian Ifrim și Marin Cazacu, este o lucrare majoră a compunisticii noastre. Trăsăturile ei nu diferă de cele ale muzicii ultimelor lucrări ale autorului, prioritară fiind aici lungimea ideilor sonore, suprapunându-se unei orchestrații cu deosebire funcționale, epurate de elementele coloristice putând determina semnificații în alt plan decât cele la care se rezumă muzical compozitorul. Muzica lui Wilhelm Berger își primește coeziunea de amănunt din rigoarea cva-

simatică a alcătuirii detaliului sonor, sistemul (teoretizat amănunțit într-o serie de lucrări marcante în muzicologia românească) permițând rămânerea înăuntrul frontierelor aceluiași etos sonor (faptul e firesc de vreme ce intercalarea este prima guvernată de șirurile fibonacciene stind la temelia creației sonore). Lungimile Concertului adaugă însă nuanțe suplimentare oarecum inrudite, cred, cu cele ale muzicii lui Șostakovici. Austeritatea lipsită de echivoc, rezultantă a orchestrației de descendență brahmsiană, dimensiunea monumentală, consecință a lungimilor secțiunilor, limpezimea formei, premisele fiind aici puse de delimitarea categorică a secțiunilor, lipsa de contraste majore izvorind din menținerea într-o relativ strinsă arie dinamică și timbrală, culoarea având ca nod central nuanțele de cenușiu (fapt datorat perseverenței cu care se păstrează axiomele inițiale) — acestea ar fi determinanțele unei creații căreia i se poate descoperi o organicitate stilistică, o rotunjime remarcabile. Este clar că Wilhelm Berger scrie o muzică împingând într-un plan depărtat premeditarea reacției de (entuziasă) receptare a publicului. E aici o consecvență de atitudine creatoare, exigentă în primul rând față de propriile principii, a cărei valoare se sprijină în principal pe modul de a înțelege actul de creație (putându-și număra printre precursori pe Bach, Bruckner, Webern) ca proces în lanț, inductiv, unde fanteziei îi revine un cert loc al ei, nepermițându-i-se romantice supradimensionări.

Viorel Crețu

Întâlnire cu eroii din literatură și teatru

A MPLUL și substanțialul studiu preliminar al lui Dan Grigorescu introduce pe cei ce n-au ascultat-o la cursuri sau conferințe, ori la emisiunile Radiodifuziunii, pe incomparabila profesoară Alice Voinescu, în opera ei, aproape integral prezentată într-un singur volum,¹⁾ care strânge la un loc cele trei cărți: **Montaigne, omul și opera** (1936), **Aspecte din teatrul contemporan** (1941) și **Eschil** (1943), precum și câteva eseuri și conferințe. Am avut norocul să cunosc, prin relații de familie, încă din copilărie, pe tinăra de 28 de ani, care-și luase doctoratul în filosofie la Sorbona, cu o teză despre Hermann Cohen și școala de la Marburg. Cariera ei didactică, de profesoară de istoria teatrului universal la Conservatorul de artă dramatică din București, a revelat abia după încheierea războiului mondial o personalitate culturală, înzestrată cu darul cuvintului, — așa spune, dacă expresia n-ar fi răsuflată, cu magia verbului. Vorbitorii își ținea auditoriul sub vraja unei de taină, a unei expunerii rigurose gândite, logic înălțată, dar și învâluită într-o aură de confesiune intimă. Rareori profesor s-a apropiat mai mult de inimile studenților și studentelor, într-o vreme cind un duh nesănătos bîntuia universitățile noastre și cind sălile de cursuri se populau din greu. Valorile umane, cu rădăcinile în antichitatea greco-latină și cu tulpina în Renaștere, care ilustrează umanismul secolelor următoare, însuflețesc scrisul și verbul Alicei Voinescu, iar opera ei le urmărește creșterea, de la tragedia lui Eschil pînă în zilele noastre, ale teatrului problematizant, trecind prin expresia cea mai aleasă a spiritului renașterii, **Eseurile** lui Montaigne.

Care ar fi însă punctele de contact ale gândirii acestei femei excepționale, cu literatura propriu-zisă? Se înțelege, întrebarea nu poate trece peste faptul că filosofia culturii și-a aplicat meditația și asupra literaturii și a domeniului ei de activitate. Strictețea acestuia, rigoarea, nu exclude însă, nici nu elimină, acolo unde primează pasiunea pentru frumos, înmugurirea talentului. Este cazul Alicei Voinescu, care s-a încercat cu discreție în difficult gen al dialogurilor platoniciene, ilustrate postbelic de Paul Valéry cu cele două capodopere: **Euphrosyne** și **L'âme et la danse**. Un grupaj de scurte dialoguri, în care-i ascultăm rînd pe rînd pe eroii tragici Agamemnon, Clytemnestra, Oreste, Eleclra, Prometeu, Casandra, corul, Hamlet, Antonio și într-un rînd pe însăși autoarea, de vorbă cu Prometeu, pune în cauză tema ontologică a omului, față cu destinul său, a luptei eroilor cu atotputernicia acestuia sau a zeilor, dar și cea cosmologică, a legii ce guvernează și universul.

Prometeu, în dialog cu profetesa Casandra, enunță categoric: „Legea este ordinea din Cosmos și din Om. Cine descoperă aceasta, din rob devine om liber.”

Cel mai bun dintre convorbitori sînt dominați de iubirea de oameni. Același Prometeu îi spune Antigonei, devotatei fiice a lui Oedip: „Ca și mine, ți-e dor de oameni — ți-o fi și milă de ei.”

Dorul, într-o accepție foarte largă, e dominantă gândirii și scrisului Alicei Voinescu, care a preferat cuvîntul specific sensibilității neamului nostru, unor alte noțiuni, echivalente sau similare. Lui Prometeu îi e dor de cei ce visau să-i semene, adică de oameni iscoditori și temerari, pînă la expunerea propriei vieți, în folosul semenilor și al progresului. Casandrei, veșnicei prevăzătoare de catastrofe, îi recomandă să ardă „năpraznic”, adică la limita supremă, ca să-și însuflețească închipuirile (cele de bine, firește!), cu concluzia: „Fără poezie nu este creație!”

Focul, răpit de către Prometeu, spre a-l transmite oamenilor și a-i face deopotrivă cu zeii, care-l sancționează cumplit, n-a fost alta decît expresia **dorului**, care-și îmbogățește sfera noțională cu aspirația larg umanitară, cu dragostea bieților oameni, supusă tuturor încercărilor și părăsită propriilor ei slăbiciuni.

Antigona a trebuit să-și sacrifice **dorul**, fetei care casnică, perspectiva unui soț iubit și a unui cîrd de copii, pentru a-și călăuzi tatăl orb și fără căpătii.

Protagoras speculează asupra **dorului** de viață și de natură a lui Aias, sinucigașul. Antonio, din **Negustorul din Veneția**, de vorbă cu Hamlet, îl întreabă:

— De ce ne-o fi atît de dor, Hamlet, de faptele lumii eline, ce sunt și solide și ideale totodată? —

Același enunță legea ideală a iubirii: „...**dorul** nu cere, el dăruiește.”

Mai departe însă, vedem că, pentru el, **dorul** nu este restrîns la perechea celor ce se iubesc, ci se extinde asupra umanității:

¹⁾ Alice Voinescu, **Întîlnire cu eroii din literatură și teatru**. Studiu introductiv, antologie și note de Dan Grigorescu, Editura Eminescu, București, 1983, în -8°, 344 de pagini.

„Mă simt împlinit, simt cum din mine se revărsă **dorul** — așa vrea să mă dăruiește omenirii întregi.”

La Montaigne, autor și al unui eseu despre educație (**Institution des enfants**), autoarea întrevide „cît **dor** i s-a strîns în inimă”, deși omul nu s-a prăpădit cu firea, pierzîndu-și patru sau cinci fete neviabile, iar răspunsul său însuflețit, către bătrînețe, la apelul Mariei de Gournay, „fiica lui adoptivă”, o face să creadă că „vom vedea cum crește în el simțămîntul adînc și cald al paternității sufletești”.

D A TORITĂ acestui mod de participare la elanul viitoare lui editoare o mai îndeamnă pe Alice Voinescu ca în al doilea capitol ce l-i consacră (**În castelul Gournay**), cel mai întins dintre toate, să intercaleze, ca și cum ideile lui Montaigne s-ar fi lîmpezit și concretizat în acest cadru primitiv, subcapitolele: 1. **Despre om, viață și moarte**, 2. **Despre Femeie, dragoste și căsnicie**, 3. **Despre viața socială**, 4. **Despre intranzigență și fanatism**, 5. **Despre religie**, 6. **Despre frumos, poezie și stil**, cu alte cuvinte, mai toată sfera gândirii lui.

Autoarea crede că „din comerțul său intim cu eroii lui Plutarh”²⁾ l-ar fi cuprins pe Montaigne „**dorul** de faimă și de nemurire”, sentiment care excludea însă „amibiția de a parveni în timpul vieții la ranguri superioare și tristețea de a fi exclus din acea glorie [ce] nu se traducea nici prin amărăciune, nici prin buderie”³⁾. Onoruri i-au venit, căzute ca din cer, deși nu alergase după ele. Freventase însă curtea, după ce se retrăsese din magistratură. Henric de Navarra, viitorul Henric al IV-lea, l-a făcut gentilom de cameră, din proprie inițiativă, deși îl știa că depinde de partida catolică, însă fără fanatism. Era loial regelui său catolic, dar suspectat de poziție între două lînturi, spunea că trecea drept ghelf pentru gibelini și drept gibelin pentru ghelfi. Vremurile erau groaznice, ale unui nesfîrșit război civil, în care catolicii luptau cu protestanții, dar erau divizați între ei, iar partida catolică dizidentă apela la intervenția armatelor spaniole. Spirit prin excelență tolerant, Montaigne dorea împăcarea taberelor și reinstaurarea ordinii în țara pustiită de bătălii sîngeroase, fără perspectiva păcii interne. N-a fost însă închis la Bastilia ca partizan al lui Henric de Navarra, cum afirmă autoarea, ci ca represalii, dictate de ducele de Elbeuf, pentru că regele Henric al III-lea îl deținea pe partizanul său, un Rohan. Afînd de acest abuz, regina mamă, Catherina de Medicis, interveni îndată pe lîngă Henric, ducele de Guise, stăpîn peste Paris în acel moment, iar acesta porunci eliberarea, în aceeași zi. Asasinarea acestui pretendent legitim, răzvrătit contra coroanei, în 1588, din ordinul regelui, care avea la rîndul său să fie ucis, peste un an, făcu din cumnatul acestuia, Henric de Navarra, succesorul său neașteptat. Montaigne era și în bune relații cu frumoasa Corisande din vremea cînd era măritată cu contele de Grammont și de Guiche. Alice Voinescu se înșală cînd afirmă că autorul **Essais**-urilor ar fi încercat să o separe de Henric al IV-lea. Ea a fost marea pasiune a acestuia între anii 1583 și 1591, iar Montaigne, cînd nu putea ajunge la rege, pentru un sfat sau o sugestie, beneficia de accesul la dînsa, ca un sfetnic loial, doritor de binele public.

Urmărind curba destinului **Essais**-urilor Alice Voinescu consemnează: „Veacul al XVII-lea a renegat pe Montaigne cu glasul lui Pascal și al tuturor de la Port-Royal.” Este adevărat că genialul fanatic bigot care a fost Pascal, deși obsedat de **Essais**-uri, perceptibile în numeroase fragmente din ale sale **Pensées**, nu știa cum să se lepede de tot atît de genialul său înaintaș, confortabil instalat într-un conformism nesuspectat în vremea lui. Montaigne îl vizitase pe Papă, îi sărutase papucul, primise binecuvîntarea lui, trebuise să asculte micile rezerve cardinalice, relative la cite un pasaj din **Essais**, dar se strecurase cu dibăcie în climatul de redutabilă intoleranță religioasă. În al șaptelea deceniu al secolului următor însă, cartea lui a fost pusă la index de Biserica romano-catolică, iar din rîndurile ei, a atacat-o atît Port-Royal, în **Logica** lui Nicole și în **Pensées** de Pascal, cît și filosoful Malebranche, în **Recherche de la Verité**. Albert Thibaudet, în ediția sa din 1936⁴⁾, notează:

„1669—1724. Mare interegn al lui Montaigne. Pe cînd între 1595⁵⁾ și 1650 apare cite o ediție a **Essais**-urilor în medie la

²⁾ Montaigne n-a fost numai pasionat cititor al **Vieților paralele**, în faimoasa versiune a lui Amyot, ci și a scrierilor adunate sub titlul **Les oeuvres meslees de Plutarque**, pline și ele de anecdote și de citate, ca și **Eseurile** (în versiunea aceluiași l).

³⁾ În trecut, noțiunea curentă era **paraponul**.

⁴⁾ Completată de Maurice Rat în 1962 (Editia Gallimard, colecția Pléiade).

⁵⁾ Prima ediție postumă, adăugită și îngrijită de Pierre Brach și Marie de Gournay.

Trapez

LXXIII

256. Cînd a socotit că primejdia a rămas în urmă, Ulise s-a dezlegat de catarg și i-a dezlegat și pe ceilalți. Scoțîndu-și ceara din urechi, au dat drumul magnetofonului... Și au început să plîngă de necaz.

257. „Azi am aflat de la mama că trăiți. Noi pînă azi crezusem că scriitorii nu trăiesc...” Nici eu, înainte de a deschide acea scrisoare, — trimisă de doi copii din Babadag, nepoții lui Lisei Halca, fostul paznic al farului de la Portița — nu bănuisem cît de adînc aveam să cad în fața ei pe gînduri.

258. Am o mare capacitate de a uita — de a uita total — răul ce mi s-a făcut. Dar dezamăgirile nu le uit.

Vai de cei care, prieteni fiindu-mi și prieteni fiindu-le, au greșit față de prietenie.

259. Nici cel mai mare actor nu poate bea un pahar de apă cu setea cu care îl bea un om căruia efectiv îi este sete.

260. Nici gîndurile mele nu au fost ale mele. Eu am fost al lor.

261. Oricît s-ar strădui să ocupe cît mai puțin loc, oricît s-ar da la o parte din drumul celorlalți, elefantul n-are să audă niciodată spunîndu-se despre el că e modest.

262. Fiecare pahar, fiecare cuțit, fiecare furculiță cu care îmi înzestram locuința, le cumpăram cu banii primiți pentru ceea ce scriam. Iar de scris, scriam mai ales despre cei oropsiți și umili. Am socotit imoral ca în locuința mea să se găsească prea multe pahare, cuțite și farfurii.

Geo Bogza

doi ani o dată, trec 56 de ani⁶⁾ fără ca să mai iasă de sub tipar.”

Aceasta nu vrea să zică însă, dacă n-a fost reeditat timp de peste o jumătate de secol, că Montaigne n-a fost citit în acel interval. „Libertinii”, adică liber cugetătorii veacului, făceau din **Essais** cartea lor de căpătii și rideau de propoziția lui Pascal:

„Le sot projet qu'il a de se peindre l'”.⁷⁾ Ca un substitut de inchișitor, mai prezica:

„Cartea lui nu era făcută să îndemne la cucernicie, nu era obligat la aceasta: dar ești totdeauna obligat să nu îndepărtezi de la el cu nimic.”

Să rostim vorba cea mare, de care s-a ferit Alice Voinescu: **Essais**-urile lui Montaigne, prin liberul examen criticist, prin raționalismul lor funciar, cu toate asigurările de ortodoxie romano-catolică, erau în germene manualul cugetării libere, atît de așteptat. Dintre femeile luminate ale veacului al XVII-lea, Ninon de Lenclos (1620—1705) făcuse din **Essais** cartea ei de căpătii, din care citea în fiecare zi, ca dintr-un ceaslov.

Mai evaziv, Alice Voinescu formulează astfel, sintetic, efectul gândirii lui Montaigne:

„Montaigne își întrece veacul: el face legătura între morală și logică, unește curentul raționalist cu cel practic”, pune bazele unui sistem de filosofare, și cel mai sistematic dintre toți gînditorii devine astfel strămoșul sistemelor filosofice din veacul al XVII-lea.”

Acesta ar fi raționalismul lui Descartes (laic, în fond) și acela, catolic, al lui Malebranche.

Mai mult însă decît părinte al unor sisteme filosofice ulterioare, îl socotim pe Montaigne învățător al unei metode de gîndire și de cercetare, și primul mare psiholog european (se înțelege, nesistematic!).

A M STARUIT asupra **dorului**, în ultimă instanță expresie subiectivă a marii iubiri de oameni care o însuflețea pe Alice Voinescu și o transfigura, înfrumusețînd-o și făcîndu-se iubită de studenții și studentele ei. Al doilea concept, care adesea revine în cartea aceasta, este **elanul** și chiar **elanul vital**, deși gînditoarea nu era bergsoniană, ci, în calitate de urmașă a lui Hermann Cohen, o neokantiană.

Elanul vital devine însă un factor fecund de cunoaștere:

„În univers e elan, în animal e pornire, în om elanul și pornirea se fac **înțelegere limpede și voința e voința de adevăr**”⁸⁾.

Atribuindu-l lui Montaigne, autoarea continuă:

„Aceasta e morală care într-o vreme de fantezie dezmătată și de dominare a temperamentului pregătește spiritul științific prin virtutea lucidității.”

Aceluiași spirit științific, aceleiași virtuți a lucidității, datorăm Alicei Voinescu adîncile analize ale tragediilor eschiliene și ale dramaturgiei contemporane. Eram ca și dînsa, cu mai puțină pregătire, ca să nu zic cam fără voce, cronicar dramatic, și împreună cu ea am strigat: „Jos măștile!”, la reprezentăția lui **Macbeth** în 1948, în regia lui Ioan Sava. Într-adevăr, enormele măști dădeau scenei un aspect carnavalesc, obstruind chipurile

personajelor și suprimînd efectul emotiv al replicilor.

Emotivă prin excelență, Alice Voinescu nu și-a ascuns repulsiunea pe care ne-au inspirat-o măștile, recunoscînd însă „că spectacolul a avut un stil, ceea ce țînută fermă, datorită fără îndoială, în primul rînd, unei concepții foarte precise a regizorului”.

Feminitatea ei discretă s-a manifestat însă rezolut în esul intitulat **Umanismul feminin**, în care, neîmpăcîndu-se cu caracterul revendicativ al feminismului, inaugurat de sufragetele engleze, vedea în aceasta „diminuarea stilului feminin în viață”, tocmai prin nivelarea lui cu cel bărbătesc.

„Pentru a salva cultura”, scria autoarea, „care e de esență umanistă, femeia are îndatorirea imediată de a-și regăsi, de data aceasta perfect lucidă și pătrunsă de simțul răspunderii ei culturale, menirea ei eternă: formarea omului și mediului uman.”

F ELICITîNDU-I călduros, pe directorul Editurii Eminescu, precum și pe îngrijitorul ediției, pentru resuscitarea figurii nobile a Alicei Voinescu, îmi exprîm regretul că nu am fost întrebant dacă aș putea contribui cumva documentar la comp'etarea acestei admirabile cărți, adevărat manual de înțelepciune. I-aș fi comunicat editurii capitolul unic de **Amintiri**⁹⁾ din cite poate ne-a rămas de la ea. Este emoționantă solicitudinea pe care în 1908 i-a arătat-o Titu Maiorescu absolventei ce ezita să se prezinte la examenul de licență, îndemnîndu-l să nu șovăie și participarea sa discretă, din băncile studentești, la acela înaintea temutului profesor de istorie, D. Onciul. Examenul a fost „trecut frumos”, iar Maiorescu a contribuit, prin prezența sa neînchipuită, „ca direcția unei existențe omenești să se hotărască!”¹⁰⁾.

A doua amintire îl privește pe Hermann Cohen, al cărui curs l-a urmat în 1911, iar a treia, cursul de la Sorbona, cu profesorul de psihologie Georges Dumas.

În fragmentul privitor la cursurile de la Marburg, e vorba și de filosoful Nicolai Hartmann, atunci tînar Privatdozent¹¹⁾, iar memorialista pomeneste de recenta lui vizită la București „astă toamnă” (1942). Era prea discretă ca să amintească de gestul bărbatului aproape sexagenar, care a sărit peste poarta închisă a unei case din București, ca să-i ofere colegei sale române, un trandafir.

Henri Bergson ar fi recunoscut și în acest gest un indiciu spiritualizat al „elanului vital”. Ce ar fi zis însă dacă ar fi aflat că zelului Mariei de Gournay i-a răspuns, după 325 de ani, de peste ocean, acela al unei tinere americane, miss Grace Norton, care-i trimitea celui mai bun cunoscător al lui Montaigne, lui Pierre Villey, viitorul coeditor, alături de Fortunat Strowski, a monumentalei ediții a **Essais**-urilor, după exemplarul de la Bordeaux¹²⁾, munca ei ferventă de douăzeci de ani, consacrată lexicului **Essais**-urilor (lucrarea pusă la punct de Villey, „montanistul” orb, care-i depistase izvoarele erudiției și-i reconstituisese catalogul bibliotecii, al „librăriei” de o mie de volume)¹³⁾?

Șerban Cioculescu

⁹⁾ Apărut în „Revista Tineretului”, editată de Oficiul Educației tineretului, București, Anul I, Nr. 6, 25 august — 25 septembrie 1943.

¹⁰⁾ În text, semnul de exclamație precedat de cel de întrebare!

¹¹⁾ Conferențiar privat, ținînd cursuri facultative.

¹²⁾ Ediția în 5 volume, Bordeaux 1906—1933, t. 5, *Lexique de la langue des Essais*.

¹³⁾ Alice Voinescu și-a ignorat emula.

Vocația universalității

„Activitatea îndreptată spre intensificarea schimburilor cultural-științifice și cooperării internaționale cu toate țările, fără deosebire de orinduire socială, face parte integrantă din politica externă a României consacrată apropierei dintre popoare, colaborării dintre națiuni egale în drepturi, în scopul instaurării păcii pe planeta noastră, asigurării progresului și civilizației fiecărui popor”.

NICOLAE CEAUȘESCU

POARTA SĂRUTULUI îngemănează două jumătăți de cerc pe verticala contopirii cărora se află întotdeauna prezentul. Rotundul simbolului brăncușian seamănă atât de mult cu conturul de lumină al României, încât privind înapoi și privind înainte, de aici, din pragul marii noastre sărbători naționale de la 23 August, ca din oricare anotimp al vieții noastre de toate zilele, sau mai de departe, din sărbătorile altor popoare, lumina noastră are curbura împlinirii la fel de curat.

Desăvîrșirea în ritm susținut și pe multiple planuri a realităților României moderne, politica externă activă, realistă, promovarea unei colaborări multilaterale cu toate țările socialiste, cu țările care au pășit pe calea dezvoltării independente, cu toate celelalte state, fără deosebire de orinduire socială, activitatea susținută în organizațiile internaționale, participarea activă la dezbaterile problemelor majore ale contemporaneității, vizitele efectuate de conducerea noastră de partid și de stat în diferite țări ale lumii, sau întâlnirile de la București ale tovarășului președinte Nicolae Ceaușescu, secretarul general al partidului, cu înalte personalități ale vieții publice din întreaga lume, au determinat o creștere sensibilă în ultimii ani a prestigiului Republicii Socialiste România pe plan internațional.

Această realitate nouă a creat condiții prielnice mai bune cunoașteri a realității românești, afirmării gândirii noastre cultural-artistice și științifice alături de cele mai reprezentative curente și tendințe ale gândirii contemporane.

Relațiile diplomatice și consulare pe care le are România în prezent cu 137 de state, dezvoltarea schimburilor economice și de cooperare tehnică, cultural-artistice și științifice cu peste 150 de state, existența unui număr apreciabil de înțelegeri directe de colaborare între instituții de cultură românești și instituții similare din străinătate, acreditarea în țara noastră a unui număr sporit de corespondenți de presă străini, organizarea în țară a unor importante manifestări cultural-artistice și științifice cu caracter internațional, participarea unor personalități române de prestigiu la acțiuni similare organizate peste hotare, activitatea lectoratelor de limba, literatură, istoria și civilizația poporului român existente în marile centre culturale ale lumii, prezența în continuă creștere a agențiilor române de turism din străinătate, activitatea asociațiilor de prietenie din numeroase țări și relațiile cultivate de zeci de municipii din țara noastră în cadrul Federației internaționale a orașelor înfrățite — se înscriu într-un ansamblu al premiselor instituționalizate care favorizează mai buna cunoaștere și apropiere prin activizarea continuă și reciproc avantajoasă a schimbului de informații corecte, de valori materiale și spirituale.

FĂRĂ îndoială că noile date ale inserierii generalizate a rezultatelor științei și culturii române în circuitul valorilor internaționale nu pot fi concepute în afara actului istoric de la 23 August 1944, care a marcat decisiv modificările de structură ale societății și culturii noastre.

Înainte de război aria geografică și politică a relațiilor culturale și științifice ale României cu alte țări se limita de fapt la un număr de contacte pe plan european, exprimând tendința evidentă de „influențare” în sens unilateral — de la metropole spre așa-numitele „periferii” ale culturii. O puternică influență a fost reținută în acest context din partea culturii franceze și, pe planuri mai puțin importante, din partea celei germane, italiene și anglo-saxone.

Cu atât mai importante ni se dezvăluie în aceste evidente ale predestinării oficiale a culturii române pentru asimilarea, afirmarea internațională a unor străluciți reprezentanți ai gândirii cultural-artistice și științifice românești care — neputându-se realiza din cauza lipsei condițiilor materiale din țară — au dobândit în străinătate recunoașterea și integrarea în patrimoniul valorilor universale.

Este vorba atât de Emil Racoviță, întemeietorul științei speologice, de dr. I. Cantacuzino, Traian Vuia, precursor al aviației moderne, Henri Coandă — pionier al zborurilor cu reacție și fondatorul științei sonicității, de George Enescu, Constantin Brâncuși sau Panait Istrati, fără a omite întreaga pleiadă de mari maestri ai scenei europene ca Jean Yvonne, Maria Ventura, Alice Cecea sau neobosiții noștri contemporani Elvira Popescu și Eugen Ionescu, asimilați atât de definitiv unui context mai larg decît european.

Dar vocația universalității în gîndirea științifică și cultural-artistică românească a fost recunoscută încă înainte de aceste momente de elită ale ultimului veac și chiar înainte de scrierea numelui lui Dimitrie Cantemir pe frontispiciul bibliotecii Sainte Geneviève din capitala Franței — alături de cele mai cunoscute personalități ale celui de al optzecelea veac european, — înainte de înregistrarea la Viena, Paris și Londra a brevetelor lui Gheorghe Spacu, Alexandru Ciurcu, Henri Coandă, sau ale neobositului Petriche Poenaru, inventatorul unui „condei portăreț, fără sfîrșit, alimentindu-se el însuși cu cerneală” — cum se consemnează descoperirea stiloului în brevetul de invenție din 25 mai 1827 păstrat în arhivele Oficiului național al proprietății industriale din Paris.

Fiind o cultură generoasă în osteneala proprie, dar și deschisă, încă de la început, spre tot ce se întîmplă în lume, adică într-un dialog permanent cu marile curente ale gândirii europene, și nu numai europene, cultura română s-a întîl-

nit inevitabil cu cele mai autentice valori ale culturii altor popoare.

Nu le-a preluat epigonic, le-a asimilat doar, transformindu-le, apoi, potrivit condițiilor și disponibilităților proprii.

Aceasta este explicația originalității specifice pentru fiecare din etapele pe care cultura noastră le-a parcurs de la primele reflexe umaniste — consemnate în preocupările cronicarilor — și pînă la împlinirile de astăzi, care definesc atât de convingător trăsăturile esențiale pe care gîndirea și sensibilitatea românească le-au adăugat substanței generale a culturii universale.

Începînd cu ambianța literară definită treptat prin virtuțile primului poet român de limbă latină, Nicolaus Olahus (între 1493—1568) și prin existența manuscrisă a unor cărți populare ca *Alexandria*, *Halima*, *Floarea darurilor*, *Erotoicritul* și altele — tîlmăcite prin fileră slavă sau neogreacă —, continuînd cu deschiderea spre istorie — înțeleasă ca știință — și spre orizonturile filosofice — care au asimilat atât de durabil opera cărturarilor Nicolae Milescu, autor, printre altele, al scrierilor memorialistice *Itinerar siberian* și *Descrierea Chinei*, Constantin Cantacuzino, care și-a făcut studiile la Padova, sau cea mai complexă personalitate a vremii, Dimitrie Cantemir, domn al Moldovei și autor, la cererea Academiei din Berlin, al cărui membru era, al unui studiu în latină, consacrat țării sale: *Descriptio Moldaviae* — trecînd prin iluminismul românesc reprezentat riguros și dominant prin osteneala corifeilor cunoscuți „Școli ardelenă” sau în opera citorva scriitori importanți ai secolului trecut, printre care poetul, patriotul și remarcabilul diplomat Vasile Alecsandri — abordînd romantismul, parnasianismul sau simbolismul european, concomitent cu procedeele unui clasicism orientat, în cazul pleiadei pașoptiste, mai ales spre satiră, și ajungînd la realismul umanist al literaturii actuale, scrisul românesc și-a păstrat amprenta proprie prin răspunsul original pe care l-a dat marilor curente din literatura lumii.

Întreaga suită de nume și opere din perioadele cele mai fertile ale culturii noastre demonstrează această constanță a originalității.

În ceea ce privește reflectarea acestei virtuți în traduceri existente peste hotare, adică asimilarea literaturii noastre prin comparație cu alte producții literare, din secolele scrisului românesc, Eminescu, Caragiale, Sadoveanu, Argehezi, Blaga, Panait Istrati, Rebreanu, Ion Barbu, Tristan Tzara sau Zaharia Stancu, sînt nume cunoscute în multe țări.

DIFUZAREA literaturii noastre prin traduceri inițiate oficial a început de peste un secol de cînd în Franța, Anglia și Italia au fost alcătuite primele antologii de poezie românească.

Ritmul acestei difuzări a fost însă relativ lent, accelerîndu-se doar în ultimele trei decenii, în strînsă legătură cu dezvoltarea relațiilor culturale ale țării noastre cu alte țări.

Această perioadă corespunde, de altfel, accentuării rolului diplomației culturale în contextul general al activizării diplomației postbelice, ca o urmare a creșterii producției culturale și a diversificării căilor de comunicare între națiunile moderne.

Scriitorilor noștri clasici li s-au adăugat nume noi din literatura română contemporană.

Au fost prezentate pe scenele europene piese de Camil Petrescu, Mihail Sebastian, Horia Lovinescu, Paul Everac,

Aurel Baranga, Teodor Mazilu, Dumitru Radu Popescu sau Marin Sorescu, au apărut noi traduceri din opera lui Zaharia Stancu, lucrări ale lui G. Călinescu, Marin Preda, Titus Popovici, Eugen Barbu, Constantin Tolu, Dinu Săraru, poezia lui Mihai Beniuc, a Mariei Banuș, a lui Eugen Jebeleanu fiind citită în lume atât în volume de autor, cît și în culegeri cuprinzătoare care au început să rețină tot mai des și creația poetică a lui Ștefan Augustin Doinaș, Nichita Stănescu, Ioan Alexandru, Petre Stoica, Nina Cassian, Marin Sorescu, Ana Blandiana, Adrian Păunescu sau Mircea Dinescu.

Fără îndoială că — așa cum s-a mai spus — traduceri existente deocamdată din poezia lui Tudor Arghezi, de pildă, nu pot exprima încă decît parțial diversitatea și originalitatea unei opere care a dominat poezia românească din ultima jumătate de secol și pe care ierarhia europeană ar putea-o situa mult mai avansat.

O DIMENSIUNE nouă a prezenței literare românești în editurile străine o reprezintă în ultimii ani creșterea reală a interesului pentru literatura social-politică și științifică românească.

Explicația pare acum cît se poate de simplă: creșterea prestigiului Republicii Socialiste România în lume a devenit o realitate.

Pe de altă parte, dezvoltarea continuă și multilaterală a țării noastre a sporit în mod firesc condițiile necesare unei creșteri cantitative și calitative a contribuției României la crearea și schimbul de valori materiale și spirituale, la afirmarea în continuare a gândirii politice, științifice și cultural-artistice românești în lume.

Interesul editorilor străini pentru cărțile politice și economice românești sau despre România reprezintă, astfel, eoul interesului larg cu care cercurile opiniei publice mondiale urmăresc realizările poporului nostru, activitatea internă și externă a partidului și statului român.

Din cele peste două sute de lucrări importante apărute în ultimii ani în edituri străine, cele cu teme social-politice, istorice, științifice sau economice dețin, de pildă, o pondere pe care în urmă cu 5—6 ani o revendicau mai ales lucrările de prezentare turistică sau traduceri din literatura clasicii.

Literatura beletristică românească a fost prezentată peste hotare în mai mare măsură, atât prin importante antologii de poezie (Elveția, R.P. Chineză, U.R.S.S., Peru, Grecia, Italia, Argentina, Brazilia, etc.), proză (Danemarca, Italia, Spania), teatru (Spania, Argentina) cît și prin volumele de autor (cca 20 de lucrări anual) a căror apariție a fost întotdeauna bine primită.

Studiile politico-economice și științifice sînt însă preponderente în contextul general al creșterii numărului de cărți românești sau despre România ce continuă să apară peste hotare.

Această tematică acoperă, de pildă, aproape în întregime propunerile de coeditare adresate editurilor românești — de către importante case de editură din Anglia, R.F.G., S.U.A., Franța, Olanda și Japonia.

Este, poate, de asemenea interesant de observat că, în același sens, se îndreaptă și cererile de materiale documentare pe care le înregistrează Editura Enciclopedică Română din partea celor peste 160 de edituri cu profil enciclopedic din 34 de țări — cu care întreține legături de colaborare directă.

Fie că este vorba de marile enciclopedii ale lumii cum sînt: „Britanica” (Anglia,

O IMPORTANȚĂ deosebită în cunoașterea politicii partidului și statului român de dezvoltare multilaterală a țării, a realizărilor obținute de poporul român în toate sectoarele de activitate, precum și a preocupărilor fundamentale din perioada actuală, legate de dezvoltarea și modernizarea economiei naționale, perfecționarea conducerii și organizării societății noastre și adâncirea continuă a democrației socialiste au avut-o numeroasele volume de articole și cuvântări ale tovarășului Nicolae Ceaușescu, publicate în editurile străine.

Ele au consolidat largul ecou și efectele pozitive de durată pentru întreaga activitate internațională a României socialiste pe care le-a marcat numai în ultimii optsprezece ani consacrarea internațională rapidă a tezelor esențiale de politică internă și externă a partidului și statului nostru, care sînt accesibile în prezent cititorilor de limba franceză, engleză, germană, spaniolă, sîrbă, italiană, portugheză, greacă, finlandeză, neerlandeză, japoneză, urdu, hindi și altele, în total 21 de limbi, din 34 de țări, în care au apărut 131 de titluri, uneori în mai multe volume, ediții completate cu documente recente sau reeditări, oferite cititorilor de pe toate continentele de către edituri de prestigiu recunoscut.

S.U.A.), „Larousse” (Franța), „Marea Enciclopedie sovietică”, „Brockhaus” (R.F.G.), „Bibliographisches Institut” (Mannheim), „Rizzoli” (Italia), „Gakken” (Japonia), „Ramon Sopena” (Spania) și „Mc Graw Hill” (S.U.A.) sau de instituții cu producție enciclopedică mică sau mijlocie din țări ca Brazilia, Finlanda, Grecia, Iran, Israel, Norvegia, Polonia, Singapore, Tanzania, Turcia etc. cele peste 30 000 de pagini pregătite pe bază de comenzi ferme de către Editura Enciclopedică Română în ultimii ani în limbile franceză, engleză, germană, rusă, spaniolă, italiană, portugheză și română au acoperit cu precădere domeniile politic, economic, istoric și științific.

Preocuparea unor cunoscute personalități internaționale de a răspunde interesului opiniei publice față de realitățile României socialiste s-a concretizat și în includerea unor ample dosare românești în lucrări a căror zonă de investigație le-a asigurat, previzibil, o largă circulație: H.E. Frank — *Human Resources Development in Europa* (Anglia), Albert Masnata — *L'évolution de la planification dans les démocraties populaires* (Elveția), *Art Treasures of Eastern Europe* (Anglia), *Migrațiile omului* (Danemarca) etc.

La acestea se adaugă volumele despre țara noastră pe care le-au pregătit pentru tipar editurile „Enciclopedia dei popoli d'Europa” din Milano, „Kokusai Iohaska” din Tokio, „Nagel” din Geneva, sau autorii Georges Pillement și Jules Tallandier (Franța), Nelson Vainer (Brazilia), I. Svetlov (Uniunea Sovietică), Richard Hansen (Danemarca) ș.a.

PENTRU o mai bună cunoaștere a realității românești în lume, editurile românești și-au propus și au reușit să publice în anii trecuți în principalele limbi de circulație internațională, peste 150 de lucrări din cele mai diferite domenii de activitate, continuându-se astfel efortul de a facilita accesul cititorilor străini la informația esențială, de sinteză, prin lucrări precum *Chronological History of Romania* — o istorie a civilizației românești din cele mai vechi timpuri pînă în prezent, elaborată de un colectiv de peste 30 de autori, *Who's who in Romania* — un dicționar cu biografiile a peste 1 200 de personalități române contemporane; *Directory of Cultural and Scientific Institutions of Human Sciences in the Socialist Republic of Romania* — volum pregătit de Editura enciclopedică pentru Fundația italiană Giovanni Agnelli; mai multe lucrări de istorie, împreună cu alte studii de specialitate ale Editurii Academiei, volume de autori importanți la Editura „Meridiane”, alte titluri de lucrări literare în ediții bilingve la Editura „M. Eminescu”, printre care poezii de M. Eminescu, Lucian Blaga, George Bacovia, Nicolae Labis, Ștefan Augustin Doinaș, Marin Sorescu și Ana Blandiana, romane de Zaharia Stancu, Al. Ivasiuc, Eugen Barbu, Laurențiu Fulga și Fănuș Neagu, alte volume la editurile „Dacia”, „Facla”, „Editura Sport-Turism”, „Editura tehnică” ș.a.

CĂLĂTOR prin alte țări și obișnuit cu ospitalitatea, pretutindeni profitabilă, a bibliotecii, constăți cu ușurință cit de înalt și binemeritat este locul pe care îl ocupă, între comorile îngălbenite de trecerea timpului, vechile și mai noile noastre hrisoave. Atît de drept așezate lingă tot ceea ce au produs mai limpede și mai convingător spiritele de elită ale celorlalte națiuni.

În bibliotecile din Franța, de pildă, după o socoteală mai veche, ar exista aproape 150 de descrieri ale Țărilor Românești, peste șapte mii de documente, douăzeci și două de manuscrise, trei cărți rare, cîteva sute de opere de artă și două colecții; în Austria, peste o sută șazeci de descrieri și aproape treisprezece mii de documente; în Bulgaria, zece mii cinci

sute de documente și treizeci și trei de localități în care se găsesc piese de interes etnografic pentru istoria țării noastre; în Grecia, aproape trei sute cincizeci de cărți rare românești și trei sute de obiecte de artă; în Italia — cincizeci de manuscrise, în Iugoslavia — douăzeci și șapte de monumente, în Polonia — optzeci și patru de descrieri și așa mai departe, în toate colțurile lumii; Albania, Anglia, Belgia, Brazilia, Cehoslovacia, Cipru, Elveția, Finlanda, India, Israel, Liban, Portugalia, Republica Arabă Egipt, R.D.G. și R.F.G., Spania S.U.A., Suedia, Turcia, Ungaria și Uniunea Sovietică, pînă la un total identificat — fără pretenții exhaustive — de peste 65 000 de mărturii importante despre România.

La departamentul hărților din Biblioteca Națională franceză, de pildă, se găsește, printre altele, un exemplar al hărții Moldovei realizată de Dimitrie Cantemir (*Principatus Moldaviae nova et accurata descriptio. Decineante princeps Demetrio Cantemirio*), publicată în Olanda la 1737 și aparținînd orientalistului francez Jules Klaproth, de la care a fost achiziționată în anul 1832, iar la Arhivele Oficiului Național al proprietății industriale din Paris, cu numărul 374 943 din 8 octombrie 1938 sînt consemnate și brevele marelui nostru compatriot Henri Coandă pentru crearea unor discuri zburătoare ce se aplică și altor dispozitive și sisteme de deplasare, a căror demonstrație a fost făcută în atelierul de atunci al savantului român, lingă Gara de Est din Paris, alături de actele brevetului privind rezervoare de benzină și petrol din beton, larg folosite în Franța, a unor case prefabricate din elemente tip — prototipuri premiate cu medalii de aur la expozițiile din Paris, Nisa, Bruxelles, Padova etc. și aparținînd tot lui H. Coandă.

La standardul invențiilor din Londra găsim, de asemenea, acte românești cum sînt celea prin care se adoptă unele din cele 125 de metode pentru recunoașterea sau dozarea substanțelor chimice, create de chimistul academician Gheorghe Spacu (1883—1955), precum și alte brevete ale neobositului deschizător de drumuri Henri Coandă, cum este cel pentru un nou tip de avion Bristol-Coandă, care va aduce numeroase comenzi de serie fabricii Bristol, al cărui director devenise între timp cunoscutul nostru savant.

La Viena, biblioteca brevetelor reține invențiile chimistului de renume mondial Nicolae Teclu cărui i se datorează peste șazeci de descoperiri, printre care celebra lampă Teclu. Și consemnarea unor astfel de contribuții românești de prim ordin la îmbogățirea cuceririlor științei ar putea fi continuată.

PRIMELE acorduri culturale ale României, începînd cu anul 1947, au fost cele încheiate cu țările socialiste. Aceste instrumente precizau spiritul nou de colaborare prietenească pentru cunoașterea reciprocă prin schimburi de experiență, organizarea de manifestări culturale, expoziții, conferințe, traduceri literare și științifice etc.

Aceleași principii au stat la baza încheierii ulterioare a acordurilor și programelor culturale și cu celelalte state.

Au fost astfel reluate și se dezvoltă legăturile tradiționale cu țările nesocialiste din Europa, au fost inițiate legături culturale cu țări din celelalte continente. Exprimînd firesc evoluția și nivelul de ansamblu al creației noastre culturale și științifice în perioada de după Eliberare, relațiile României din acest domeniu au înregistrat în prima perioadă o pondere însemnată a formelor artistice de schimburi și, în cadrul acestora, a creației folclorice.

După anul 1965 însă, prezențele românești peste hotare se diversifică, manifestările de artă și în special cele muzicale, cunoscînd o creștere însemnată. Soliști vocali și instrumentali, dirijori, ansambluri de operă și de teatru, cupluri

de balet și diverse formații muzicale culte românești cunosc în această perioadă aprecierea publicului internațional, impunînd, alături de prezența folclorică, o nouă dimensiune a realizărilor culturii noastre noi.

Ca urmare a acestei preocupări, marile scene din Europa, America, Asia și Africa au putut găzdui tot mai des în ultimii ani pe artiștii români de frunte, contribuind la cunoașterea artei poporului nostru, la inițierea și dezvoltarea unor schimburi profitabile în acest domeniu.

Festivalurile „George Enescu”, cel de folclor din anul 1969, colocviul „C. Brăncuși”, Festivalul de muzică ușoară de la Brașov și cel al filmului de scurt metraj de la Mamaia au asigurat, la rîndul lor, într-un moment oportun, ospitalitatea artistică a României pentru întîlniri internaționale de recunoscut prestigiu.

Numeroase expoziții de pictură și sculptură, carte, discuri, grafică, tapiserie sau fotografii au fost organizate, de asemenea, nu numai la București, cu participare internațională, dar și în cunoscute galerii din Uniunea Sovietică, Franța, Italia, S.U.A., Anglia, Japonia, India, R.S.F. Iugoslavia, R.S. Cehoslovacă, Elveția, R.D. Germană, R.F. Germania, R.P. Polonă, Siria, R.P. Bulgaria, Israel, Olanda, Mexic, Brazilia sau Canada.

În ceea ce privește literatura română, în prezent se tipăresc peste hotare tiraje anuale (din cărți românești) care depășesc tirajele în care aceeași literatură se tipărea, înainte de Eliberare, în România.

Este edificator, în acest sens, faptul că numai în ultimii zece ani peste 800 de titluri românești au apărut în 40 de limbi străine, vorbite de popoare din Europa, Asia, Africa și America Latină.

Numeroase personalități ale gândirii științifice românești au fost prezentate cititorilor străini în volume de autor. Printre acestea se numără Nicolae Iorga, Nicolae Titulescu, C.I. Parhon, Simion Stoilov, Ștefan Nicolau, Elie Carafoli, C. Daicoviciu, Miron Constantinescu, P. Constantinescu-Iași, C. Nenițescu. De un interes deosebit s-au bucurat în ultimii ani lucrările din opera științifică a tovarășei academiciene doctore inginer Elena Ceaușescu publicate de edituri cunoscute din Marea Britanie, Uniunea Sovietică, Austria, Italia și Grecia.

Cunoașterea și prețuirea de care se bucură știința românească în lume au determinat la rîndul lor alegerea Bucureștiului ca gazdă pentru organizarea unui însemnat număr de manifestări internaționale de recunoscut prestigiu: Conferința mondială a populației, Congresul mondial al istoricilor etc.

Peste 200 de organizații românești sînt afiliate și participă la activitatea a cca 700 de organizații internaționale neguvernamentale cu caracter cultural și științific, inclusiv a celor din sistemul UNESCO, savanții români (peste 200 de personalități) fiind aleși în diferite organe de conducere ale acestor instituții.

Știința și cultura românească s-au înscris și se exprimă prin inițiativele concretizate pe plan internațional în cadrul preocupării generale a partidului și statului nostru de a contribui în mod concret la întărirea prieteniei, solidarității și colaborării multilaterale cu toate țările lumii.

Imaginea României în lume este întregită de asemenea în afara literii tipărite, cu mărturiile pe care le depun expozițiile economice organizate de Camera de Comerț a Republicii Socialiste România în numeroase țări, marile expoziții de artă plastică pregătite de Consiliul Culturii și Educației Socialiste sau de fotografiile documentare, artă populară, carte ș.a. la alcătuirea cărora au concurat I.R.R.C.S. și Ministerul turismului, turmele artistice, numeroase, la care au participat ansambluri și formații de frunte cum sînt Filarmonica de Stat „George Enescu”, Opera de Stat din București,

baletul Operei Române, orchestra Simfonică a Radioteleviziunii, corul „Madrigal”, Opera Română din Cluj-Napoca, Filarmonica din Cluj-Napoca, Teatrul Național „I.L. Caragiale”, Teatrul „C.I. Nottara” ș.a.

Marile manifestări de peste hotare cu participare internațională („Primăvara la Praga”, „Toamna varșoviană”, concursul internațional de balet de la Moscova, Festivalul internațional muzical de la Shiraz — Iran sau Festivalul muzical de la Tokio) au reținut la rîndul lor, și nivelul — nu arareori ieșit din comun — al artei interpretative solistice sau de ansamblu românești, fie că este vorba de virtuozii consacrați ai marilor noastre scene lirice sau de străluciții mesageri ai artei populare românești, grupați în ansambluri de amatori al căror palmares internațional egalează numărul participărilor la marile festivaluri, realizînd astfel o rară și nu indeajuns de comentată performanță artistică.

Ne-a cunoscut și ne-a aplaudat, de asemenea, reușitele, publicul cîncast nu numai din cele douăsprezece capitale în care au loc în mod curent gale și zile ale filmului românesc artistic de lung metraj și de la importante concursuri și festivaluri anuale ale filmului, dar și din sălile în care noile producții ale Studioului „Alexandru Sahia” au stîut întotdeauna să continue binemeritul prestigiu al școlii românești de filme documentare.

Cărțile, diapozitivele și expozițiile anilor trecuți au fost așteptate cu interes și în aulele numeroaselor lectorate de limba, literatura, istoria și civilizația poporului român în care studenții străini din peste 30 de țări au dorit să găsească cit mai multe răspunsuri la întrebările esențiale despre țara pe care o îndrăgesc și dincolo de simpla înfățișare a înțelepciunilor rostite mai de mult în stihurile fără de pereche ale „Mioriței”.

Adevărurile care nu se pot învăța într-o simplă expoziție, oricît ar fi de cuprinzătoare, sau într-o seară de program românesc la televiziune, au putut fi aprofundate în cele 1 280 de biblioteci din 111 țări, cu care întreține relații curente de schimb numai Biblioteca Centrală de Stat, fără a uita preocuparea de difuzare a lucrărilor importante din cultura noastră, prezentă și în activitatea Bibliotecii Academiei, a Bibliotecii Centrale Universitare și a celorlalte biblioteci românești.

Mulți dintre cei interesați să ne cunoască țara au putut să o facă, apoi, în mod direct, profitînd de prilejul pe care l-au oferit manifestările românești de prestigiu, cu participare internațională.

UN LUCRU este sigur încă de pe acum, și anume că, indiferent de locul și împrejurarea în care România acestor ani și a tuturor celorlalți ani ce vor urma, se va prezenta în fața lumii, imaginea ei va fi convingătoare: fie că este vorba de dezvoltarea economiei, sau de înflorirea științei, artelor și culturii, circumscrise marilor curente ale gândirii contemporane, fără să-și piardă însă nici una din rădăcinile solidei tradiții a gândirii românești progresiste, realitatea românească s-a afirmat și se afirmă în lume ca o demonstrație convingătoare a justetei politicii Partidului Comunist Român, a capacității sale de a aplica principiile generale ale socialismului la condițiile concrete ale României.

Cît de realiste sînt toate proiectele de viitor, oricît ar fi ele de ambițioase, se poate deduce lesne dintr-o simplă recapitulare a bilanțului celor 39 de ani de libertate, pe care îi sărbătorim astăzi — temelia edificiului social pe care și l-au promis — lor și viitorimii — această țară și oamnei ei.

Teofil Bălaj

● Larry McCaffey a publicat recent o carte intitulată **Interviuri cu romancierii americani contemporani**. Dintre aceste interviuri, cel cu Donald Barthelme (în imagine), autor deosebit de influent, cu o pronunțată înclinație pentru experimentul literar, a apărut și în periodicul „Partisan Review”. Reținem în primul rând mărturisirea referitoare la începuturi: „Părea evident că, pentru a deveni scriitor, trebuia să lucrezi mai întâi la un ziar — așa cum făcuse Hemingway; apoi, dacă aveai noroc, puteai să ajungi să scrii literatură. Nu cred că mai există cineva care gândește altfel. Eu însă m-am dus să lucrez la un ziar după primul an de facultate și am continuat să lucrez acolo după ce m-am întors din armată. Munca de ziarist mi-a plăcut foarte mult”. Într-un alt interviu, Barthelme răspunde simplu: „Îi ascult pe oameni vorbind — și citesc”. De la pictură (de care s-a ocupat îndeaproape, o vreme, ca director de muzeu) și de la film (pe care l-a „consumat” de când era copil), scriitorul afirmă că a învățat „ce nu trebuie să fac în literatură”. La întrebarea pe care dintre scriitorii contemporani îi consideră cei mai intere-

sanți, D. Barthelme a răspuns: „Pe lângă sud-americani, pe care îl apreciază toată lumea, i-aș menționa pe scriitorii de limbă germană — Peter Handke, Max Frisch, Günter Grass și Thomas Bernhard. Cred că americanii se remarcă în mod deosebit. Francezii, probabil, mai puțin”. Cu privire la „noi” romancierii noi din Franța, scriitorul american a schițat aproape un eseu critic: „Despre o scriere ca *Mobile* de Michel Butor nu poți spune în cele din urmă mai mult decât că „îmi place” sau „nu-mi place” — acestea fiind cele mai stupide comentarii posibile. O reacție mai rafinată este: „știu că e bună, dar tot nu-mi place” — și cred că acesta este un comentariu echitabil. Există alte exemple similare. Un număr al

revistei literare „Triquarterly”, care a publicat acum citava vreme sub titlul „In the Wake of the Wake” („În urma urmei”), prezenta câteva spirite temerare ale literaturii franceze contemporane ale căror scrieri le întinsem în diferite locuri. Accentul era în direcția „abstracției pure”. Pentru mine, fenomenul constituie o problemă, deoarece acești scriitori se îndepărtează tot mai mult de cititorul de rând. Înțeleg impulsul — către condiția muzicii — dar în calitate de cititor de rând cer ca acest lucru să fie făcut cu măiestrie, sau să fie evitat cu desăvârșire. Mallarmé constituie probabil nivelul superlativ, împreună cu Gertrude Stein. Eu îi admir pe amândoi — dar proza literară despre proza literară nu-mi inspiră prea mult entuziasm. Criticii, desigur, au căutat un teren capabil să descrie literatura creată după marea epocă a modernismului: „postmodernism”, „metaliteratură”, „supraliteratură”, „ultraliteratură”. Ultimele două denumiri sînt oribile. Cred că „postmodernism” este respingător în cea mai mică măsură, fiind totodată cel mai descriptiv dintre toți acești termeni”.

Plaza Vieja

● Un vibrant apel către comunitatea internațională a adresat directorul general al UNESCO, Amadou Mahtar M'Bow, pentru salvagardarea Pieței Vechi (Plaza Vieja) din Havana, magnific complex arhitectural înscris din 1982 pe lista patrimoniului cultural mondial și natural. Numărindu-se printre operele cele mai reprezentative rezultând din sinteza tuturor culturilor care s-au perindat pe pământul Antilelor și măturie strălucită a identității creatoare a națiunii cubane, Plaza

Vieja datează de la începutul secolului XVI, cînd Diego Velasquez, cu un grup de o sută de oameni, au fondat mai multe așezări pe acest loc numit de Cristofor Columb, în 1492, „cea mai frumoasă țară pe care au văzut-o vreodată ochii omului”. De-a lungul timpului Piața a suferit numeroase modificări care au avut drept consecință degradarea ei progresivă. De un deceniu încoace, însă, autoritățile cubane au inițiat acțiunea de restaurare și protejare a monumentului.

Premiul Martin Luther King

● Indris Naidu, autorul cărții *Insula în lanțuri* înfățișînd situația cumplită a deținuților politici sud-africani pe insula închisoare Robben, a fost distins cu premiul Martin Luther King pe anul 1982. Premiul se a-

cordă anual în ziua morții acestuia, pentru o operă literară promovînd idealurile pentru care și-a dat viața remarcabil luptător pentru drepturile civile ale minorităților naționale din S.U.A.

Romanul albanez contemporan

● Într-un articol intitulat „Prezentul și trecutul istoric în romanul albanez actual”, revista „Albanie aujourdhui” publică un studiu al criticului literar Dalan Shallo în care este trasat un peisaj complex al creației prozatorilor din R.P. Albania. Dintre romanele consacrate perioadei construcției socialismului, marilor probleme ale epocii, autorul se ocupă de *Măstina* al lui F. Gjata, *Din nou în picioare* de Dh. Xhuvani, *Marile duel* de A. Abdihoza, *Marea iarnă* de I. Kadare, *Înfruntarea* de T. Lago, *Pînă la un an timp* nerodnic de K. Kosta, *Frații* de A. Cerga, *Trandafirul din pahar* de D. Agolli, *Viața și dragostea* de M. Qillari, *Ultimul faeton* de K. Blushi. Secțiuni importante ale studiului se ocupă de romanele cu subiect istoric, de cărțile scrise de femei și de literatura consacrată copiilor.

Vară

■ DACĂ mă gîndesc bine, cel mai intens sentiment al verii din viața mea nu l-am trăit — așa cum ar fi de presupus — la mare și nu vegetația în cea mai imperială dintre vîrstele ei mi l-a sugerat. Cea mai intensă vară pe care mi-o amintesc s-a desfășurat pentru mine ca pe o scenă medievală, în curtea înierbată a mănăstirii Horezu, iar interpretii ei, foarte deosebiți unii de alții, aparțineau totuși cu toții regnului animal.

Primele au fost rîndunelele. Era o seară caldă, aproape fierbinte de august, eram fericiti că fusesem primiți să dormim într-o chilie și ne așezasem pe treptele ei contemplînd. Principala citorie brîncovenească, mormîntul proiectat al marelui domn, prototip a nenumărate alte mănăstiri care au imitat-o și au încercat să-i semene, era atît de frumoasă și atît de arhetipală încît îmi venea greu s-o descriu și s-o învăț pe de rost așa cum îmi e greu să-l citez într-un prilej sau altul pe Eminescu. Aș fi vrut să închid ochii și să las să mă pătrundă, altfel decît prin privire, armonia și pacea operei de artă, formată ca într-un desen cu semnificații ascunse din cercuri închise unul într-altul. În centrul bisericii, înconjurată de inelul înrouat al ierbiilor, apoi de inelul orbitor de alb al chiliilor atîrnînd de mușcate roșii și saciz violet. Atunci le-am observat: cercul chiliilor era dublat de încă un cerc, cenușiu, al cuiburilor ordonate savant sub acoperiș din care, elegante și incomprehensibile, sute, poate mii de rîndunele săgetau aerul cald și puțin vîrziu al serii într-un fel brusc și neliniștit, umolind curtea mănăstirii de rotofoalele, devenite prin frecvență isterizante, ale zborurilor lor, ca și cum ar fi tăiat felii rotunde, ciudate de contemporane prin imbeciență, din liniștea compactă și medievală a mănăstirii. Cea de a doua categorie de zburătoare, nevăzute dar auzite pînă la obsesie și pînă dincolo de cufundarea în somn, au fost ciuvicele (cucuvaie sau bufnițe?) care scoteau în seara instelată bogat tipete răsăfate și jalnice de copil plîngăreț aparținînd altei epoci, mai vechi, dar — straniu și neplăcut — neîmbătrînit odată cu ea. Apoi au fost greierii. Tot nevăzuți, dar înfinit mai difuz și mai puternic sonor, fără nimic obsesiv sau iritant în imensa trepidăție a aerului pe care reușeau s-o provoace și care părea mult mai puțin un sunet animal decît un uruit mecanic al universului întreg, exact zgomotul pe care suorapusele sfere ptolomeice trebuia să-l scoată rotindu-se și făcînd astfel stelele desenate pe ele să se miște cu scrișnet melodios.

Licuricii nu se auzeau, se vedeau. Cîți au putut să fie? Sute? Mii? Zeci de mii? Chirîșul unei chilii alăturate, leșînd în cursul nopții afară, a scos un țîpăt de surpriză: sub cerul instelat într-un mod aproape obositor, prin aerul devenit argintiu de căldură, candelă firave și albastrii zburau clipind prin văzduh între pereții abia albind ai mănăstirii, iarba devenită neagră și umedă și cerul pe care încercau să-l concureze. Cu greu s-ar putea imagina ceva mai idilic și mai violent în același timp, în orice caz mai suficient sîșii, decît seara aceea cîtuierată, pe rînd, de rîndunele și licurici, sonorizată de cucuvele și greieri ca și cum universul întreg n-ar fi fost decît unul dintre acele naive, fermecătoare mecanisme care la ore fixe pun în mișcare figuri și lumini și fac să se audă muzici venite din altă lume.

Ana Blandiana

„Doamna Steinheil sau cunoașterea președintelui”

● Este titlul ultimei lucrări a lui Armand Lanoux (în imagine), apărut cu puțin timp înaintea morții sale, consacrată în paginile noastre la timpul său. După cele peste 30 de volume, scrise de-a lungul a peste treizeci de ani, și de premii literare — între altele, premiul romanului populist, 1948, care l-a și lansat, premiul Apollinaire în 1953, premiul Interallié, în 1956, și premiul Goncourt, în 1963, pentru *Cînd marea se retrage* și

renumitele sale biografii *Bună ziua, domnule Zola* (1951) și *Maupassant, le*

Bel-Ami (1967), regretatul scriitor francez ne-a dăruit acum această captivantă, amuzantă și instructivă anchetă despre „afacerea Steinheil” care a făcut să curgă valuri de cerneală și a provocat un adevărat scandal public. Dincolo de enigma polițistă și a portretului psihologic al acestei frumoase aventuriere, Armand Lanoux reușește să zugrăvească cu ironie fresca unei societăți, a unei epoci și a unei țări.

Murray Krieger:

Teoria criticii

TEORIA CRITICII — TRADIȚIE ȘI SISTEM de Murray Krieger (Editura Univers, traducere și prefață de Radu Surdulescu) este o lucrare de referință intrată în marele circuit al criticii contemporane, remarcabilă, influentă și extrem de bine scrisă, care își face „intrarea” de data aceasta neîntîrziată — (a apărut în 1976, la The John Hopkins University Press) — în cultura română, căreia încă îi lipsește studiul la zi de asemenea factură din aria anglo-saxonă.

Protestînd cu fermitate indulcită de rafinament împotriva obsesivului „grad zero al scriiturii”, și a ideii deja instăpînite a unui hiatus care inghite cuvintele poeziei, „Theory of Criticism — A Tradition and Its Systems” nu vine să umple un gol, ci să preia cîștigurile unei cercetări anterioare, dintr-o perspectivă a tradiției occidentale rigurose teoretice, de la Aristotel la Wallace Stevens.

Astfel, sistemul kriegerian își apropie „strategic” doctrinele structuraliste și negativiste, aflate, după autor, într-un evident impas, și chiar poeticele „absenței” din, de altfel, seducătorul model teoretic al lui Jacques Derrida, pentru a construi o poezică a „prezenței”, în spiritul unui tradiționalism renovat de marea școală a „Noii Critici”.

Produs al unui moment de răscruce în istoria teoriilor poetice americane consecutiv dispariției „Noii Critici”, sau, mai exact, al „Noilor Critici”, doctrina lui Krieger validează unele cuceriri ale acestora (critica practică, exegeza textului), și confirmă autoritatea metodelor lor de investigație prin chiar necesitatea de a le depăși: lectura analitică a textului, vi-

zlunea critică ontologică organicistă, formalismul extrem, sintetizat în termeni cheie ca ironia, paradoxul, structura. Pe deasupra, lui Murray Krieger îi reușește critica de interpretare, pe care adversarii „Noii Critici”, orientările neoaristoteliene ale școlii de la Chicago, nu prea izbutiseră să o stimuleze.

Accesibilă și convingătoare prin claritatea argumentației, căldura mesajului umanist și fondul de sugestii metodologice și ideatice, cartea pornește de la o premisă care pare, sau chiar este, de mult uitată: textul nu e o „ogîndă” ci mai curînd o exaltare a creatorului, nefiind „numai” ceva mai mult, ci și „cu totul altceva” decît materia controabilă de legile unei matematici incorigibile.

Realizată ca sinteză operantă a Noii Critici de curînd dispărute, *Teoria Criticii* luptă cu fascinantă dilemă a criticii receptoare din deceniul opt, și propune o foarte interesantă interpretare, care-și lasă adversarii fără replică, în capitolul „Critica ca persoană și personă”.

Criticul însuși (și nicidecum numai poetul), împărțit între obiectul estetic și realitatea externă a acestuia, este erou al unei psihodrame. Conștiința sa este dublă — „persoana” sa (îdul psihanalitic) manifestînd tentații impresioniste, va fi înfruntată de „persoana” sa (superego) fidelă unui sistem teoretic — și răspunde de ceea ce Krieger numește înconsecvența consecventă a criticii cu „fair play”.

Krieger explică în versiune proprie, diferită de cea a structuralismului poetic, tradiția teoretică fundamental umanistă, avînd în centrul ei omul plămîuit de forme, și apoi extinde istoria acelei tradiții care pleacă de la presupuziția unor

forme construite potrivit teleologiilor concepute de om. Critic de factură arnoldiană, confruntat cu doctrina deconstructivistă contemporană, Krieger vede în poezie „un triumf uman, izbucnit din întuneric”, și crede în cuvîntul avînd un centru de gravitație cu un semnificat saturat de semnificat inseparabil. Tentativa de a salva poemul de pe o platformă „contextualistă”, în afara tuturor contextelor nonpoetice, nuanțează orientarea teoretică preluată de I.A. Richards sau de unii „noi critici” (Cleanth Brooks), dar va depăși formalismul exclusivist al acestora.

Tensiunile dramatice dintre realitate și ficțiune în interiorul poemului autotelic justifică devotamentul creatorului față de metafora pe cît de miraculoasă, pe atît de insuficientă — ar fi esența acestei cărți cu diviziune tripartită: I — Limitele și capacitățile teoriei critice; II — Tradiția teoretică și umanistă; III — Extensiunea sistemului.

În poem metafora devine o prezență fizică totală, care trebuie însă dublată de conștiința de sine a ficțiunii ca ficțiune; prezența verbală pune în umbră „spațiul gol” care o înconjoară, realizînd o incorporare a absentei (învers decît la Derrida).

Conceptul de „prezență” este o constantă a abordării estetice, și idealul lui Mac Leash îl exprima perfect în mult citatul vers: „A poem should not mean, but be” („Poemul nu trebuie să însemne, ci să fie”). Totuși, acest „should” („trebuie”) nu este realizat. Oricît ar fi de radicală căutarea poeziei, în ciuda exemplor limită de artă „pură”, sensul nu poate lipsi, iar opera de artă va „indica” și va „trimite” întotdeauna la un tărîm de dincolo de ea însăși.

Pentru poetul modern nu mai există cele două mari Cărți (natura și scriptura), surse autorizate ale unor „figuri” pe marginea cărora să-și exercite îndemînarea, în încercarea de a înfrumuseța, codifica sau decodifica semnificația adîncă a ceea ce celebrează sau exprimă; pentru el nu mai există un text „autorizat”, o înțelegere comună a semnificației spirituale a lucrurilor, care să dea statut de necesitate metaforelor sale. Ceea ce ră-

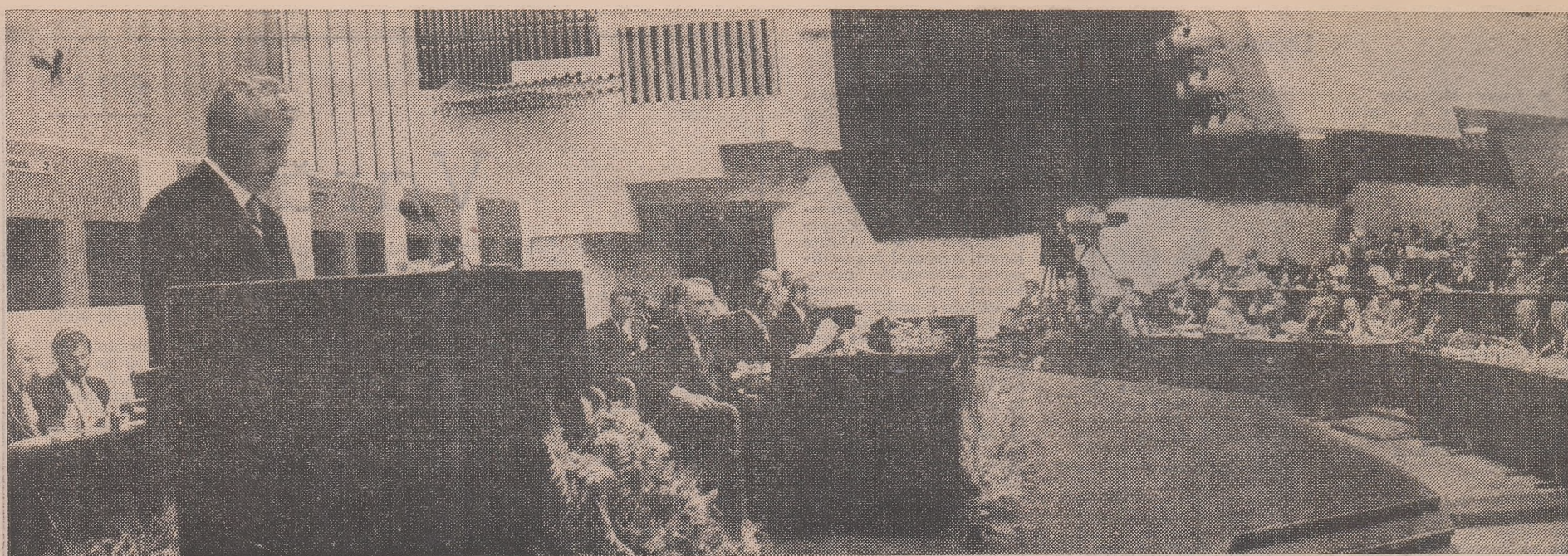
mine e amintirea unui mod de a vorbi, clișee care au amuțit sau s-au tocit prin repetiție, și pe măsură ce funcția metaforică a imaginii devine nesigură, imaginea capătă calitatea unei „prezențe” insistente. Poetul modern se va proiecta pe sine în lucrurile lumii, nu le va descrie obiectiv. Această nouă concepție a „prezenței” părăsește estetismul și idealul de autosuficiență estetică și caută să regăsească viziunea tradițională a discursului adevărat, adecvat, care în loc să nege și să disloce, vine ca o repetiție — fie ea și fragmentară — a modului în care cineva (natura sau Natura) îi vorbește pe înțeles omului.

Convingătoare, fără a face risipă de elocință, *Teoria criticii* propune o metodă care merită încercată, stabilește repere fundamentale, dar prudente, cucerește la lectură prin forța unei mari personalități, de o recalescă seninătate a spiritului.

Demersul critic al lui Krieger este explicat într-o prefață serioasă, densă și clară, onorată de semnătura unui profesor competent și dezinvolt. Radu Surdulescu. Traducerea textului, dificilă, uneori redundant, cu terminologie complexă și un „elan” greu de redat, realizată cu perfectă acuratețe și siguranță confirmă în autorul ei un anglist de elită.

Stăpînit de o neabătută vigilență față de improvizație și diletanțism, Murray Krieger în *Teoria criticii* deschide cu precizie și generozitate o cale teoretică, un sistem suplu, nedogmatic, hrănit de egala cunoaștere a tradiției și a formalistilor, neaservit „furilor” retorice sau avangardei, pe care le înglobează „aservindu-le” unor scopuri mai nobile. Tonul său interogativ și tolerant este o valoroasă emblemă a unei voci critice de mare prestigiu, care, cu modestia adevăratei discipline, nu dă „chestiunii” răspunsul definitiv, infailibil, adică naiv, ci doar propune, și își propune, o dezlegare a misterului „poeticii”.

Irina Grigorescu

La tribuna Conferinței pentru securitate și cooperare în Europa - Helsinki

Dimensiunea europeană a politicii noastre externe

TARĂ socialistă europeană, România a acordat, încă de la cel de-al IX-lea Congres al partidului, o înaltă prioritate dezvoltării relațiilor sale bilaterale cu toate celelalte țări ale continentului, ca și problematicii dezarmării, securității și cooperării în Europa. În concepția și activitatea președintelui Nicolae Ceaușescu acest ansamblu de probleme nu a încetat să ocupe un loc de frunte.

O demonstrează cu putere, mai întâi, contribuția conducătorului partidului și statului nostru la realizarea obiectivelor dezarmării, în primul rând a dezarmării nucleare pe continent. Căci, în reluarea politicii de destindere, de pace și securitate internațională, de trecere efectivă la dezarmare, rolul Europei este, fără îndoială, determinant, în măsura în care pe continentul nostru stau față în față cele două alianțe militare, care dispun de cea mai puternică concentrare de forțe armate și armamente pe care a cunoscut-o vreodată omenirea. Sarcinile guvernelor sunt, astfel, deosebit de importante pentru oprirea încordării și a escaladării înarmărilor nucleare, așa cum popoarele, cerurile largi ale opiniei publice, tot mai conștiente de pericolul unei conflagrații mondiale, o cer prin ample manifestări și luări de poziție în favoarea păcii și dezarmării. Preîntâmpinarea războiului și asigurarea păcii constituie în mod neîndoielnic problema fundamentală a zilelor noastre. Iată de ce, România, alături de alte țări mici și mijlocii, nu a încetat să militeze în favoarea înfăptuirii dezarmării și edificării securității pe continentul european.

În ceea ce privește negocierile de dezarmare, România a salutat, la vremea respectivă, începerea negocierilor sovieto-americane de la Geneva privind armamentul nuclear. Țara noastră a preconizat ca la tratativele privind rachetele cu rază medie de acțiune să participe, sub o formă sau alta, toate statele continentului, de vreme ce acestea sunt direct și vital interesate în realizarea unei Europe denuclearizate. Pe fondul negocierii, ne-am pronunțat pentru oprirea amplasării de noi rachete cu rază medie de acțiune în Europa, pentru retragerea și distrugerea celor existente, pentru lichidarea de pe continent a tuturor armelor nucleare. Am subliniat necesitatea realizării urgente a unui acord, arătând că, în condițiile actuale, nu trebuie practică politică „totul sau nimic”, ci că trebuie făcut tot ceea ce este posibil pentru a se ajunge la un nivel cât mai scăzut al mijloacelor de distrugere existente în Europa, ca un prim pas spre lichidarea atât a rachetelor cu rază medie de acțiune, cât și a rachetelor tactice și, în continuare, a altor armamente. Am evidențiat utilitatea unei soluții intermediare care să prevadă, pe de o parte, renunțarea la amplasarea de noi rachete și arme nucleare, iar pe de alta, reducerea rachetelor existente, pe baze echitabile și mutual acceptabile. 1983 este, în această privință, un an de răscruce, deoarece pierderea actualului moment ar însemna deschiderea unei noi faze, de durată, a competiției militare, și aceasta ar avea urmări incalculabile pentru viitorul Europei și al întregii omeniri. Iată de ce România, președintele Nicolae Ceaușescu nu au încetat să acționeze pentru ca pași pozitivi să poată fi întreprinși pe calea limitării armamentelor, atât timp cât nu este prea târziu.

Nu mai puțin semnificativă ar fi încheierea unui acord cât mai substanțial cu puțință la negocierile de la Viena privind reducerea forțelor armate și armamentelor în Europa centrală, acord care ar demonstra că aceste negocieri, începute acum zece ani, pot duce la rezultate pozitive și că dezagajarea militară, ca și creșterea încrederii nu sunt numai necesare dar și posibile.

Ne-am pronunțat, de asemenea, pentru realizarea de zone libere de arme nucleare în Balcani, în nordul Europei și în alte părți ale continentului. De un lung șir de ani, România nu a încetat să acționeze pentru

dezvoltarea relațiilor de cooperare bilaterală și multilaterală cu celelalte țări balcanice, pentru transformarea Balcanilor într-o zonă a păcii și bunei vecinătăți, a prieteniei și colaborării, o zonă lipsită de arme nucleare, de baze militare și trupe străine. În acest context, realizarea inițiativei președintelui României, tovarășul Nicolae Ceaușescu, cu privire la ținerea unei întâlniri la nivel înalt a statelor din regiune, care să examineze căile întăririi încrederii, colaborării și păcii în Balcani, s-ar înscrie ca un act deosebit de pozitiv în viața Europei și ar constitui o etapă calitativ nouă în opera de concertare și conlucrare dintre țările balcanice.

DAR contribuția cea mai de seamă a României și a conducătorului ei s-a situat, în ultimul deceniu, în cadrul procesului de edificare a securității și de dezvoltare a cooperării în Europa, declanșat de Conferința de la Helsinki.

Dacă ar fi să reamintim trăsăturile esențiale ale contribuției românești la procesul pregătirii și desfășurării Conferinței general-europene, se cuvine, în primul rând, să ne referim la rolul pe care țara noastră l-a jucat, încă de la bun început, în stabilirea regulilor democratice de procedură ale C.S.C.E. Conferința a fost definită ca o conferință de state independente, suverane și egale în drepturi, situându-se în afara alianțelor militare; toate hotărârile s-au adoptat prin consens; sesiunile au fost prezidate prin rotație de fiecare țară participantă; toate organele de lucru au fost deschise tuturor statelor participante; conferința nu a avut raportori, ci a redactat în colectiv Actul ei final. Sînt tot atâtea modalități procedurale care au dat expresie egalității în drepturi a statelor participante și au creat un model nou de negociere.

Pe plan conceptual, președintele Nicolae Ceaușescu a definit securitatea europeană ca un sistem de angajamente liber consimțite, clare și precise, din partea tuturor statelor, însoțite de măsuri concrete, care să ofere tuturor țărilor garanția deplină că se află la adăpost de orice act de agresiune, că se pot dezvolta liber, conform propriilor lor interese și propriilor lor voințe, cooperînd pe baza respectării principiilor fundamentale ale dreptului internațional.

Pornind de la această abordare, țara noastră a acționat pentru elaborarea, în cadrul Conferinței, a unor documente clare, complete și cât mai angajante, care să stipuleze, fără echivoc, principiile și normele menite să călăuzească relațiile reciproce dintre statele participante, așezîndu-le pe baze noi, democratice, capabile să asigure condiții de pace și de securitate tuturor țărilor de pe continent și să le permită acestora o dezvoltare liberă, independentă. O importanță deosebită a acordat România elaborării principiului nerrecurgerii la forță și la amenințarea cu forță în relațiile dintre state, ca și măsurilor de aplicare a acestui principiu, considerînd că repudierea forței din relațiile internaționale constituie chezașia unei securități reale și trainice. România a militat, de asemenea, pentru ca la Conferință să se adopte hotărâri în domeniul creșterii încrederii, dezangajării militare și dezarmării pe continent, deși prevederile înscrise în Actul final privind aspectele militare ale securității nu au reprezentat decît un prim pas, foarte modest. Țara noastră a acționat, totodată, în vederea dezvoltării, pe multiple planuri, a cooperării economice și tehnico-științifice, pentru abolirea oricăror restricții, bariere și discriminări care mai există în calea schimburilor în aceste domenii, pentru instaurarea unor relații stabile și echitabile de conlucrare reciproc avantajoasă, ținîndu-se seama de interesele legitime ale fiecărui popor și, în special, de necesitățile țărilor în curs de dezvoltare din Europa. În același timp, alături de alte

state participante, România a promovat lărgirea și diversificarea relațiilor de colaborare în domeniile culturii, educației, informației, ale contactelor, ale schimburilor de valori spirituale, pentru o mai bună cunoaștere reciprocă, pentru o valorificare superioară a tot ceea ce fiecare popor, fiecare cultură națională a creat mai valoros, pentru instaurarea unui climat de prietenie, de apreciere mutuală și de înțelegere pe continentul european.

Considerînd Conferința pentru securitate și cooperare în Europa ca un moment de însemnătate istorică în viața continentului, țara noastră nu a cruțat nici un efort pentru ca, după încheierea conferinței, să fie continuate eforturile de conlucrare multilaterală într-un cadru organizatoric corespunzător, care să permită adîncirea procesului de edificare a securității, a concertării și conlucrării în Europa. Bătălia pentru „urmările Conferinței” a fost o bătălie politică, pe care România și alte țări mici și mijlocii au cîștigat-o pentru continuarea procesului de înnoire a relațiilor între țările continentului, pentru edificarea unei Europe unite.

ESTE semnificația pe care conducerea partidului și statului nostru au acordat-o continuării, în forme organizate, a procesului declanșat de Conferința de la Helsinki și a interesului pe care România l-a acordat reuniunilor de la Belgrad și apoi de la Madrid, concepute ca tot atâtea etape menite să impulsioneze aplicarea Actului final, să asigure continuitatea procesului început, să consolideze opera de edificare a securității europene.

Din septembrie 1980, de cînd au început lucrările reuniunii de la Madrid, România nu a precupețit nici un efort pentru a-și aduce contribuția la imprimarea unui spirit constructiv, de lucru, care să permită atingerea obiectivelor pe care forumul general-european din capitala Spaniei și le propusese. Apelurile pe care președintele țării le-a lansat cu diferite prilejuri, intervențiile sale în momente dificile, de criză, au permis, în bună măsură, ca reuniunea să nu se abată de la adevăratele sale țeluri. Principialitatea și flexibilitatea cu care România a procedat în numeroasele peripecii care au marcat, vreme de trei ani, desfășurarea acestei reuniuni, s-au bucurat de aprecierea unanimă a participanților și observatorilor. Acum, cînd reuniunea de la Madrid se apropie de sfîrșitul ei și cînd, prin documentul final care a fost elaborat și care poate fi considerat, în general, ca un acord acceptabil, se cuvine a se depune un ultim efort pentru ca lucrările reuniunii să se încheie prin adoptarea prin consens — cu respectarea strictă a procedurii C.S.C.E. — a acestui document, care prevede convocarea unei conferințe de încredere și dezarmare în Europa (aceasta ar urma să se deschidă la Stockholm în ianuarie 1984), asigură, printr-un program de reuniuni, pînă în 1986, continuitatea procesului multilateral început de Conferința de la Helsinki, cuprinde un ansamblu de prevederi menite să promoveze respectarea principiilor convenite în Actul final de la Helsinki și să impulsioneze colaborarea, pe multiple planuri, între statele participante. Referindu-se recent la înțelegerea realizată la Madrid cu privire la documentul final al reuniunii, tovarășul Nicolae Ceaușescu aprecia acest acord, în actualele împrejurări grave din lume, ca o rază de lumină, care poate duce la noi rezultate pozitive pe calea destinderii, a dezarmării și a păcii.

Fie ca încheierea cu succes a reuniunii de la Madrid să nu fie doar un episod singular, ci începutul unei tendințe pozitive menite să contribuie la însănătoșirea climatului politic în Europa și în lume.

Valentin Lipatti

„România literară“

Săptămînal de literatură și artă editat de Uniunea Scriitorilor din Republica Socialistă România

Director GEORGE IVAȘCU

REDACȚIA : București, Piața Scintei nr. 1, poartă B2-B3, telefon 17 60 10. ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei 115. Telefon : 50 74 96. ABONAMENTE : 3 luni — 65 lei ; 6 luni — 130 lei ; 1 an — 260 lei. Tiparul : Combinatul Poligrafic „CASA SCINTEII“